

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

«МОГИЛЯНСЬКІ ЧИТАННЯ – 2017:
Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний,
національний та регіональний аспекти»

XX Всеукраїнська науково-практична конференція

ТЕЗИ

**Міжнародні відносини. Політичні науки.
Публічне управління в Україні в умовах
децентралізації влади та наближення її
до європейських стандартів. Право**

Миколаїв, 13–17 листопада 2017 року

Миколаїв – 2017

«Могилянські читання – 2017 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти» : XX Всеукр. наук.-метод. конф. : тези доповідей Міжнародні відносини. Політичні науки. Публічне управління в Україні в умовах децентралізації влади та наближення її до європейських стандартів. Право, Миколаїв, 13–17 листоп. 2017 р. / ЧНУ ім. Петра Могили. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – 152 с.

У збірнику тез містяться матеріали доповідей учасників XX Всеукраїнської науково-методичної конференції «Могилянські читання – 2017: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти».

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

ПІДСЕКЦІЯ: Міжнародні відносини та світова політика

УДК 327(73+83)«21»

Богданова Т. Є.,

канд. іст. наук, доцент,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ АМЕРИКАНСЬКО-ЧИЛІЙСЬКИХ ВІДНОСИН У СВІТЛІ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ У ЧИЛІ 2017 р.

Вашингтон і Сантьяго протягом останніх десятиліть мають тісні зв'язки, на які не надто впливало, лівоцентристський чи правоцентристський уряд очолював Чилі. Латиноамериканські аналітики К. Фуентес Хуліо та Ф. Рохас Аравена характеризують американсько-чилійські відносини як «кооперативну дружбу».

Метою даної статті є з'ясування ключових аспектів сучасних американсько-чилійських відносин та їх перспектив у світлі президентських виборів у Чилі в листопаді 2017 р.

США визнали республіку Чилі в 1823 р. Протягом ХХ – початку ХХІ ст. Чилі була і залишається одним з найвпливовіших партнерів США у ЛАКБ як під час республіканської адміністрації Дж. Буша-мол. (2001–2009), так і в період адміністрації демократів на чолі з Б. Обамою (2009–2017).

Для Чилі головними пріоритетами в двосторонніх відносинах з США були і є: торгівля та інвестиції, безпека та оборона, енергетика та комунікації. На багатосторонньому рівні Чилі бере активну участь у діяльності ОАД та її програмах, в 2005–2015 рр. Генеральним секретарем ОАД був колишній міністр закордонних справ Чилі Х. М. Інсульса. Разом із США входить до АТЕС, разом з Мексикою та Перу в 2015 р. підписала Угоду про ТТП, мега-проект адміністрації Обами.

Головним зовнішньополітичним досягненням лівоцентристських урядів «Консертасьон» (Р. Лагос, 2000–2006 та М. Бачелет, 2006–2010) стало підписання Угоди про вільну торгівлю із США в 2003 р. При цьому в політичних питаннях Ла Монета демонстрував незалежність від американської адміністрації, зокрема, негативне ставлення до війни в Іраку. М. Бачелет з багатьох питань латиноамериканського порядку

денного займала критичну щодо США або нейтральну позицію. Одним із таких «каменів спотикання» стало ставлення до ліворадикальних урядів у ЛАКБ та їх очільників, зокрема, найбільш «гучному» з них У. Чавесу, президенту Венесуели. Чилі в цьому питанні займала виключно нейтральну позицію.

На противагу адміністрації Дж. Буша, яка певною мірою «забула» про Латинську Америку, президент Б. Обама вже на початку свого правління оголосив про стратегічний важливість відносин з країнами регіону. Латиноамериканське турне нового Держсекретаря Г. Клінтон проходило на фоні кризи в Чилі після руйнівного землетрусу 2010 р., а також зміни влади в президентському палаці «Ла Монеда». У березні 2010 р. державу очолив правоцентристський лідер бізнесмен С. Піньєра. У 2010–2014 рр. співробітництво між США та Чилі ще більше зміцніло. Саме чилійську столицю обрав президент США Б. Обама для звернення до країн ЛАКБ з програмою «Нового Альянсу для Америк» у березні 2011 р., однак його виступ містив багато слів, але недостатньо конкретних пропозицій. Під час офіційного візиту С. Піньєри до Вашингтону в червні 2013 р. було анонсовано приєднання Чилі до програми безвізового в'їзду (Visa Waiver Program) на 90 днів, яка набула чинності з березня 2014 р.

У цей період активно розвивалось і партнерство в сфері безпеки та оборони. Військове співробітництво з Сантьяго розглядається Вашингтоном як важливий елемент зміцнення контролю в АТР із врахуванням насамперед фінансово-економічної експансії КНР до країн ЛАКБ. Основні сфери співпраці включають: зміцнення потенціалу безпеки народів Західної півкулі, боротьба з незаконним обігом наркотиків, задоволення гуманітарних потреб, кібербезпека і т. п. Яскравим прикладом таких спільних зусиль у протистоянні наркотрафіку є «Операція Мартільо» (2012), що проводилась вздовж узбережжя Панами.

Чинний президент М. Бачелет удруге одержала перемогу восени 2013 р. Під час першого офіційного візиту до Вашингтону в 2014 р. Б. Обама привітав її як «моя друга улюблена Мішель» (перша – Мішель Обама). Ключовими словами Спільної заяви стали довіра, партнерство та стабільність. Останніми роками спостерігається тренд до повернення Вашингтону на свій «задній двір», що яскраво продемонстрували як передвиборчі обіцянки нового президента США Д. Трампа, так і останні кроки його адміністрації («кубинський розворот» у червні 2017 р., запровадження санкцій проти Венесуели в серпні 2017 р. та ін.). Одним із лідерів держав ЛАКБ, що висловила критичне ставлення до політики Д. Трампа, є президент Чилі М. Бачелет.

19 листопада 2017 р. у Чилі відбудуться президентські, парламентські та регіональні вибори. У президентських перегонях наразі беруть участь 8 кандидатів, серед яких найбільші шанси за соціопитуваннями має лідер «Чилі Вамос» екс-президент С. Пінєра. Його головними суперниками є соціаліст А. Гуллієр, а також дві жінки журналіст Б. Санчес та К. Гоїк – від християнських демократів.

Отже, на думку аналітиків, найбільші шанси має Себастьян Пінєра. Тоді, можна очікувати, зміцнення співробітництва з Вашингтоном, не забуваючи однак і про два інших ключових для зовнішньої політики Чилі напрями – регіональний та тихоокеанський.

УДК 94:378.4(438)«653»

Бойченко Г. В.,
канд. іст. наук, ст. викладач,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ЯГЕЛЛОНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Ягеллонський університет – це вищий навчальний заклад в Кракові, один з найбільших в Польщі та один з найстаріших в Європі.

Грамота про заснування університету була видана 12 травня 1364 року Казимиром III Великим. Він став другим в Центральній Європі після Празького університету, відкритого в 1348 році. Цей навчальний заклад було створено за зразком італійських університетів у Падуї та Болоньї.

Офіційно університет розпочав свою діяльність в 1367 р. На той момент в університеті було три факультети: вільних мистецтв, медицини та права. Було створено одинадцять кафедр: вісім правознавчих, дві медичні та одна вільних мистецтв. На створення кафедри богослов'я і найбільш престижного в ті часи теологічного факультету Папа Урбан VI дозволу не дав.

Наслідуючи традиції Болонського університету та університету в Падуї, студенти Краківського університету мали право вибирати ректора зі свого середовища. Спочатку університет розташовувався на території королівського замку на Вавелі. Главою університету став канцлер королівства. Були розпочаті організаційні та будівельні роботи. Однак з передчасною смертю короля в 1370 р. вони були припинені, а спадкоємець престолу Людовик Угорський продемонстрував повну відсутність інтересу до діяльності університету, що призвело до занепаду вищого навчального закладу.

На початку XV ст. завдяки особливій турботі королівської династії Ягеллонів, Краківський університет отримав назву Ягеллонського. Королева Ядвіґа заповіла всі свої коштовності на будівництво та організацію. Проект університету після її смерті був втілений в життя. У 1400 році університет був реорганізований. Відкрився теологічний факультет.

Розквіт наукового життя Ягеллонського університету припав на кінець XV і початок XVI ст. Університет мав 4 факультети: теологічний, юридичний, медичний та вільних мистецтв. Університет був єдиною вищою школою у Польщі.

В університеті могли навчатися не тільки дворяни, а й діти міщан та навіть селян. У 1405 році в університеті з'явилася кафедра математики та астрономії – одна з перших в Європі. Завдяки лабораторній базі у студентів була можливість на практиці засвоїти навички спостереження за зірками. Саме на цій кафедрі з 1491 по 1495 роки навчався Микола Коперник – майбутній автор геліоцентричної теорії, що поклала початок нової епохи в астрономії.

Найбільших успіхів Ягеллонський університет досяг в той час також в галузі математичних наук. Серед студентів були не тільки поляки, але також чехи, німці та угорці. Про ранг університету свідчить також той факт, що в 1433–1510 роках число іноземних студентів становило 44 % від загальної кількості.

Близько 1500 року в Кракові була відкрита друкарня. З 1520 року стараннями видатних філологів вводиться викладання давньогрецької та давньоєврейської мов. Це був «золотий вік» університету.

З середини XVI ст. починається занепад Ягеллонського університету. Проте у 1780 році прогресивним громадським діячем і письменником Гуго Коллонтаєм була проведена реформа університету. Було введено вивчення природничих і точних наук на базі створеного ботанічного саду, кабінетів, лабораторій (хімії, фізики, астрономії) та університетської клініки, а також навчання польською мовою замість латині.

Для Ягеллонського університету розпочався другий «золотий вік». До 1913 року в університеті було вже 97 кафедр, на яких навчалось понад три тисячі студентів.

У період між двома світовими війнами, коли Польща знову стала незалежною державою, крім університетів у Кракові й у Львові з'явилися університети у Варшаві, Вільно, Познані. Серед професорів і викладачів цих вищих навчальних закладів було багато випускників і педагогів Ягеллонського університету. З 1942 року університет

працював таємно і до кінця війни в ньому навчалося близько 800 студентів.

Через місяць після звільнення Кракова університет відразу ж відновив свою діяльність. У першому повоєнному році в університеті навчалося вже більше 5000 студентів.

На жаль, в 1948 р. університет стає жертвою тоталітарного режиму: партійна влада міста і країни починає контролювати всі сфери університетського життя, в результаті чого університет повністю втрачає автономію. Ряд факультетів або приєднується до інших вищих навчальних закладів, або на їх базі утворюються інститути. Закривається університетська друкарня. Припиняються важливі наукові дослідження.

Як і у всій Польщі, перелом настає в 1956 р. До університету повертаються звільнені раніше викладачі. Він отримує деяку автономію. У 1964 р. університет святкує 600-річчя заснування.

Сьогодні Ягеллонський університет – єдиний університет Польщі, в якому зберігся медичний факультет. Станом на 2010 рік у Ягеллонському університеті навчалося 45000 студентів. Бібліотека університету, заснована в 1364 році, налічує понад 6 млн. томів.

Все частіше курси лекцій читаються іноземними мовами і викладаються закордонними професорами. Університет розширюється, вдосконалюється його інфраструктура. На базі університету створено безліч наукових центрів і різних організацій.

З 2000 року на базі Ягеллонського університету діє Фонд Королеви Ядвіги, який підтримує молодих науковців та аспірантів з країн Центральної та Східної Європи. Фонд організовує наукові стажування у Кракові, строком на 1-2 місяці. За 4-х річну діяльність пропозиціями Фонду скористалися 460 стипендіатів.

УДК 327(71+81)«20...»

Вовчук Л. А.,

канд. іст. наук, ст. викладач

Поддубняк Д. О.,

магістрант,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПРОБЛЕМИ КАНАДСЬКО-БРАЗИЛЬСЬКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Канадсько-бразильські економічні відносини взаємозалежні від їх політичної складової. Тому, невирішеність деяких торговельних питань негативно позначилося на дипломатичних відносинах між країнами.

Починаючи з 1990-х років спостерігається зацікавленість у посиленні двосторонньої співпраці між Канадою та Бразилією. У результаті, зросли торгівельні та інвестиційні зв'язки. Канада почала розглядати Латинську Америку як важливий економічний регіон. Проте, суперництво між виробниками аерокосмічної галузі Bombardier (Канада) і Embraer (Бразилія) сприяли погіршенню економічних відносин між країнами.

Увійшовши у 1996 р. до СОТ, Канада почала стверджуючи, що бразильська держава субсидує витрати Embraer, а Бразилія подала зустрічний позов. У 1999 р. СОТ визнали провину обох сторін і наказала їм очистити свої програми стимулювання експорту.

Подальша Держпідтримка канадського авіаконцерну Bombardier підштовхувала уряд Бразилії почати торговий розгляд проти Канади в рамках СОТ.

У відповідь голова провінції Квебек Філіп Куйяр повідомив, що регіональний уряд планує підписати угоду про вкладання інвестицій у розмірі \$1 млрд у програму будівництва авіалайнерів сімейства C-series канадської корпорації Bombardier. Як відомо, упродовж двох останніх десятиліть ці дві країни неодноразово погрожували один одному розглядами в СОТ щодо державної підтримки Embraer і Bombardier, найбільших в світі комерційних авіавиробників після гігантів Boeing і Airbus.

Канада виконала усі зобов'язання, проте Бразилія цього не зробила. Як наслідок, СОТ надали право Канаді стягувати з Бразилії 344,2 млн дол. щороку (упродовж 6 років). Проте, санкції так і не вступили в силу.

У 2015 р. відбулося чергове загострення протиріч між Канадою та Бразилією. На цей раз Квебек вирішив купити майже 50 % частку в проєкті сімейства вузькофюзеляжних літаків C-series, який на кілька мільярдів доларів перевищив свій бюджет. Інвестиція здійснюється у вигляді двох платежів по \$500 мільйонів – 30 червня та 1 вересня, згідно з укладеною 23 червня угодою. Наразі питання розглядається в СОТ.

Прагнення Канади поглибити економічні зв'язки з південноамериканською енергетичною компанією залишаються в значній мірі нереалізованими. Оскільки, нещодавно Канада була звинувачена у проведенні «промислового шпигунства». А саме наглядовий орган Канади шпигував в Бразилії за Міністерством гірничодобувної промисловості і енергетики. Це спровокувало відповідну позицію бразильського уряду, який заявив, що вони будуть пильно стежити за діяльністю канадських гірничодобувних компаній та інших інвесторів в Бразилії.

Окрім того, інтереси цих двох країн пересікаються щодо запропонованої угоди про вільну торгівлю у Північній і Південній Америці, яку уряд Канади активно просував. Але тодішній бразильський президент Фернандо Енріке Кардозо вважав, що спочатку краще створити американський блок, а потім з позиції сили вести переговори зі США та Канадою щодо їх залученості. Створення Союзу південноамериканських націй, здається, підтвердило обґрунтованість позиції Бразилії.

За даними 2015 р. розмір бразильських прямих інвестицій в економіку Канади становив \$ 19,7 млрд. У той час, як розмір 12-ти канадських інвестицій до Бразилії – \$ 12,3 млрд.

Канадський Комісар з питань торгівлі зазначив, що не дивлячись на певні непорозуміння між обома країнами, існує потенціал значного зростання вкладення інвестицій для канадських компаній в таких секторах як: інфраструктура, освіта, екологічно чисті технології, інформація, комунікації і технологій, нафта і газ, а також аерокосмічна галузь. Окрім того, серед пріоритетних секторів, значні можливості для Канади існують й в гірничодобувній промисловості, оборонній і безпековій сферах, у науці про життя, океанській технології, автомобілебудуванні, енергетиці, сільському господарстві і агропродовольчому секторі, а також у сфері послуг і туризму. У свою чергу Бразилія є ключовим партнером для залучення інвестицій, збереження та розширення ініціатив в сфері науки і технологій, а також для участі в глобальних виробничо-збуткових операціях.

Тому, сьогодні Канада і Бразилія, будучи економічними суперниками в ряді ключових експортних галузей (сільське господарство, енергетика, гірничодобувна і аерокосмічна промисловості), не з'єднані вільною торгівлею. Основна проблема полягає у тому, що згідно із заявою пана Дейда: «Бразилія не бачить жодної причини укладання договору про вільну торгівлю з Канадою. ... Вони не мають жодних проблем з інвестуванням. Окрім того і ринок не такий великий. Ми хотіли підписати угоду, але у них є інші пріоритети». Тобто, відчувається деяка невпевненість з боку бразильського уряду щодо підписання з Канадою угоди про вільну торгівлю. Що може пояснюватися побоюваннями Бразилії втратити економічне лідерство у регіоні, у результаті поширення там активної ролі та участі Канади.

Вовчук Л. А.,
канд. іст. наук, ст. викладач,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

УКРАЇНСЬКО-БОЛГАРСЬКІ ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ У ПЕРІОД НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ

Українсько-болгарські відносини мають давню історію. Народи цих двох країн споріднені не тільки своїм слов'янським походженням, етнічною та мовною близькістю, а й спільністю історичної долі, багатотітними відносинами в релігійному, культурному, господарському, громадсько-політичному житті. Так, під час російсько-турецької війни (1877–1878 рр.), яка звільнила болгарський народ від багатовікового турецького поневолення, історія невід'ємно пов'язала долі цих народів у битвах за свободу болгарської землі. Українці у складі III Українського фронту брали участь у визволенні Болгарії від фашизму. Україна стала батьківщиною для найбільшої у світі болгарської діаспори.

Підвалини українсько-болгарських міждержавних відносин вперше було закладено під час Брестської мирної конференції, коли Українська Народна Республіка підписала мирний договір з державами Четвертого союзу, серед яких була і Болгарія. Окрім того 12 лютого 1918 р. між українською і болгарською делегаціями було підписано окрему угоду, в якій зазначалося, що обидві держави «згодилися негайно унормувати встановлення публічних і приватно-правових відносин... щодо відміни воєнно-полонених і інтернованих цивільних осіб, щодо питання про амністію, яка повинна бути дана з приводу укладення мира і щодо питання про кораблі, які попалися у владу ворогів...».

Подальшого розвитку і поглиблення політико-дипломатичні відносини між Києвом і Софією отримали за час правління гетьмана Павла Скоропадського, адміністрація якого розглядала Болгарію як свого ключового партнера в басейні Чорного моря. Тому, вже наприкінці квітня 1918 р. до Києва прибула болгарська дипломатична місія, яку очолив І. Шишманов. До складу посольства також увійшли Т. Баламезов, Г. Сархлієв, Д. Влахов, Д. Відінлієв, Г. Папазов, Г. Димитров, Л. Георгієв. Саме ж посольство знаходилося в готелі «Континенталь».

Усвідомлюючи значення України, болгарський уряд прагнув розширити торгово-економічні відносини з нею. Тому, прем'єр-міністр цієї країни Малінов доручив послу в Україні І. Шишманову розпочати відповідні переговори з представниками уряду про розширення попередніх торгово-економічних домовленостей. Той у свою чергу напри-

кінці осені 1918 р. звернувся до Міністерства Продовольчих справ з пропозицією розпочати торговельні відносини між країнами у повному обсязі. Натомість отримав відповідь, що умови офіційного товарообігу України з Четвертним союзом були чітко визначені умовами торгового договору від 19 квітня 1918 р. і змінити їх було надзвичайно складно. За цим договором, болгарська «частка» закупівель в Україні була незначною, а основна кількість товарів мала бути спрямована в Німеччину й Австро-Угорщину. Відповідно болгарське посольство могло вести переговори з українською стороною лише в межах підписаного документу. Водночас болгарське представництво розпочало активні переговори і з представниками українського кооперативного руху та ділових кіл. Так, уже до кінця 1918 р. Болгарія в Україні закупила товарів на 45,2 млн левів.

А вже 15 липня 1918 р. у Відні відбулася церемонія обміну ратифікаційними грамотами між представниками Болгарії й України. Обмін грамотами значно пришвидшив процес формування українського представництва до Болгарії і власне остаточно закріпив діяльність болгарської дипломатичної місії в УНР.

До основних функцій тогочасних дипломатичних представників входив захист національних інтересів своєї країни та власне опікування її громадянами, що проживали на території приймаючої країни, а також, враховуючи післявоєнний період, вирішення питань військовополонених. Так, через Болгарський Червоний Хрест І. Шишманов особисто звертався до українського МЗС з проханням розшукати чи повідомити про стан здоров'я і матеріальне становище болгарських підданих, які перебували в Україні. Так, лише у жовтні 1918 р. український пароплав «Євфрат» двічі доставляв до Болгарії по 200–300 військовополонених болгар і на ньому до України повернулося стільки ж українців.

Досліджуючи питання захисту інтересів болгарських підданих на території України, нами були знайдені цікаві архівні матеріали щодо звернення болгарських підданих до їх посольства у Києві надати допомогу або посприяти у вирішенні різного роду питань. Так, наприклад, досить цікавою є справа болгарського громадянин Д. Г. Ігнатєва, інженера технічного відділу Управління Московсько-Киево-Вороніжської залізниці (вул. Миколаївська, 12), який маючи болгарський паспорт за № 327/27155, звернувся зі скаргою до болгарського посольства щодо безпідставного обшуку та його арешту козаками Чорноморського кошу. Або ж звернення болгарських підданих, які займалися огородинством, про нанесені їм збитки під час війни та більшовицького повстання.

Все це дає підстави стверджувати, що болгарське посольство проводило плідну діяльність по захисту інтересів своїх підданих на території України, а також активно займалося впровадженням національних інтересів власної країни.

Проте, 14 грудня 1918 року під тиском військ Директорії режим гетьмана П. Скоропадського впав. Того ж дня було проголошено відновлення Української Народної Республіки. Зі зреченням гетьмана і початком в січні 1919 року Другої українсько-радянської війни більшість іноземних дипломатів покинули Україну, у тому числі й посол Болгарії Іван Шишманов. У січні 1919 року він виїхав з Києва, перебравшись зі своїм посольством до Одеси. Таким чином, болгарське посольство припинило свою діяльність, хоча українське посольство у Софії діяло до 1920 р.

УДК 327

Габро І. В.,
канд. політ. наук, доцент
Кошеварова В. Д.,
магістрант,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ГРЕЦІЇ

Військово-політичне співробітництво між Україною та Грецією завжди було на достатньому рівні. Зокрема, це було підтверджено офіційною заявою Міністерства закордонних справ України, яке заявило, що продовжувало робити оптимістичні заяви ще в 2013 році про те, що курс на європейську інтеграцію залишається для України пріоритетом, а співпраця з Митним союзом не суперечить принципам створення зони вільної торгівлі з Євросоюзом.

Греція, яка головувала в ЄС у першому півріччі 2014 р., зайняла активну позицію щодо підтримки України з перших днів Революції гідності, а також щодо незаконної окупації тимчасово окупованої території України – Автономної Республіки Крим та м. Севастополь та російської військової агресії в окремих регіонах Луганської та Донецької областей. Греція послідовно виступає за підтримку територіальної цілісності, незалежності та суверенітету України, активно підтримує її євроінтеграційний курс та ініціативи української сторони щодо подальшої розбудови відносин з НАТО.

В Києві з офіційним візитом перебував у лютому 2017 року прем'єр-міністр Греції А. Ціпрас. На цій зустрічі Україна та Греція домовилися створити міждержавну комісію з питань розвитку двостороннього співробітництва як заявив прем'єр-міністр України В. Гройсман на брифінгу за результатами зустрічі. Військове співробітництво з країнами ЄС полягає також в участі у бойовій тактичній групі (далі БТГ) ЄС «Хелброк» (Грецька Республіка, Республіка Болгарія, Румунія та Республіка Кіпр). До участі у чергуванні БТГ ЄС «Хелброк» залучалися: рота морської піхоти (96 осіб); транспортний літак Іл-76МД з екіпажем; група штабних офіцерів (10 осіб).

У рамках оперативного чергування БТГ ЄС «Хелброк» офіцери Збройних Сил України взяли участь у командно-штабному навчанні оперативного штабу зазначеної БТГ «MILEX – 16», яке проводилося у період з 17 по 27.05.2016 (Грецька Республіка).

Наразі українською стороною опрацьовується пропозиція грецької сторони щодо можливості залучення сил та засобів Збройних Сил України до оперативного чергування БТГ ЄС «Хелброк» у першому півріччі 2018 року та у першому півріччі 2020 року.

На сьогоднішній день між Україною та Грецією не існує проблем, які б ускладнювали розвиток двосторонніх відносин, що засновані на підґрунті дружби, довіри та взаємної підтримки. Останнім часом спостерігається активізація політичного діалогу на найвищому рівні, зокрема, в рамках міжнародних заходів як Президент України П. О. Порошенко, так і Міністр закордонних справ України П. А. Клімкін зустрічаються зі своїми грецькими колегами з метою обговорення актуальних питань українсько-грецького співробітництва та практичних шляхів його вдосконалення.

Отже, українсько-грецькі відносини у сфері військово-політичного співробітництва залишаються на досить високому рівні. Обидві країни радо співпрацюють у форматі ОЧЕС, ОБСЄ, а також у форматі співробітництва України з країнами-учасницями НАТО. Особливості військово-політичної співпраці між Україною та Грецією полягають у врахуванні політичних реалій сьогодення (це і політична криза в самому ЄС, військові події на території України). Хоча на Грецьку Республіку здійснюється певний тиск зі сторони Російської Федерації, проте політичні кола Греції все ж заключають договори з Україною. І не лише у військово-політичній сфері. Встановлення широких та постійних контактів на найвищому рівні між Україною та Грецією є яскравим свідченням загальної тенденції розвитку та поглиблення політичних, економічних та наукових зв'язків між двома країнами.

ОФІЦІЙНА ПОЗИЦІЯ АЗЕРБАЙДЖАНУ І ВІРМЕНІЇ ЩОДО ДЕ-ФАКТО ДЕРЖАВНОСТІ НАГІРНОГО КАРАБАХУ

Позиція світової спільноти щодо статусу іншої де-факто республіки Південного Кавказу – так званої «Нагірно-Карабаської Республіки» – є одностайною: жодна незалежна держава світу (якщо не враховувати таких самих сепаратистських регіонів) не визнала незалежність даної території Азербайджану. Навіть Вірменія, яка підтримує з «НКР» досить тісні зовнішні зв'язки, в офіційних заявах прямо не висловлюється за незалежність регіону від Азербайджану. Наприклад, на офіційному сайті Міністерства закордонних справ Республіки Вірменія є розділ, присвячений проблемі Нагірного Карабаху. Там зазначається, що «...збільшити результативність процесу врегулювання неможливо без повноцінної участі Високої Договірної Сторони конфлікту Нагірного Карабаху». Також визначаються основні принципи, на яких на думку вірменської сторони повинно будуватися врегулювання конфлікту навколо сепаратистського регіону:

- визнання здійснення права народу Нагірного Карабаху на самовизначення як основа вирішення проблеми;
- обов'язкова наявність контрольованого вірменською стороною надійного сухопутного зв'язку Нагірного Карабаху з Вірменією;
- гарантія безпеки Нагірного Карабаху на міжнародній основі.

З даних положень можна зробити висновок, що Вірменія підтримує повну незалежність так званої «НКР» і розглядає її як повноцінну учасницю конфлікту і суверенну республіку. У якості підтвердження даного факту можна навести цитату із вітального виступу президента РА С. Саргсяна з нагоди двадцятиріччя проголошення незалежності так званої «НКР» 1 вересня 2011 року: «Нагірно-Карабахська Республіка – це держава, що відбулася, з усіма своїми структурами. Навіть в умовах загрози війни вона незрівнянно більш демократична, ніж ті, хто говорить про демократію і національну толерантність в час, вільний від озвучування чергових погроз війни проти вірменства».

5 травня 2016 року після квітневої ескалації конфлікту уряд Вірменії схвалив законопроект про визнання незалежності «Нагірно-Карабаської Республіки». Заступник міністра закордонних справ Ш. Кочарян., який представив законопроект на засідання, зазначив:

«Визнання незалежності НКР обумовлено результатами обговорень між Вірменією і НКР, враховуючи подальший розвиток ситуації в регіоні, в тому числі зовнішніми факторами». Але 16 травня 2016 року постійна комісія з іноземних справ парламенту Вірменії не включила до порядку денного пленарних засідань дану резолюцію, що було пояснено потенційним негативним впливом одностороннього визнання «НКР» на подальший переговорний процес.

Таким чином на державному рівні у жодному документі не було зафіксовано факт політико-правового визнання де-факто держави Вірменією. Тому, наприклад, на офіційному виступі під час 72-другої сесії Генеральної Асамблеї ООН 19 вересня 2017 року С. Саргсян був набагато обережніший у своїх висловлюваннях і в характеристиці Нагірного Карабаху: словосполучення «держава, що відбулася» замінив на «суспільство, що відбулося». Щодо статусу «НКР», було застосовано досить нечітке формулювання: «До якого б варіанту врегулювання ми не прийшли, все одно, Республіка Арцах не може мати більш низький статус і користуватися меншою свободою, ніж має сьогодні. Азербайджан повинен визнати і поважати право народу Арцаха визначити своє майбутнє шляхом вільного волевиявлення, а безпека Арцахських вірмен повинна бути гарантована усіма можливими міжнародними і внутрішніми механізмами». Який саме статус має «НКР» зараз, вірменська сторона намагається не деталізувати.

Офіційна позиція Азербайджанської Республіки є більш конкретною і незмінною. Наприклад, міністр закордонних справ Е. Мамед'яров 31 травня 2016 року виступив з промовою в Північноатлантичній раді в рамках наради Азербайджану і НАТО. В своїй промові він підкреслив, що нинішній статус-кво на основі факту окупації залишається основним джерелом напруженості. Було зазначено, що міжнародне співтовариство, включаючи співголів МГ ОБСЄ, визнають факт неприйнятності та нестійкості поточного статусу, а для того, щоб змінити статус-кво, окупація повинна бути припинена і озброєні сили Вірменії повинні бути виведені з усіх окупованих територій Азербайджану.

У заяві Міністерства закордонних справ АР, присвяченій річниці загострення ситуації в сепаратистському регіоні в квітні 2016 року (так звана «чотирихденна війна», яка ознаменувала початок нового етапу конфлікту), було зазначено, що Нагірний Карабах не є незалежною державою, а окупованою територією Азербайджану: «Азербайджанська Республіка ще раз підкреслює, що вона ніколи не примириться з окупацією її територій. Вирішення конфлікту можливе лише на основі

суверенітету і територіальної цілісності Азербайджану в межах своїх кордонів, визнаних світовою спільнотою».

Серед останніх заяв президента І. Алієва можна також виокремити його виступ на відкритті 72-ої сесії Генеральної асамблеї ООН, який містив кардинально протилежні положення, ніж у його вірменського колеги: «Вже понад 25 років Вірменія утримує під окупацією 20 відсотків території Азербайджану – Нагірний Карабах й інші сім районів нашої країни. Нагірний Карабах – споконвічна і історична земля Азербайджану. В результаті вірменської агресії під окупацією знаходяться близько 20 відсотків визнаної на міжнародному рівні території Азербайджану. ... Вірмено-азербайджанський, нагірно-карабахський конфлікт повинен бути врегульований на основі міжнародного права, резолюцій Ради Безпеки ООН. Територіальна цілісність Азербайджану повинна бути повністю відновлена».

УДК 327

Погромський В. О.,
канд. іст. наук, ст. викладач,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКУ ДІЯЛЬНОСТІ АМЕРИКАНСЬКОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ ДОПОМОГИ У ВІДНОВЛЕННІ ПОЛЬЩІ 1918–1920 рр.

Починаючи з 1918 року на території Польщі почала свою діяльність американська гуманітарна організація Герберта Гувера – Американська адміністрація допомоги або АРА (American Relief Administration). Її основною метою було продовольче забезпечення нужденних польських дітей. АРА розгорнула цілу мережу столових по всій Польщі. Треба відзначити, що для подолання наростаючої гуманітарної катастрофи в Польщі, АРА виділила 300 000 тонн продовольства. Майже весь цей обсяг товарів було ввезено в Польщу через порт Гданськ.

Розпочинаючи свою роботу в Польщі Герберт Гувер усвідомлював напруженість політичного становища цієї країни. Розпад імперіалістичної системи в Європі призвів до загострення етнічних конфліктів та територіальних суперечок. Не оминуло це і Польщу. Основною проблемою була відсутність в Польщі власних портів. Тому в перші тижні лютого 1919 р. АРА робило поставки молокопродуктів для польських дітей залізницею через Швейцарію. Однак, 17 лютого 1919 р. у порт

Гданськ прибули перші 3 кораблі з гуманітарною допомогою, що фінансувалися Єврейським об'єднаним розподільчим комітетом Джойнт (JDC), а 19 лютого 1919 р. гуманітарні вантажі були в Варшаві. Проте гуманітарна ситуація в Польщі вимагала закордонного втручання і здійснення скоординованої та об'ємної допомоги. Тому 24 лютого 1919 р. розпорядженням президента США Вудро Вільсона була створена Американська адміністрація допомоги під головуванням Герберта Кларка Гувера та виділено 5 млн. доларів США на закупівлю зерна в Американській зерновій корпорації. До 17 березня 1919 р. співробітники АРА здійснювали інспекцію Польщі для з'ясування рівня потреб населення. Було встановлено, що значна частина польських дітей потребують додаткового харчування. Перший директор АРА в Польщі Вільям Гров зауважував, що навіть у промислових центрах країни працююче населення мало значні проблеми з харчуванням. Особливо вразливими були діти, смертність серед яких була досить високою через погане харчування. Таке становище спонукало АРА створити Дитяче бюро допомоги зі штаб-квартирою у Парижі, яке надало рекомендації польському уряду щодо організації годування дітей та забезпечило відділення АРА в Польщі персоналом. Протягом березня-червня 1919 р. кожен місяць виділялося 200 тис. доларів США на потреби організації дитячих їдалень в Польщі. Частина грошей була виділена з урядового кредиту США, що призначався для допомоги країнам Європи, постраждалим від Першої світової війни. Обсяг цього фонду складав 100 млн. доларів США. Частина грошей була акумульована польським урядом. Всі ці кошти були спрямовані на закупівлю молока, какао, цукру, борошна та жирів для подальшого розподілення серед мережу їдалень АРА.

Скрутне економічне становище призвело до того, що в перші 6 місяців після початку своєї діяльності в Польщі АРА нагодувала більше 1,5 млн. нужденних осіб.

Треба відзначити, що в 1919 р. харчування вимагало 300 тис. дітей, однак після радянсько-польської війни 1920 р. така необхідність була вже більш ніж у 500 тис. дітей, а через значне падіння польської економіки взимку 1920–1921 рр. необхідність в харчуванні вимагало вже 1,3 млн. польських дітей.

Щодо особового складу американських співробітників в Польщі, то офіційний історіограф АРА Гарольд Фішер наводить інформацію, представлену у таблиці 1.

Таблиця 1

**Керівний склад Американської адміністрації допомоги в
Польщі та Гданську**

№ з/п	ПІБ керівника
1.	Вільям Гров (William R. Grove) – перший голова представництва АРА в Польщі
2.	Філіп Болдін (Philip S. Baldwin, Chief) – голова місії в Польщі
3.	Леон Чохрейн (Leon J. Cochran)
4.	Вільям Гвін (William M. Gwynn)
5.	Франк Хол ден (Frank H. Holden)
6.	Джордж Говард (George F. Howard)
7.	Джон Ландж (John H. Lange)
8.	Моріс Пате (Maurice Pate)
9.	Роберт Антстей (Robert W. Anstey)
10.	Луїджі Сорейрі (Luigi Sorieri)
11.	Джозеф Райс (Joseph W. Rice)
12.	Джеймс Тейлор (James O. Taylor)

Завдяки залученню нових медичних технологій, а саме системи відгодовування кволиків дітей професора медицини з Австрії Клеменса Піртке, АРА почало застосовувати науково підтверджені дієти для дітей в Польщі.

Таким чином діяльність АРА у відновленій Польщі була зосереджена на допомозі дітям, організації коректної логістики гуманітарних вантажів та формуванні чіткої системи допомоги нужденному населенню без урахувань віку, статі та етнічного чи релігійного забарвлення.

УДК 327(549.1)

Тихоненко І. В.,
аспірант,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**ПРОБЛЕМИ КАШМІРУ ТА ПУШТУНІСТАНУ
У РЕГІОНАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ ПАКИСТАНУ:
СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ**

Суттєвого значення у регіональній політиці Ісламської Республіки Пакистан у Південній Азії набуває реагування на територіальні конф-

лікти, так звані проблеми Кашміру та Пуштуністану. Складнощі взаємовідносин у трикутнику інтересів Індія – Пакистан – Афганістан у територіальній площині утворюють у регіоні певну вісь конфліктів – «Пуштуністан – Кашмір». Обидва питання мають безпосередній вплив на внутрішню стабільність Пакистану, перетворюючи державу на «серединну» між двома вогнищами протиріч. Одночасно, у комплексному розгляді, вони впливають на безпеку Афганістану й Індії і стають чинником до трансформації регіональної системи безпеки.

Мета роботи полягає у визначенні особливостей проблем Пуштуністану та Кашміру, а також виділення рис, що об'єднує та відрізняє ці конфлікти з точки зору регіональної політики Пакистану.

Питання Кашміру та Пуштуністану мають декілька характерних рис. По-перше, до них можна застосовувати характеристики міжетнічних і міжконфесійних конфліктів. По-друге, будучи вагомим фактором внутрішньодержавної стабільності, вони несуть у собі таке навантаження як участь недержавних груп: мілітаристських, радикальних, сепаратистських, терористичних організацій. Крім цього, за допомогою таких груп за інтересами відбувається лобювання певних політичних стратегій, які йдуть у розріз з ідеями державної влади. Це передбачає існування внутрішньодержавного механізму протидії таким суб'єктам, який не завжди достатньо ефективний.

Ісламська Республіка Пакистан на початку XXI ст. є державою, яка володіє ядерною зброєю і цим самим створює протидію Індії у Південній Азії, але може втратити свою територіальну цілісність за умови ескалації територіальних конфліктів. Історично склалося, що Пакистан має прикордонні конфлікти з Індією й Афганістаном, в основі яких лежить етноконфесійний чинник. Якщо проблема Кашміру може привести до розгортання ядерної війни між Ісламабадом і Нью-Делі, то конфлікт навколо «Великого Пуштуністану» – тобто об'єднання етносу в єдину державу стає загрозою територіальній цілісності та фрагментації Пакистану і, як результат, Афганістану. Дестабілізуючим фактором у врегулюванні міждержавних конфліктів для Ісламабаду стають різноманітні угруповання (сепаратистського, терористичного спрямування), які мають власну позицію щодо вирішення проблем.

Можна стверджувати, що проблеми Кашміру та Пуштуністану стають проявом асиметричних конфліктів на які впливають ядерний фактор і наявність недержавних суб'єктів – сепаратистських, терористичних і мілітаристських груп. У свою чергу обидва диспути надають Пакистану статус «серединної» держави, яка змушена одночасно реагувати на них, що стає передумовою до змін у Південноазійській системі регіональної безпеки.

Розглядаючи зазначені конфлікти через умовну вісь «Пуштуністан-Кашмір» можна помітити декілька рис, які як об'єднують зазначені конфлікти, так і сприяють їх відмінності один від одного з огляду на інтереси Пакистану.

По-перше, важливу роль відіграє позиція Пакистану щодо збереження власної територіальної цілісності, але досить різними методами. Мається на увазі, що у випадку із Кашміром Пакистан наполягає на проведенні плебісциту. Таким чином, населення індійського штату Джамму і Кашмір характеризується ним як суто пакистанське. Із пуштунами – діаметрально протилежна ситуація. Пакистанська сторона не погоджується із наданням пуштунам права волевиявлення та заперечує існування їх як нації.

По-друге, сповідування пуштунами та кашмірцями ідеї власної ідентичності, яка має втілитися у здобутті державності – утворення «Великого Пуштуністану» й об'єднаного у незалежну державу Кашміру. Грунтуючись на вище зазначених позиціях Пакистану, об'єктивно постає питання з приводу впевненості Ісламабаду у приєднанні Джамму і Кашмір до нього. У випадку об'єднання пуштунів відбудеться не лише порушення територіальної цілісності Пакистану, а й повна фрагментація Афганістану. Логічно, що такі варіанти не влаштовують Індію, яка також може зазнати територіальних втрат і зростання терористичної загрози з афгансько-пакистанської території, яка вже стала об'єктивно існуючим фактом.

По-третє, залучення до проблем терористичних угруповань, які слугують інструментами сепаратистів, або одноосібно використовують їхню боротьбу за незалежність для власних цілей.

Такі риси обох конфліктів стають передумовами до визначення інтересів протидіючих держав – Індії, Пакистану, Афганістану та недержавних акторів, які є діаметрально протилежними і від яких залежить рівень безпеки у Південній Азії.

Тому, на основі вище згаданих фактів можна стверджувати, що проблеми Кашміру та Пуштуністану відіграють вагомий роль у веденні регіональної політики Пакистану. Проте, маючи спільні ознаки, вони можуть призвести до різних наслідків, які будуть мати негативний вплив як на Пакистан, так і на Південноазійський регіон.

Тригуб О. П.,
д-р іст. наук, професор,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

БРИТАНСЬКІ КОНСУЛИ У СХІДНОМУ ПРИЧОРНОМОР'І другої половини ХІХ – початку ХХ ст.: ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ

Сучасний стан історичної науки обумовлює необхідність комплексного дослідження історії дипломатичних зв'язків різних регіонів і країн, серед яких особливий інтерес викликає Чорноморсько-Азовський басейн, що знаходиться на перетині Європи й Азії. Саме тому історія становлення та розвитку інституту консулів у чорноморських портових містах грузинського узбережжя викликає особливий науковий інтерес.

Актуальність піднятої теми обумовлена також і тим фактором, що ця проблема перебуває серед прогалин історичної науки як у минулому, так і на сучасному етапі. Досліджуючи дану тематику було з'ясовано, що на сьогоднішній день є лише окремі згадки про діяльність іноземних консульств у чорноморських портових містах Грузії (Заур Маргієв, Елгуджа Чаганова, Людмила Вовчук).

До середини 50-х рр. ХІХ ст., крім таких провідних портових міст Чорноморсько-Азовського регіону як Одеса, Таганрог, Маріуполь, Бердянськ, Ростову-на-Дону, провідну роль у зовнішньоекономічному житті Російської імперії почали відігравати чорноморські портові міста грузинського узбережжя – Поті та Сухум, які забезпечували торговельні потреби Західного Кавказу.

Одним з перших до Росії у 1810 р. був приєднаний Сухум (Сухум-Кале), який отримав статус портового міста тільки у 1848 р. У 1828 р. було приєднано Поті. Третє портове місто – Батум продовжувало залишатися у складі Османської імперії. Міста характеризувалися поступовим ростом міжнародної торгівлі, а Батум, до свого приєднання у 1878 р., у свою чергу і з Російською імперією. Для Великобританії територія Грузії становила особливий інтерес і з геополітичної точки зору.

З боку Британського уряду Грузією займалася низка британських дипломатів і розвідників, які перебували на службі у британських дипломатичних представництвах та агентствах різного рівня у Батумі, Трабзоні, Ерзурумі, Ісфакані та Тебризі. Слід підкреслити, що займатися Закавказзям (у тому числі й Грузією) доручили у 1860-і роки й одному

із самих талановитих британських сходознавців Вільяму Палгрейву (1826–1888). Відомий своїми дослідженнями Сирії, Туреччини, Кувейту та зони Євфрату, лінгвіст, етнограф і блискучий географ Палгрейв став у 1866 році консулом у Сухум-Кале, а у 1867 р. очолив британське консульство у Трабзоні, а з 1870 по 1872 р. був ще й емісаром у Турецькій Грузії.

Про те, як була організована повсякденна робота у цьому напрямку, свідчать спогади Вільяма Палгрейва про його перебування консулом у Сухум-Кале і його доповіді із Трабзона. У доповідях, більшу частину яких склав сам Палгрейв, міститься докладний аналіз політичних, економічних, військових і навіть податково-фінансових проблем зазначених територій, аж до окремих сіл.

Отже, вертаючись до основної теми нашої роботи, відзначимо, що за зазначеними вище причинами перше іноземне представництво (за наявними у нас даними), яке представляло інтереси Великобританії, було відкрито у Батумі (на той час у складі Османської імперії) у 1840 р. 10 листопада 1840 р. на посаду віце-консула був призначений Фредерік Гуаррачіно, який пробув на цій посаді до свого переведення в Стамбул 17 березня 1846 р. Його спадкоємцем протягом 6 років був віце-консул Вільям Р. Холмс (1846–1852).

У 1859 г. були засновані Великобританське консульство у Сухумі на чолі з Карлом Гамероном Діксоном, і віце-консульство у Поті, яке очолив Камерон. У 1862 р. віце-консульство у Поті очолив Роберт Вілкінсон, який у 1867 р. об'єднав під своїм керівництвом Поті та Сухум, пробувши на цьому посту до 1875 р. У 1876 р. він був призначений генеральним консулом з резиденцією у Сухумі, хоча генеральний консул «Чорного й Азовського морів» з 1874 р. перебував у Тифлісі (нині – Тбілісі), яким був Роберт Стюарт. У 1877 р. консульство у Сухумі було скасовано, а віце-консулом у Поті був призначений Гарднер. У 1890і роки Британське королівство у Поті представляв віце-консул Вільсон Стерджа.

У 1878 р. за результатами Сан-Стефанського мирного договору укладеного між Туреччиною та Російською імперією, до останньої відійшов Батум, одержавши у тому ж році статус порто-франко (діяв до 1886 р.). За короткий час Батум став третім містом Закавказзя як по величині, так і по значимості порту у Російській імперії, а також дипломатичним центром на східночорноморському узбережжі. Тому протягом 80-х рр. XIX в. у місті починають активно відкриватися консульські представництва багатьох зарубіжних країн.

У 1882 р. у Батумі засновується віце-консульство Великобританії на чолі із Димитрієм Пікоком, а консульство у Поті переводиться у

розряд консульського агентства. У 1892 р. Д. Пікока змінює віце-консул Артур Вудгауз (1892–1902). У 1902 р. британським консулом був призначений Патрік Стівенс, який і керував консульством до революційних подій 1917 р.

На початку ХХ ст. центром британського дипломатичного представництва на західному Кавказі був Батум зі статусом консульства. У підпорядкуванні батумського консула перебували віце-консульства у Баку, Поті та Новоросійську. Цей консульський округ поширювався на губернії: Бакинську, Єлисаветпольську, Єриванську, Тифліську, Кутаїську та Чорноморську.

У 1906 р. обов'язки британського консула тимчасово виконував Вільям Стюарт, з яким пов'язана неприємна подія – убивство дипломата. Він представляв інтереси низки британських компаній, був одним з великих судновласників та експортерів Батума. 20 травня 1906 р. близько 11:00 У. Стюарт повертався додому, коли з-за дерева зазвучали постріли, які виявилися смертельними. Незважаючи на те, що йому надали першу допомогу та відвезли до найближчих казарм, через годину він помер. Найбільш ймовірною версією було те, що вбивство було зроблено з особистих причин найманими вбивцями Кассімом Діджавадзе й Алі Пурхав Огли. Також висувалися версії і про зв'язок консула з революціонерами, яким він нібито надавав досить значні суми.

Загалом історія британських консульств у чорноморсько-азовському басейні ще чекає своїх дослідників, як у напрямку біографістики, так й історії дипломатичних відносин.

УДК 327

Хмель А. О.,
канд. іст. наук, доцент (б. в. з.),
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПОЗИЦІЯ США ЩОДО БРЕКЗІТ (2016 рік)

На сьогодні Європейський Союз – це спільнота, до якої входить 28 країн з ВВП більше 19 трлн дол. США, потужним гравцем на міжнародній арені. Завдяки своїй потужній економічній базі, спільній зовнішній політиці та демократичним цінностям вона є привабливим та впливовим гравцем на міжнародній арені. Велика Британія, яка є одним з членів даного об'єднання, воліє вийти з Європейського Союзу. Прем'єр-міністр Д. Кемерон пообіцяв провести референдум по тому,

як виграв парламентські вибори у 2015 р. В країні є як прибічники так і противники виходу Британії з ЄС, кожен має свої аргументи. 23 червня 2016 р. референдум було проведено і британці обрали подальший зовнішньополітичний і внутрішньополітичний курс країни – вихід з ЄС. Звичайно, це буде мати і позитивні, і негативні наслідки для обох сторін: і для ЄС і для Великої Британії. Якими саме вони будуть – важко спрогнозувати, час покаже.

Якою ж є позиція найбільш впливової і могутньої держави світу на брекзіт? Відомо, що відносини між США та Великою Британією характеризують як «особливі» (за визначенням самих учасників цих відносин), Британія часто йде у фарватері зовнішньої політики США, відповідно, США могли б вплинути на рішення свого зовнішньополітичного партнера. Але як саме вплинути (за членство у ЄС чи за брекзіт) і що саме є вигідним для самих Сполучених Штатів? Відтак, актуальність дослідження полягає у з'ясуванні офіційної позиції США до приходу до влади Д. Трампа щодо виходу Великої Британії з ЄС.

Проаналізувавши виступи президента США Б. Обами та очільника Держдержпартаменту Дж. Керрі до референдуму у Британії та після можна зробити кілька певних висновків.

По-перше, офіційна позиція США щодо брекзіт до і після референдуму не змінилася. Так, Б. Обама багато разів наголошував на тому, що волів би, аби Королівство залишилось у складі Європейського Союзу.

Вже після оголошення результатів референдуму він підтвердив свою думку, але зауважив, що британці мають право робити вибір і визначати своє майбутнє, і в цьому полягає суть демократії.

Дж. Керрі взагалі до самого референдуму висловлював сумніви щодо того, чи коли-небудь дійсно відбудеться брекзіт, і припустив, що більшість прибічників виходу Британії з ЄС не по-справжньому вірять у розлучення Великої Британії з ЄС і не знають, як цього досягти. Наголосив також на тому, що США завжди підтримують Британію якщо вона продовжить членство в ЄС, і підтвердив попередження Білого дому, що Британія опиниться в черзі щодо підписання угоди про торгівлю.

Після референдуму він підтвердив цю думку. І закликав лідерів ЄС не «втрачати свої голови» і не мститися Великій Британії після прийняття рішення про її вихід, оскільки існує потреба у «мудрих рішеннях», аби не активізувати курс на дезінтеграцію в ЄС.

По друге, зрозуміло, що й в самих США були і прибічники і противники брекзіт. Так, Б. Обама, Дж. Керрі, Дж. Маккейн – це прибічники членства Британії в ЄС. Зокрема щодо Дж. Маккейна, то він належить до тих, хто переконаний, що перебування королівства в складі ЄС є

«життєво важливим» для безпеки Америки. На їх думку, вихід з Євро-союзу такої потужної держави, як Велика Британія, негативно вплине на економіку всієї Європи, а можливо і підірве єдність НАТО.

До прихильників брекзиту у США можна віднести кандидата на посаду президента США (який на сьогодні є діючим президентом) Д. Трампа.

Так, Д. Трамп після проведення референдуму похвалив британців за те, що «вони повернули свою країну собі». «Вони зляться на кордони, вони розгнівані на людей, які приходять в країну і, навіть ніхто не знає, хто вони», – «Вони сердяться на багато, багато речей». Тоді він заявив, що результати голосування в країнах ЄС певним чином відображають те, що відбувається в США, про що свідчить його успіх у республіканських праймерізах. «Це відбувається в багатьох інших місцях. Вони (громадяни – А. Хмель) повертають свої країни. Я думав, що це станеться», – зауважив він. «Ти впускаєш людей, яких ти хочеш, ти не пускаєш тих, кого ти не хочеш».

По-третє, щодо аргументації, яку використовували Б. Обама і Дж. Керрі щоб підтвердити свою підтримку членства Великої Британії в ЄС. Так, Б. Обама у квітні 2016 р. зробив заяву, що угода про зону вільної торгівлі між США і ЄС є на часі, а торговельні угоди, які треба буде підписувати вже не з членом ЄС Великою Британією – будуть знаходитися в черзі, тобто не будуть в пріоритеті. Звичайно, це обурило британців, оскільки було прийнято ними як тиск на Королівство у його праві вибору.

По-четверте, варто згадати, якими бачили американські посадовці відносини між США та Великої Британії після референдуму у разі виходу останньої з ЄС. Так, Білий дім зробив заяву, що економічні, військові та культурні зв'язки Америки з Британією залишаться «сильними та яскравими», як завжди, після референдуму у Великій Британії щодо виходу з Європейського Союзу минулого тижня. А заступник прес-секретаря Білого дому Е. Шульц заявив на регулярному брифінгу: «Я заперечую тезу про те, що наші відносини з Британією зміняться...». Він додав: «Я можу вас запевнити, ..., що президент сказав, що наші відносини не тільки особливі, але унікальні і міцні. Ми віримо, що зв'язки між нашими країнами виходять за рамки будь-якої політики».

У якості висновку слід зазначити, що Б. Обама і Дж. Керрі виступали із підтримкою членства Великої Британії у ЄС і до і після референдуму. Аргументів для впливу на рішення британців був лише один – що Британія опиниться у черзі на підписання торговельної угоди зі США після ЄС. І в той же час підкреслювали, що відносини між двома

країнами не зміняться не залежно від результатів референдуму. Відтак, офіційна позиція США – підтримка членства Британії в ЄС.

УДК 327-026.195(73+510)

Шевчук О. В.,
д-р політ. наук, професор,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ США ЩОДО КНР ЗА АДМІНІСТРАЦІЇ Д. ТРАМПА

Прихід до влади у США республіканської адміністрації Д. Трампа у січні 2017 р. ознаменувався очікуваннями, як в академічному середовищі, так і в середовищі політичного істеблішменту, щодо різкої зміни акцентів зовнішньополітичної стратегії США. Виборча президентська кампанія у США 2016 р. супроводжувалась численними скандалами та різкими заявами кандидата від республіканської партії Д. Трампа щодо необхідності зміни курсу як внутрішньої, так і зовнішньої політики.

У цьому контексті актуалізується питання щодо визначення новою президентською адміністрацією США стратегічних зовнішньополітичних настанов стосовно розбудови їх взаємовідносин з провідними центросиловими державами світу, серед яких зважаючи на економічний та політичний потенціал особливе місце займає КНР.

Модернізація зовнішньополітичної стратегії США викликала певне «охолодження» американсько-китайських відносин. 14 листопада 2016 р. відбулася телефонна розмова новообраного Президента США Д. Трампа і лідера КНР Сі Цзіньпіном. Сторони обговорили розвиток відносин між Пекіном і Вашингтоном. За словами лідера КНР Сі Цзіньпіна, їх безупинний поступальний розвиток протягом майже 40 років пішов на користь американському і китайському народам. Зі свого боку, новообраний президент США Д. Трамп погодився поважати «політику одного Китаю».

Разом з тим, 2 грудня 2016 р. президент США Д. Трамп вперше за кілька десятиліть безпосередньо поговорив з лідером Тайваню Цай Інвєнь, чим порушив дипломатичні домовленості з Китаєм. Міністерство закордонних справ КНР заявило, що направило Д. Трампу офіційний протест у зв'язку з телефонною розмовою, яка відбулася між новообраним американським президентом та керівником Тайваню Цай Інвєнь.

В своїх коментарях Д. Трамп називає Цай Інвєнь «президентом Тайваню» (в Пекіні вважають таке визначення неприйнятним, використовуючи формулювання «регіональний лідер Тайваню»). Обраний президент США парирує звинувачення в тому, що він не повинен був говорити з Цай Інвєнь, дивуючись, чому цього не можна робити, якщо США постачають зброю Тайваню. «Цікаво: США продають Тайваню військову техніку на мільярди доларів, а я не повинен приймати вітальний дзвінок», – написав в Twitter Д. Трамп.

Зважаючи на більшою мірою бізнесовий підхід президента США до розбудови моделей з провідними країнами світу, цілком логічно постає питання щодо формування основних параметрів формату взаємовідносин Вашингтон-Пекін.

Показовими у цьому контексті є один з перших указів президента США Д. Трампа щодо відмови від Транстихоокеанського партнерства, перемовин про створення якого велися упродовж восьми років і закінчились утворенням організації у 2015 р. Водночас у січні 2017 р. лідер КНР Сі Цзіньпін, перебуваючи на Всесвітньому економічному форумі в Давосі, виголосив промову на захист глобальної економіки і вільної торгівлі. Його слова прозвучали дуже контрастно щодо позиції президента США Д. Трампа.

Загострення в американсько-китайських відносинах викликала також заява держсекретаря США Р. Тіллерсона під час процедури затвердження його Сенатом: він заявив, що в разі призначення надішле Китаю сигнал, що йому буде закритий доступ до спірних островів у Південно-Китайському морі.

Китай відповів на слова держсекретаря США Р. Тіллерсона щодо островів у Південно-Китайському морі, зазначивши, що дії Пекіна носять законний характер. «Що стосується Південно-Китайського моря, то Китай має повне право здійснювати будь-яку законну діяльність відповідно до свого суверенітету», – заявив офіційний представник МЗС КНР Лу Кан.

Однією з детермінант американсько-китайських відносин є позиція США щодо ролі КНР у врегулюванні північнокорейської проблеми. Президент США Д. Трамп заявив в інтерв'ю Financial Times, що в ході майбутніх переговорів з головою КНР Сі Цзіньпіном він має намір домагатися більш жорсткого підходу Пекіна до ракетно-ядерної проблеми КНДР.

6–7 квітня 2017р. у США (штат Флорида) відбулася одна з найважливіших зустрічей президента США Д. Трампа – дводенний саміт з головою КНР Сі Цзіньпіном. Їй передували візити на більш низькому рівні. Наприкінці лютого 2017 р. президент США Д. Трамп прийняв у

Білому домі члена Держради КНР Ян Цзечи, зазначивши, що країни повинні зміцнити контакти на вищому рівні і взаємодіяти в міжнародних справах. Держсекретар США Р. Тіллерсон відвідав Китай у ході свого азійського турне в березні (крім Китаю, в програмі були Японія і Південна Корея), провів спільну прес-конференцію зі своїм китайським колегою, міністром закордонних справ КНР Ван І, а потім і зустрів з Сі Цзіньпіном.

Порядок денний американсько-китайської зустрічі на найвищому рівні був надзвичайно насиченим: проблема КНДР, обговорення двосторонніх відносин з акцентом на торговельно-економічне співробітництво, тайванське питання, ситуація в Південно-Китайському морі, розміщення США систем протиракетної оборони ТНААД в Південній Кореї, боротьба з тероризмом.

Оцінити практичні результати цієї зустрічі лідерів США та КНР можна буде лише після того, як пройде певний відрізок часу. Наразі, ця зустріч є свідченням прагнення сторін узгодити свої інтереси і відкрити діалогове вікно на найвищому рівні з метою запобігання надзвичайному загостренню відносин. Зважаючи на позиціонування сторін у системі міжнародних відносин Азійсько-Тихоокеанського регіону розбалансування відносин у форматі США-КНР цілком реально призведе до дисбалансу всієї системи регіональних відносин. Додатковим дестабілізуючим чинником на регіональному рівні виступають «релікти» холодної війни: тайванська проблема, спірні острови у Південно-Китайському морі, корейська проблема тощо. Підходи ж Вашингтона і Пекіна щодо розбудови моделей врегулювання цих проблем є досить відмінними, що є подразником двосторонніх відносин. Разом з тим, при прогнозуванні подальшої еволюції американсько-китайських відносин необхідно враховувати і так званий новий імпровізаційний стиль зовнішньої політики США, характерними рисами якого є високий динамізм і непередбачуваність.

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

ПІДСЕКЦІЯ: Політична наука в Україні та зарубіжжі

УДК 321.7(477)

Іванов М. С.,

д-р політ. наук, професор,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ЗНАННЯ ПРО ПОЛІТИКУ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Існуюча система освіти в Україні залишається визначальним засобом поширення знань про політику та головним інструментом впливу на політичну культуру широких мас населення.

Сьогодні, як ніколи, надзвичайної ваги набирають моральні кондиції не тільки політичної еліти, але й широкого загалу, оскільки на етапі розбудови демократичних засад організації суспільних стосунків саме пересічні учасники цього процесу перебирають на себе не тільки роль генераторів моделі взаємовідносин в соціумі, але стають головними її реалізаторами.

Як зазначається в аналітичній доповіді до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України в 2015 році «Освіта є одним з головних чинників зростання якості людського капіталу, генератором нових ідей, запорукою динамічного розвитку економіки і суспільства в цілому. Щоб українська освіта по-справжньому ефективно виконувала ці важливі завдання, необхідне її оновлення з урахуванням актуальних світових тенденцій розвитку освіти в широкому соціально-економічному контексті».

В наші дні це особливо важливо, оскільки українське суспільство переживає чи не найдраматичнішу сторінку своєї історії пов'язану з гострою політичною і збройною боротьбою за власний суверенітет. Розуміння сутності «гібридної війни», яка здійснюється відносно України, примушує нас пильно подивитися на головні засоби і цілі такого протистояння.

Тому особливе значення має освіта для людини як політичної істоти. Адже, необхідність здійснювати політичний вибір та діяльність об'єктивно вимагають ґрунтовної компетентності від громадян. Будь-який компроміс в цьому питанні це свідоме погіршення якості політичного процесу, а значить і його результатів. Саме ця якість є практично єдиним реальним запобіжником проти масштабних маніпуляцій

свідомістю великих груп населення в сучасному світі, простір якого заповнений потужним інформаційним потоком.

Сьогодні нажаль, державні освітянські стратегії в Україні не враховують і не дозволяють на належному рівні реалізовувати зазначені завдання. Зокрема, згортаються масштаби і якість поширення знань про політику на всіх рівнях освіти. Скасовані ряд нормативних дисциплін, які покликані не тільки продукувати політологічні знання, а вирішувати завдання формування особистості громадянина.

Вирішення вказаних проблем, головним чином, лежить в площині загального стану освіти в Україні. Але, при цьому, всі більшої ваги в процесі вироблення і поширення політологічного знання належить широкому колу громадських формувань, які долучені до питань реалізації різноманітних освітянських програм.

Особлива роль, серед значного числа громадських організацій, які мають серед своїх завдань формування демократичної політичної культури різних прошарків населення, належить політичним партіям, які поки що в цьому напрямку мало що роблять. Досвід сучасних європейських країн показує, що саме політичні партії повинні виступати потужними осередками поширення політологічного знання, як серед своїх членів, так і широкого загалу.

Окреме завдання в цьому напрямку пов'язане з виробленням нових форм навчання та політичної комунікації. Поширення демократичних традицій та досвіду розбудови сучасних політичних систем, повинно вийти за межі традиційних форм навчання і перетворити процес набуття політичної компетентності на активну дію у всій множині і багатогранності сучасних засобів комунікації.

УДК 327.88

Курілло В. Є.,

канд. іст. наук, доцент,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ В ЛАТЕНТНІЙ ПОЛІТИЦІ НА ЗАКЛЮЧНОМУ ЕТАПІ ЛІКВІДАЦІЇ АПАРТЕЇДУ В ПІВДЕННІЙ АФРИЦІ

Говорячи безпосередньо про фактор особистості в політичному процесі в Південній Африці в кінці 1970-х на початку 1990-х рр., в першу чергу треба вказати на видатну роль в ліквідації апартеїду таких знаменитих людей як Н. Мандела, Ф. де Клерк, О. Тамбо, Т. Мбекі,

вельми відомих – Н. Барнарда, А. Пахада, Дж. Зуми, В. Істерхазі, К. Коуетсе і С. Терібланша, а також на примітну роль прем'єр-міністра (пізніше – президента) П. Боти. Про деяких з них іде мова нижче.

Величезний внесок у ліквідацію апартеїду внесли такі видатні особистості південноафриканської історії як лідер АНК Нельсон Мандела і президент ПАР Фредерік де Клерк. Саме їм, цілком заслужено, приділяється величезна увага в матеріалах про падіння системи апартеїду. У зв'язку з цим найчастіше пишуть про неофіційні контакти і секретні переговори, які, починаючи з 1985 р., вели представники режиму і його посередники з ув'язненим лідером АНК Нельсоном Манделою, про його тверду і послідовну позицію борця за демократичну Південну Африку.

Позиція Мандели в контактах з Преторією відображала стратегічну установку АНК, була чітко позначена і в принциповому компоненті не містила істотних трансформацій: головна ціль – усунення апартеїду. Позиція режиму з плином часу досить помітно змінювалася в залежності від розвитку кризових явищ в системі апартеїду, посилення тиску з боку світової спільноти і того, хто очолював державу – його здатності реально оцінювати ситуацію, відчувати необхідність і невідворотність історичних змін і здійснювати адекватні дії.

Жорстку і в той же час гнучку, маневрену політику збереження апартеїду здійснював глава ПАР – П. Бота, відомий своїми ультраконсервативні поглядами. У той же час, ще на початку 1980-х років, він обіцяв реформи. Однак, як точно помітив керівник південноафриканської розвідки Н. Барнард, більшість діячів Національної партії, включно з членами кабінету міністрів, не знали наскільки прем'єр-міністр (пізніше – президент) в дійсності схильний до реформ. 5 липня 1989 р. відбулася перша секретна зустріч Мандели і Боти, головним організатором якої був Барнард. Латентним підґрунтям вступу Боти в таємні переговори з визвольним рухом була вимушена поступка внутрішньополітичним реаліям і тиску Заходу, його намір вирішити проблему Південної Африки в неоколоніальному руслі шляхом налагодження вигідного Преторії формату співпраці з АНК і перетворення Конгресу в інструмент білого істеблішменту. Величина і вектор активності Боти цілком залежали від умов часу, але він діяв в рамках своєї політичної культури і швидше служив гальмом історії, ніж її прискорювачем.

Набагато цікавіше питання про роль Фредеріка де Клерка. Те, що він став на авансцену південноафриканської історії поряд з Манделою – це комбінація випадковості і необхідності. На той час сформувалася історична потреба південноафриканського суспільства в тому, щоб главою держави стала особистість саме такого роду – здатна до ре-

форм і компромісу під тиском реальності. Те, що ним виявився саме де Клерк, – це збіг обставин. Розпочаті в 1990 р. консультації Манделі і де Клерка докладно описані в літературі і рясніли багатьма елементами латентної політики.

Історична необхідність ліквідації апартеїду не була б об'єктивною закономірністю, якби не проклала собі дорогу багатьма шляхами. Так, починаючи з серпня 1984 по травень 1987 року в Замбії і Сенегалі відбувся ряд зустрічей керівництва АНК з представниками інтелігенції та ділових кіл Південної Африки з метою розвитку взаєморозуміння між АНК і білою громадою країни. А в жовтні 1987 р. зустріччю в англійському готелі в Марлоу стартувала знаменита тепер серія таємних переговорів між емісарами Преторії і делегацією АНК. В ході цих зустрічей була створена конструктивна основа для подальшої угоди про політичне врегулювання. На думку вельми компетентного британського дослідника Р. Харві, той внесок, який вніс Т. Мбекі в розвиток переговорів за межами Південної Африки, хоча і отримав меншу популярність, також свідчить про видатну роль Т. Мбекі в падінні апартеїду.

Стратегія АНК служила принциповим орієнтиром в боротьбі проти апартеїду всі ці роки, в тому числі на переговорах з Преторією, як для Н. Манделі у в'язниці, так і для Т. Мбекі і його колег, учасників переговорного процесу за межами ПАР. Вона була результатом діяльності колективного керівництва Конгресу на чолі з президентом АНК Олівером Тамбо, до якого сходилися всі нитки управління прихованою і відкритою боротьбою. І той підсумок, який був досягнутий в результаті – падіння апартеїду – безумовна заслуга Тамбо.

Завершальна фаза боротьби проти апартеїду, особливо її переговорна частина найвиразніше спостерігалася громадськістю. Тому, часом, у пресі остаточну перемогу визвольних сил іноді називають «переговорною революцією», пов'язують її з «доброю волею» окремих, безсумнівно видатних особистостей. Здається, в цьому випадку має місце спотворення реальної картини причинно-наслідкових зв'язків. Поставимо питання – а сталося б все це, не будь довголітньої, самовідданої боротьби АНК і його союзників, протесту і дій великих мас населення, активної міжнародної підтримки? Як стверджує відомий російський африканіст В. Шубін, «вирішальне значення мала не добра воля тієї чи іншої політичної фігури (наскільки важливий би не був «людський фактор»), а розвиток визвольної боротьби, яка привела до зростаючого тиску на Преторію як всередині Південної Африки, так і ззовні».

Викладений матеріал дозволяє зробити висновок, що для адекватного розуміння змісту політичного життя Південної Африки в зазна-

чений період необхідно враховувати її латентну складову. Політичні лідери, вузькі групи професіоналів і окремі особистості здатні зробити істотний (іноді тимчасово прихований) вплив на динаміку процесу, методи політики та деякі політичні рішення. У той же час, загальний характер політичного процесу і його спрямованість залишаються підпорядкованими закономірностям суспільного розвитку в цілому, підтвердженням чому є факт падіння системи апартеїду.

УДК 324

Чупрін Р. В.,
канд. політ. наук, доцент,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ЗАГАЛЬНА КЛАСИФІКАЦІЯ ВИБОРЧИХ СИСТЕМ ТА ПАРАМЕТРИ ЇЇ ПОБУДОВИ

Розширення спектру використовуваних на практиці виборчих систем ставить перед політичною наукою завдання побудови їх актуальної узагальненої класифікації. Така класифікація мала б базувалася на чіткому наборі параметрів замість традиційного умоглядного поділу систем на основі розпливчатого поняття виборчої формули.

Пропонована автором узагальнена класифікація виборчих систем базується на 6-и основних параметрах: наявність чи відсутність у кожного виборця можливості вплинути на розподіл всіх мандатів, що розігруються в окрузі, в якому цей виборець голосує; кількість різних систем для голосування або розподілу мандатів, які застосовуються при проведенні виборів, та наявність зв'язку між системами, якщо їх дві чи більше; магнітуда виборчого округу (одномандатний чи багатомандатний округ); учасники виборчого процесу, за яких може віддати голос виборець (за окремих кандидатів або за партію в цілому чи її партійний список); умова здобуття мандату (одержання відносної більшості голосів, одержання абсолютної більшості голосів, одержання кваліфікованої більшості голосів, одержання певної частки голосів виборців); тип виборчого бюлетеня, який використовується (категоричний, ординальний). Названі параметри дають можливість виокремити 5 основних різновидів виборчих систем та їх підвиди.

Відповідно до пропонованої класифікації можна виокремити особливі випадки виборчих систем – виборчі системи, за використання яких виборець не має можливості вплинути на заміщення всіх мандатів у тому окрузі, в якому він голосує, або існують інші вимоги для

виграшу мандату, ніж здобуття відносної, абсолютної або кваліфікованої більшості чи певної частки голосів виборців. Їх можна поділити на три групи в залежності від типу виборчого бюлетеня, який за них застосовується: системи з використанням категоричного бюлетеня (система єдиного голосу, що не передається; система обмеженого голосу; система схвального голосу; система колегії виборщиків), системи з використанням ординального бюлетеня (метод Борда, метод Бакліна та метод Кумбса), системи з попарним порівнянням кандидатів (різноманітні варіації методу Кондорсе, зокрема, метод Луллія, метод Коупленда та метод Шульце).

Гібридна виборча система передбачає, що різні групи виборців обирають своїх представників до однієї й тієї ж палати одного й того ж виборного органу із застосуванням різних систем голосування або розподілу мандатів.

Змішана виборча система передбачає, що для обрання представницького органу використовуються дві чи більше системи голосування та розподілу мандатів таким чином, що кожен з виборців може віддати свій голос за всіма її складовими. Основним критерієм для класифікації змішаних виборчих систем є відсутність або наявність зв'язку між складовими компонентами змішаної виборчої системи. Це дозволяє виокремити змішані незв'язані (паралельні) та змішані зв'язані виборчі системи.

Пропорційна виборча система передбачає, що умовою отримання мандату є здобуття певної частки (відсотку) голосів виборців в багатомандатному виборчому окрузі. При цьому дана частка голосів визначається магнітудою виборчого округу або результатами конкретного голосування виборців. Основною підставою для класифікації пропорційних виборчих систем є те, за кого голосують виборці. Якщо відбувається голосування за партійні списки (як в цілому, так і з преференціями окремим кандидатам в межах певного партійного списку), то такі системи називають пропорційними системами партійних списків. Якщо ж виборці голосують за кандидатів, то має місце пропорційна система єдиного голосу, що передається.

Мажоритарна виборча система передбачає, що умовою одержання мандату є здобуття більшості голосів у виборчому окрузі. У вітчизняній традиції виокремлюють мажоритарну систему абсолютної більшості та мажоритарну систему відносної більшості. Основними критеріями для класифікації мажоритарних систем відносної більшості є магнітуда виборчого округу та те, за кого віддають голоси виборці (за партійні списки чи за окремих кандидатів). Відповідно, можна виділити систему відносної більшості в одномандатних округах, систему блоко-

вого голосування та систему блокового голосування за партійні списки. Серед мажоритарних систем абсолютної більшості головним критерієм для класифікації є тип виборчого бюлетеня і прямо пов'язана з ним кількість раундів голосування. За використання ординального бюлетеня, проводиться лише один раунд голосування – такий варіант відповідає системі альтернативного голосу та спорідненим з нею системам. За використання категоричного бюлетеня виникає необхідність у декількох раундах голосування, яким відповідають двораундова система та її різновиди і система вичерпного голосування.

Пропонований підхід не лише дозволяє класифікувати виборчі системи відповідно до їх сутнісних характеристик, але і відкриває шляхи до деталізованої класифікації їх різновидів.

УДК 32:001.8

Громадська Н. А.,
канд. політ. наук, доцент,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ТИПОЛОГІЯ МЕТОДІВ ПОЛІТИЧНОГО АНАЛІЗУ

Різноманітність методів політичного аналізу пов'язана, з одного боку, його особливостями як прикладної дисципліни, а з іншого – специфікою політичної проблематики як предмета аналізу.

Під поняттям «метод політичного аналізу» розуміється окремий інструмент або прийом аналітичної роботи, в результаті використання якого отримується політико-релевантна інформація. На різних етапах політико-управлінського процесу, відносно різних об'єктів аналізу використовуються самі різноманітні методи, які нерідко перекривають і взаємодоповнюють один одного. Вибір методів залежить від характеру політичної події, процесу, явища, цілей і завдань політичного аналізу, наявних ресурсів (час, фінанси, інформація), особливостей аналітичного продукту, на який розраховує замовник.

В науковій літературі запропоновані різноманітні типології методів політичного аналізу. Так, К. Боришполець пропонує наступну класифікацію методів політичного аналізу:

- базові аналітичні методи (контент-аналіз, івент-аналіз, когнітивне картування);
- комплексне аналітичне моделювання (емпіричне, нормативне, динамічне) політичних ситуацій і процесів.

Але на думку автора, ця класифікація є не досить вдалою, оскільки не відображає напрямки розвитку методичного арсеналу політичного аналізу, а саме: адаптацію методів інших дисциплін стосовно проблемного поля політичної науки і практики та розробку власних специфічних методів аналізу даних.

Досить часто в науковій літературі зустрічається класифікація методів політичного аналізу, представлена трьома групами: загальнонаукові, соціально-гуманітарні та спеціально-наукові методи.

Загальнонаукові методи застосовуються в гуманітарних і в природничих науках. Це перш за все статистичні методи аналізу даних – кореляційний, регресійний, факторний, дискримінантний, кластер-аналіз, а також математичне моделювання. До цієї групи відносять: логіко-евристичні прийоми (аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняння і аналогія, спостереження і експеримент тощо) та філософсько-аксіологічні принципи (принципи діалектики, нормативно-ціннісний, системний та структурно-функціональний підходи тощо).

Соціально-гуманітарні методи застосовуються виключно в соціально-гуманітарних науках, передусім в соціології, психології та лінгвістиці. Це методи аналізу текстів (традиційний аналіз документів, контент-аналіз тощо), інституціональний підхід, порівняльні, історичні та соціологічні методи. В сучасній політології використовуються соціологічні опитування, анкетування і шкалювання, психологічні тести, з культурології запозичені методи вивчення стереотипів і традицій, з лінгвістики та семантики – прийоми аналізу знаків і символів та ін.

Спеціально-наукові методи – це методи власне політологічного аналізу. До цієї групи методів належать методи, напрацьовані в самій політології, а також комбінування, модифікація методів інших соціальних наук в особливий інструментарій, який використовується лише при аналізі політичних об'єктів. Приклади власне політологічних методів: ситуаційний аналіз, івент-аналіз, метод сценаріїв, позиційний і ресурсний методи, методи експертних оцінок, спеціальні методики зображення розстановки політичних сил, SWOT-аналіз, метод ПАТЕРН, case studies та ін. Як приклади, також можна навести імітаційне моделювання політичних ситуацій з використанням елементів теорії ігор, рейтингові експертні оцінки популярності політичних лідерів – зі шкалюванням, багатомірно-статистичний, порівняльний аналіз держав і партій – з використанням комп'ютерної техніки.

Отже, здійснення політичного аналізу передбачає залучення як конкретних аналітичних методик, так і загальних теоретико-методологічних підходів із самих різних областей знання.

Важливе місце у типології методів політичного аналізу займає запропонована А. Дегтярьовим класифікація методів за їх функціональним призначенням. На підставі цього критерію виділяють індуктивні інструменти для опису і збору політичних даних та дедуктивні способи аналізу та інтерпретація зібраних фактів. Ці методи пов'язані з двома рівнями і аспектами дослідницької діяльності: емпіричним і теоретичним.

До емпіричних методів відносять спостереження, експеримент, опитування (анкетування та інтерв'ю), шкалювання та інші прийоми, а також такі методи збору первинної соціально-політичної інформації, як контент-аналіз та івент-аналіз.

До загальнотеоретичних відносять методи, які використовуються в усіх соціально-гуманітарних науках: нормативно-ціннісний, інституційний, системний, структурно-функціональний, історичні, економічні, соціологічні, психологічні методи та ін. Дані методи є досить широкими, тому їх часто називають науковими підходами.

Характеризуючи методи політичного аналізу, обґрунтовано говорити про них як про реальне функціонування цілісної експертно-аналітичної системи способів і процедур, за допомогою яких стає можливим дослідження конкретних політичних подій та аналіз політичної ситуації, здійснення прогнозу щодо її можливого розвитку, прийняття компетентних політичних рішень. Тому при здійсненні політичного аналізу необхідно також враховувати методи політичного прогнозування та прийняття політичних рішень.

УДК 32:316.325

Соловійова А. С.,

канд. політ. наук, доцент,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

РОЛЬ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У «СУСПІЛЬСТВІ МАЙБУТНЬОГО» ЗА Н. ЧОМСЬКІ

Американський лінгвіст, філософ та політичний активіст, аналітик, літератор Аврам Ноам Чомські (також помилково транскрибується як Хомський, 1928) є автором класифікації формальних мов, названої ієрархією Чомські. Крім лінгвістичних робіт, він широко відомий своїми радикально-лівими політичними поглядами, а також критикою зовнішньої політики уряду США. Найбільш значними його працями є «Проблема знання та свободи» (1971), «Мова і політика» (1988), «Не-

обхідні ілюзії: контроль над думкою в демократичних суспільствах» (1989), «Стримуюча демократія» (1992), «Чого дійсно хоче Дядько Сем» (1992), «Мова і думка» (1994), «Гегемонія або боротьба за виживання: прагнення США до світового панування» (2003).

Після публікації у 1969 році книги-есе про В'єтнамську війну «Американська держава й нові мандарини» Чомські став широко відомим. Незважаючи на залученість до політики, Чомські продовжує займатися лінгвістикою й викладанням. Його політична активність полягає, в основному, в написанні журнальних статей і книг, а також в публічних виступах. Сьогодні він є одним з найвідоміших лівих діячів, особливо серед учених і студентів університетів.

Чомські є однією з найвідоміших фігур лівого крила американської політики. Він характеризує себе в традиціях анархізму (лібертарного соціалізму), політичній філософії, яку він стисло пояснює як заперечення всіх форм ієрархії і їхнє викорінення, якщо вони не виправдані. Чомські особливо близький до анархо-синдикалізму. На відміну від багатьох анархістів, він не завжди виступає проти виборчої системи; визначаючи себе як «попутника» («Fellow traveler») анархістської традиції, а не класичного анархіста, пояснюючи цим свою готовність іноді співпрацювати з державою.

Чомські є послідовним критиком урядів США і їхньої політики, визначаючи США як єдину наддержаву, яка веде агресивну політику. Одним з ключових прагнень наддержав, за твердженням Чомські, є організація і реорганізація навколишнього світу у власних інтересах з використанням військових і економічних засобів. Він також критикував втручання США в справи центрально- і південноамериканських країн і військову підтримку Ізраїлю, Саудівської Аравії і Туреччини. Основними джерелами міжнародного тероризму він вважає провідні світові держави, наприклад США.

Чомські постійно акцентує увагу на своїй теорії, за якою велика частина американської зовнішньої політики базується на «загрозі гарного прикладу», яка полягає в тому, що певна країна могла б успішно розвиватися поза сферою впливу США, таким чином надаючи ще одну працюючу модель для інших країн, зокрема тих, в яких США зацікавлені економічно. Це, за твердженням Чомські, неодноразово спонукало США до інтервенції для придушення незалежного розвитку, незважаючи на ідеологію.

Чомські є непримиренним опозиціонером до «корпоративно-державного капіталізму», що практикується США. Він – прихильник анархічних (лібертарно-соціалістичних) ідей М. Бакуніна, що вимагають економічної свободи, а також «контролю за виробництвом самими

трудівниками, а не власниками і керівниками, які стоять над ними і контролюють всі рішення». Чомські називає це «справжнім соціалізмом» і вважає соціалізм у дусі СРСР («казармовий соціалізм») схожим на капіталізм у дусі США, стверджуючи, що обидві системи базуються на різних типах і рівнях контролю, а не на організації і ефективності. Чомські визначає радянський комунізм як «помилковий соціалізм» і стверджує, що розпад СРСР слід розглядати як «маленьку перемогу соціалізму», а не капіталізму.

Н. Чомські відстоює ідею про те, що замість капіталістичної системи, в якій люди – «раби зарплати», і замість авторитарної системи, в якій рішення ухвалюються централізовано, суспільство може функціонувати без оплачуваної праці. Він говорить, що люди повинні бути вільні виконувати ту роботу, яку самі вибрали. Тоді вони зможуть поступати відповідно до своїх бажань, а вільно вибрана робота буде і «нагородою самою по собі» і «соціально корисною». Тобто суспільство майбутнього існувало б в стані мирної анархії, без держави або інших управлінських інститутів.

Чомські зосереджується на ролі засобів масової інформації в демократичних суспільствах, причому в основному спираючись на те, як працюють мас-медіа в США. Основні пропагандисти ідей в буржуазних демократіях висувають ідеї, що узгоджуються з інтересами еліти. На вершині пропагандистської системи якраз і перебувають різні взаємопов'язані між собою еліти, в основному підприємницькі й урядові. Вони в основному вільні від ілюзій, оскільки для того, щоб зберігати своє положення у світі вони повинні більш-менш виразно розуміти, як він влаштований. Розуміючи, які їхні справжні інтереси, які стратегії необхідні для їх відстоювання, і розуміючи, що їхні власні інтереси протилежні інтересам більшості населення, елітарні кола усвідомлюють необхідність насадження «необхідних ілюзій» поза своїм колом.

Другу групу дійових осіб в пропагандистській машині складають журналісти і «світське духовництво», що в основному складається з представників академічних кіл та різних експертів. Представники цієї групи зазвичай досягають свого положення, пропагуючи погляди, що відповідають інтересам еліти, причому вони також схильні вірити в те, що говорять.

Третю групу складають представники освіченого і політично активного середнього класу. Саме вони і є основними об'єктами пропаганди, оскільки потенційно володіють достатніми ресурсами і здатностями до політичної діяльності. Вони в принципі могли б активно виступити проти військової агресії США в ту або іншу країну, якби мали в своєму розпорядженні достатню інформацію про те, що насправді

відбувається. Четверту групу складають політично неорганізовані «нижчі класи», які у меншій мірі виграють від існування цієї системи. Вони, на думку Чомські, представляють найменшу загрозу для системи, оскільки в набагато меншому ступені інтегровані в неї, до того ж не володіють достатніми ресурсами і можливостями для колективної дії. Цю частину населення активно намагаються відвернути від політичної діяльності за допомогою видовищних заходів, побутових інтересів і релігійного фанатизму.

Основну увагу при розгляді даної пропагандистської моделі Чомські приділяє саме «ідеологічним інститутам» і «пануючій інтелектуальній культурі і цінностям, якими вона керується». Чомські представляє численні приклади того, як працює пропагандистська машина, роблячи висновок про те, що інформація в більшості випадків значною мірою і систематично спотворюється з метою «виробництва згоди». Відхилення від «ортодоксії», особливо серед тих, хто має можливість звернутися до більш-менш широкою аудиторії, неминуче викликають санкції.

Отже, необхідною умовою формування суспільства майбутнього Н. Чомські вважає формування глобального громадянського суспільства, яке охоплює сукупність недержавних некомерційних учасників взаємодії, таких як неурядові організації, незалежні ЗМІ, експертні спільноти, бізнес-асоціації та конкретні особи (наприклад, лідери громадської думки).

УДК 323.172(498)

Лушагіна Т. В.,

канд. політ. наук, ст. викладач,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ: ДОСВІД РУМУНІЇ

Реформа децентралізації в Україні викликала довготривалу дискусію серед науковців щодо доцільності даної реформи для України на теперішній час, щодо ефективної моделі децентралізації саме для Української держави тощо, проте, всі погоджуються із проблемою неефективного управління на місцях за існуючої системи державного управління та місцевого самоврядування.

Реформа децентралізації відбулася в багатьох європейських країнах і мала як позитивні, так і негативні сторони прояву. Цікавим є процес децентралізації в Румунії. Дана країна займає найнижчу позицію серед

європейських країн у сфері державного управління. У Румунії Конституція, прийнята в 1991 році, стала першим законодавчим актом, що визнав основним принципом діяльності органів місцевого самоврядування – децентралізацію. Відповідно до Конституції (була переглянута у 2003 році), «органи місцевого самоврядування базуються на принципі децентралізації, місцевій автономії та де-концентрації державних послуг». З 1991 року тенденція коливалася від централізація до децентралізації. Але Закон про місцеве публічне управління (2001 р.), наголосив на принципі децентралізації. Відповідно до закону, центральний орган управління повинен мати гарантію реалізації унітарного, чітко визначеного, ефективного, синхронізованого процесу децентралізації, адаптованого до потреб місцевих органів влади. Закон також регламентував поняття «адміністративна спроможність» встановлюючи повноваження, в яких органи місцевого самоврядування мають однакові обов'язки незалежно від розміру територіальної адміністративної одиниці та ресурсів. Відповідно до цієї концепції, передача компетенцій має бути вибірковою з можливостями територіальної адміністративної одиниці.

Також уряд Румунії визначив необхідність децентралізації певних державних послуг для зменшення видатків та зміцнення управлінського потенціалу місцевої державної адміністрації. Були розроблені галузеві стратегії, що супроводжувались планом дій щодо процесу децентралізації в деяких галузях (наприклад, соціальна робота – захист дитини).

Протягом останнього десятиріччя Румунія зробила значні кроки у сфері фінансової децентралізації, але процес реалізації цієї політики зіткнувся з багатьма проблемами через брак національної стратегії децентралізації. У рамках цього процесу було виявлено три цикли. У першому циклі (1991–1994 рр.) були ініційовані важливі зміни у структурі та фінансуванні місцевих органів влади, які також включали запровадження системи місцевих податків і зборів. У другому циклі політики реформ (1998–2000 рр.) були зроблені нові кроки для впровадження практики адміністративної та фінансової децентралізації. Під час третього циклу (2001–2004 рр.) були прийняті нові законодавчі акти щодо деяких функцій місцевої влади, особливо в сфері надання комунальних послуг.

Тенденції централізації та децентралізації були зареєстровані весь цей період часу. Деякі нові правові положення посилили контроль центральних органів влади над функціями місцевих органів влади, а інші діяли в напрямку децентралізації. У липні 2003 року був прийнятий новий закон про місцеві державні фінанси. Основні напрямки децентралізації на рівні всієї країни та для найважливіших галузей діяль-

ності (освіта, охорона здоров'я, соціальна робота, порядок та громадська безпека, сільське господарство, культура, громадські послуги для місцевого розвитку) були розроблені Національним союзом графських рад Румунії та Асоціацією економічного управління з окружних рад Румунії.

Окрім позитивних моментів під час проведення процесу децентралізації, було виявлено низку негативних аспектів:

- Обмеження прав органів місцевого самоврядування у фінансовій сфері, що знижує їх спроможність ефективно організувати пропозицію послуг (наприклад, право встановлювати ціни на послуги).

- У певних областях – механізм прямого контролю і дискрецій місцевих рішень все ще зберігаються.

- Галузі із чітким та прозорим регулюванням обмежені як фінансовим плануванням, так і можливістю експериментувати та впроваджувати креативні місцеві рішення, щоб запропонувати більш ефективні послуги. Непрямо цей аспект також обмежує отримання фінансування від Європейського Союзу.

- Автономія місцевого фінансового менеджменту обмежена згідно з положеннями щодо розподілу власних доходів шляхом обмеження використання переказів.

- Недостатня специфікація щодо юридичних та конституційних гарантій пов'язані з місцевою автономією.

- Державна політика недостатньо обґрунтована та частково реалізовані аспекти не мали можливості пропонувати раціональні рішення існуючих проблем, оскільки переважну кількість законів було видано у надзвичайних ситуаціях.

Неправильно керований процес децентралізації може призвести до великого набору невдач держави: так виникає «помилка пропущення» – державі не вдається зробити щось, що покращило б економічні та адміністративні показники, а також «помилка дій», коли держава здійснює дії, що призводять до погіршення економічних показників. Ці помилки не тільки перешкоджають виробленню важливих напрямків політики децентралізації, яка могла б привести до формування більш ефективної та справедливої муніципальної служби, але також негативно впливає на авторитет місцевої влади.

ТОЛЕРАНТНІСТЬ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

1. Намагаючись охарактеризувати сутність толерантності, слід в першу чергу відзначити, що це якість культури (моральної, правової, політичної) будь-якого суспільства, соціальних верств, кожного громадянина, незалежно від статі, віку, етнічної, конфесійної чи расової приналежності. Толерантність має різні форми: особиста, суспільна, державна. Основною вимогою толерантної культури є вільне сповідування кожним громадянином, соціальними групами, суспільством вільно обраних моральних, соціально-політичних, світоглядних переваг. Вона передбачає їх лояльне, терпиме, не вороже, поважне ставлення до вибору інших. Тому важливим компонентом толерантності є розуміння світосприйняття, традицій, звичок, почуттів, способів дії, що відмінні від наших.

У багатьох словниках поняття толерантність характеризується як терпимість до чужих понять та вірувань. Толерантність – одне з ключових понять, яке прагне запроваджувати суспільство, що засвоює демократичні принципи у взаємодії один з одним, з владою, з носіями інших поглядів. Толерантність (від лат. – *tolerantia* – терпіння) – різновид взаємодії та взаємовідносин між різними сторонами – індивідами, соціальними групами, державами, політичними партіями, за якого сторони виявляють сприйняття і терпіння щодо різниці у поглядах, уявленнях, позиціях та діях. Поява терміну «толерантність» у політичній теорії і практиці характерна саме для сучасного стану світового співтовариства, коли люди (у т. ч. державні і політичні діячі) все більше розуміють необхідність встановлення цивілізованих, дружніх взаємовідносин між різними народами та країнами.

2. В міжнародно-правових документах (ООН, Ради Європи, ОБСЄ) в галузі прав і основних свобод людини не вживається термін «толерантність», а натомість слово «терпимість» і похідний від нього термін «нетерпимість». Це практика офіційних публікацій ООН – Загальної декларації прав людини (1948 р.), Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (1966 р.), Декларації про ліквідацію всіх форм нетерпимості і дискримінації на основі релігії або переконань (1981 р.) та ін.; Ради Європи – Рамочної конвенції про захист національних

меншин (1995 р.) та ін.; Європейського парламенту – Постанова про секти в Європі (1996 р.); Рекомендації Парламентської асамблеї Ради Європи – «Релігія та зміни в Центральній і Східній Європі» (2007 р.); Організації по безпеці та співробітництву в Європі – Підсумкового документа Віденської зустрічі (1989 р.), Копенгагенської наради по людському виміру (1990 р.) та ін.

Взаємозв'язок прав людини і толерантності прослідковується у багатьох національних і міжнародних документах. Так, в Декларації принципів толерантності (1995 р.) стверджується, що терпимість – це перш за все активні відносини, що формуються на основі визнання універсальних прав і основних свобод людини, терпимість – це поняття, яке означає відмову від догматизму, від абсолютизації істини та утвердження норм, що встановлюються в міжнародно-правових актах у галузі прав людини.

Толерантність невід'ємно пов'язана з концепцією прав людини. Вона формується на основі утвердження прав і основних свобод людини, плюралізму, демократії. Для неї є характерним також акт неприйняття расизму, ксенофобії, релігійної нетерпимості, тероризму, різного роду екстремізму. При цьому терпимість повинні проявляти як окремі громадяни і соціальні групи, так і народи, держави.

Як показує політична практика у багатьох країнах світу, встановленню толерантних відносин у суспільстві заважає відсутність політичної волі, недосконале законодавство, відсутність відповідної стратегії та конкретних дій зі сторони держав, а також збереження расових переконань та негативних стереотипів. Не дивлячись на те, що вимога недискримінації є однією з основоположних принципів міжнародного права, дискримінація за ознакою раси, статі, релігії, мови, політичних та інших переконань, національного, соціального або іншого походження зберігається майже в кожній країні світу.

3. Формування толерантної свідомості та поведінки, віротерпимості, профілактика проявів ксенофобії, фанатизму є актуальною проблемою і для України. Вкрай важливо використовувати в повній мірі вітчизняну систему освіти при вирішенні завдань вироблення толерантної поведінки у молоді, профілактики екстремізму, зменшення ризиків соціальних вибухів та прискорення становлення інститутів громадянського суспільства.

Чинниками, що гальмують утвердження прав людини в Україні є криміналізація суспільства, відсутність цілеспрямованої політики з формування толерантних відносин у суспільстві, недостатня роль педагогіки у цій сфері. Необхідно виховувати терпимість до інших з дитячого віку, в сім'ї, в навчальних закладах.

Наступним чинником інтолерантності є дегуманізація суспільних відносин, прояви насилля. Зростання організованої злочинності, вирішення особистих, комерційних, політичних та інших суперечок з використанням зброї, замовні вбивства, корупція, бюрократичне свавілля без сумніву гальмують утвердження принципів толерантності в суспільстві. Формуванню толерантності заважає також несприятлива соціально-економічна ситуація. Кризовий стан економіки, гальмування реформ, глибоке розшарування суспільства також можуть привести не тільки до соціальної напруги, але і до вибуху.

Серед чинників, що гальмують утвердження прав людини та формування толерантних відносин в Україні, є порушення прав людини, особливо прав жінок, інвалідів, ув'язнених, військовослужбовців, соціально уразливих груп суспільства.

Існують й інші, об'єктивні протиріччя та конфліктні форми розвитку суспільства перехідного типу, що характерні для України. Це і системна криза загалом, і недосконалість українського законодавства та судової системи, нестійкий економічний розвиток суспільства. Особливого значення набувають взаємовідносини політичних та регіональних еліт, влади та олігархів. Постійний ріст цін, зростання безробіття, факт відсторонення більшості народу від участі в політичному та економічному житті держави призводять до соціального невдоволення. Україна.

4. Побороти кризовий стан можливо лише за умови відмови різних рухів та соціальних груп від жорсткої конфронтації, при налагодженні співробітництва між ними в інтересах утвердження гідних стандартів життя та розбудови суверенної держави. Поширення толерантних принципів, відмова від монополії на істину, готовність до компромісу та діалогу передбачають наявність цілого комплексу умов – об'єктивних та суб'єктивних. Тут, в тій чи іншій мірі, впливають багатоманітні фактори – історичні традиції, ментальність різних верств населення, політична воля і особливі інтереси центральної та регіональної еліт, ступінь правової та політичної культури громадян, наявність відповідного законодавства та ефективна діяльність правоохоронної системи, соціально-економічні умови, характер взаємовідносин між етносами та релігійними спільнотами, їх відкритість іншим культурам, позиція представників інтелігенції, особливо тих, хто працює в засобах масової інформації. Виключне значення має шкільне та вузівське виховання, що покликане формувати в молодій людини відкритість до інших культур, здатність цінувати свободу свою та інших, поважати людську гідність та індивідуальність, попереджати конфлікти або вирішувати їх ненасильницькими засобами.

На сучасну вітчизняну політичну культуру, що формує підрастаюче покоління, значно впливають особливості існуючого строкатого спектру політичних рухів та партій. Сьогодні достатньо слабкі позиції політичних сил – зважених, неагресивних, здатних слухати і, головне, чути аргументи опонентів. Адже до терпимості схильні не самовпевнені фанатики, які дотримуються гасла «хто не з нами, той проти нас», а врівноважені діячі, що прагнуть до стабільності та уникають різких політичних дій. Тому політично центристському табору (в якому знайдеться місце для різних політичних сил: від громадянських до екологічних рухів, від демократичних молодіжних і жіночих рухів до етнічних і релігійних організацій) ще необхідно розвиватись та зміцніти в Україні. Тільки з його допомогою можливо перетворити конфліктну політичну культуру в толерантну, демократичну, громадянську.

Для поступового поширення в українському суспільстві принципів толерантності важливе значення має утвердження в ньому свободи совісті, ставлення до послідовників будь-якої релігійної чи світської течії, світоглядних систем без дискримінації, утиску прав за віросповіданням, світоглядними ознаками.

Виховання в душі толерантності та протидії екстремізму залежить від об'єктивного і багатостороннього врахування сьогоднішніх реалій, від уміння спиратися на позитивні духовні, соціальні традиції та нейтралізувати негативні чинники. Для суспільних настроїв, що поділяє переважна більшість українських громадян, є характерним лояльне ставлення до людей інших вірувань та переконань, готовність до терпимості, доброзичливості, співробітництва в різних сферах – від побуту до політики.

В системі культурно-виховних заходів утвердження толерантних установок важко переоцінити значення радіо і телебачення, друкованих та електронних засобів інформації, поміркованого, делікатного тону усних та друкованих виступів публіцистів, політиків. Необхідно створювати умови для діалогу, загальної злагоди, співробітництва різних сил; перші особи в державі, лідери політичних партій, молодіжних та інших громадських організацій покликані бути втіленням толерантних принципів. Вони повинні виключити методи лобового зіткнення, вміти на основі існуючого законодавства налагоджувати погоджувальні процедури, співробітництво всіх конструктивних сил.

Таким чином, формування толерантного суспільства в Україні можливе за наявності в державі певних передумов, а саме: більш-менш досконалого, нормально працюючого законодавства, конкурентної ринкової економіки, політичного плюралізму. Все повинно бути спрямовано на забезпечення прав і свобод людини, тобто на створення ефективно діючих механізмів їх захисту.

Орленко М. В.,
канд. політ. наук, ст. викладач,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ НА СТАНОВЛЕННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

З моменту підписання політичної та економічної частин Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі ЄС) з середини 2014 року наша країна вступила на шлях трансформаційних процесів у всіх сферах розвитку суспільства. Адже, щоб стати повноправним членом ЄС, Україна має виконати відповідні умови перед ЄС, проводити значну кількість переговорів для внесення відповідних пропозицій щодо зміни зовнішньополітичного курсу країни, змінити значний набір критеріїв розвитку держави, тощо. Такий стан справ у країні не може не вплинути на розвиток та становлення її громадян, і особливо, молодого покоління.

На сьогодні, значна частина української молоді це та молодь, яка має свободу вибору, свободу висловлювання власної думки в межах своєї креативності, свободу вільного пересування по країнам Європейського Союзу для обміну досвідом та набуття нових знань, вмій та навичок. Отримавши скасування візового режиму, молодь, студенти, члени громадських організацій мають змогу вільно пересуватися по території ЄС, вчитися і всебічно розвиватися. Значний відсоток молодих активних громадян разом з європейськими молодіжними організаціями проводять різноманітні тренінги, реалізують різного роду проекти, обговорюють актуальні питання становлення та розвитку європейської політики та міжнародних відносин. Така активність залучення молоді до співпраці дозволяє їм краще оволодіти новими знання та закріпити власні вміння та навички. Адже комбінація професійних знань, отриманих в університеті спільно з саморозвитком людини та його власним прагненням до самовдосконалення можуть зробити юних спеціалістів бажаними на міжнародному ринку праці.

Тобто, з одного боку, європейський вектор розвитку нашої держави надає молоді можливість підвищити свій рівень знань і вмій європейськими цінностями й стандартами та імплементувати їх на українську практику. З іншого боку, отримання безвізового режиму призвело до значного відтоку українських людських ресурсів (студентів, молодих громадян, активістів, науковців і т. д.) на навчання та на роботу до країн ЄС в силу різних обставин. До того ж, враховуючи, що сьогодні

багато країн Європи стикаються з проблемою пошуку кваліфікованих кадрів, зокрема йдеться про ІТ-сферу, то щороку відсоток українських мігрантів зростає. А привілей України полягає в тому, що ми маємо потужну масу талановитих кадрів. То ж така наявна ситуація викликає занепокоєння з боку органів влади та нашою метою є їх на активізацію роботи в напрямку пошуку нових шляхів для розвитку всіх сфер українського суспільства, з одного боку, та припинення військових проявів на Сході України, з іншого.

Отже, упродовж останніх років в Україні активізується діяльність молоді у напрямі інтеграції в європейський та світовий простір. Залучення молодих людей до міжнародних проектів та заходів відбувається через різного роду організації, які здійснюють міжнародне співробітництво шляхом тимчасових проектів, партнерських відносин з іноземними організаціями й установами.

УДК 323.2

Шкирчак С. І.,

викладач,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ДО ПИТАННЯ ЗМІШАНИХ МОДЕЛЕЙ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

В одній із попередніх робіт (Шкирчак С. І. К вопросу о моделях взаимодействия государственной власти и гражданского общества // Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия «История. Политология. Экономика. Информатика». – № 22 (165). Выпуск 28. – Белгород : Издательский дом «Белгород», 2013. – С. 174–181.) автор розглядав можливі моделі взаємодії громадянського суспільства і державної влади.

Були виокремлені наступні моделі:

1. Етатистська модель. Перевага в організації суспільного життя віддається ієрархічним системам (державна влада), роль горизонтальних соціальних зв'язків (громадянське суспільство) зводиться до мінімуму, або вони знаходяться під жорстким контролем.

2. Консенсусна модель. Обидва способи організації суспільного життя співіснують, сфери їх компетенції визначені і регламентовані.

3. Конфронтаційна модель. Обидві системи – самоорганізаційна та ієрархічна – співіснують, проте хоча б одна з них прагне зменшити сферу компетенції іншого.

4. Самоорганізаційна модель. За своїм змістом є повною протилежністю етатистської моделі; перевага в організації суспільного життя надається самоорганізаційними системам, роль вертикальних соціальних зв'язків зводиться до мінімуму, або вони знаходяться під контролем.

5. Змішана модель. Представляє собою об'єднання двох з вищеназваних моделей. Найчастіше має місце злиття суміжних моделей, але можуть бути і винятки.

Залишилося відкритим питання змішаних моделей та їх характеристика. Проте, змішані моделі дуже важливі в цьому підході. Вони дають можливість простежити еволюцію і трансформацію одних моделей в інші, адже людське суспільство не статичне утворення – воно мінливе і знаходиться в постійному розвитку.

Найбільш простий спосіб представити змішані моделі є поєднати в усіх можливих варіантах «чисті» типи.

Наприклад, короткий перелік таких змішаних моделей може мати наступний вигляд:

1. Етатистська і конфронтаційна.
2. Консенсусна і конфронтаційна.
3. Самоорганізаційна і конфронтаційна.
4. Етатистська і консенсусна.
5. Етатистська і самоорганізаційна.
6. Консенсусна і самоорганізаційна.

Такий формальний підхід має певні недоліки: конфронтаційна модель може бути двох типів: а) з домінуванням громадянського суспільства; б) з домінуванням державної влади. Консенсусна модель також не є абсолютним паритетом між державною владою і громадянським суспільством. В цьому випадку консенсусна модель може бути або помірно-етатистською і помірно-деетатистською.

Таким чином, запропонована автором модель взаємодії громадянського суспільства і державної влади є досить гнучкою, враховує максимально можливу кількість типів взаємодій. Проте, характеристика змішаних моделей потребує більш прискіпливого обґрунтування, оскільки запропонований підхід відкриває великі можливості для аналізу саме перехідних станів взаємодії інститутів громадянського суспільства та органів державної влади.

ПОЛІТИЧНО-НАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДІЙ ЛЮДЕЙ У ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ

Почну з того, що сучасна політика України не є спроможною забезпечити гідні умови для життя народу, умови його розвитку у всіх планах від самої політики і до культури, але це не є причиною, щоб людям виїжджати за кордон саме в той час, коли вони можуть щось зробити для покращення життя.

Завдяки таким діям влади, недопускання мешканців нашої країни до державних органів та навіть органів місцевого самоврядування, які викликали у людей не тільки конфлікти в суспільстві, але й апатію до власних дій у політиці. Тобто громадяни України нічого не роблять заради своєї злагоди в державі, хоча вони дуже цього бажають.

Таким чином, можна дійти висновку, що потрібно створити політичну організацію в якій народ буде мати ключову роль її існування, а також безпосередні дії в самій політиці. При цьому створити її так, щоб під час цього процесу та й надалі, не були задіяні ніякі кошти та фінанси. Щоб все було на основі чесності, справедливості, добровільності та людського розуму. Якщо не буде цих основ, то не буде унікальності цього об'єднання і воно стане як і всі сучасні українські партії, засновані на корупції та байдужістю до народу.

У вас виникає запитання: в чому полягає ця унікальність та які відмінності її від інших організацій? До речі, назва цієї організації така: Соціально-політична Народна Спілка України або скорочено СПНС України.

А унікальність полягає в наступному. Як я вже казав, основною рушійною і невід'ємною силою СПНС України є її народ. Тому її існування, її рішення повинні забезпечувати саме звичайні люди. Щоб це зробити, їм потрібно разом вирішати певні питання, а для цього треба провести якісь збори, які повинні мати форму мітингів. Ці збори або мітинги я назвав Народним Вічем. На Віче можуть приходити всі громадяни без винятків та навіть іноземці. Кожен має право на свою точку зору, на вільну думку та її вираження і кожен повинен поважати ці права до інших. Всі, хто бере участь на цьому Віче, хто вигукує певні ідеї, гасла і так далі, є учасником тільки Народного Віча, але не є учасником СПНС України. По-перше це добровільна організація і кожний

має право не бути прив'язаним до певної політсили заради вираження свої інтересів, а по-друге зроблено для анонімності громадян та їх безпеки з боку політичних переслідувань. До речі, на мітингах повинні бути присутні правоохоронці, які захищатимуть людей від внутрішніх суперечок, та від певних ідеологічних провокаторів. Також потрібно сказати, що Спілка не має власної ідеології, тільки одна, якщо можна назвати, ідеологія – думка народу. Крім вирішення проблем, люди повинні будуть обрати голову Народного Віча, який буде виконувати певні функції, наприклад вчасно провести збори або контролювати напругу серед народних мас під час зборів. Голова Народного Віча певного населеного пункту зобов'язаний нести відповідальність за учасників зборів.

Критерії щодо подання своєї кандидатури на цей пост є дещо обмежені. Наприклад заборонено займати посади в СПНС України особам, які є діючими учасниками інших політсил або займати посади іноземцям, але детально про обмеження і порядок проведення виборів є в Статуті Спілки. Строк обов'язків голови Віча становить один рік. Також на зборах Віча обирають ще трьох представників, які будуть виконувати свою функцію лише один раз після прийняття певного рішення, а на наступних зборах їх обирають повторно. Для чого? Про це пізніше. Народне Віче є одним з двох найголовніших органів організації. Саме другим органом є Генеральне Управління.

Генеральне Управління має координуючу, управлінську та відповідальну роль в організації. Складається воно з семи осіб: чотирьох постійних та трьох виборних на один рік. Саме ці семеро людей повинні координувати дії Спілки, назначати час проведення зборів згідно із політичною ситуацією в Україні, не кидати громадян напризволяще в будь-яку годину, нести відповідальність за них, відстоювання та вираження їх думок та інтересів на політичній арені нашої країни. Генеральне Управління вирішує певні проблеми в організації. Порядок обрання до цього органу осіб, його повноваження та функції написані в Статуті СПНС України.

Також, крім цих двох, є ще три органи, які грають посередницьку та вирішальну роль між Народним Вічем та Генеральним Управлінням, тобто між звичайними людьми та керівництвом. Це Громадська конференція, Обласна конференція та Всезагальна конференція.

На Громадській конференції беруть участь голови та троє представників Народного Віча населеного пункту району області або району міста. Ці всі учасники діляться рішеннями людей, групують їх. Якщо є питання стосовно місцевих проблем, то вони падають на плечі голів Народного Віча, а інші проходять далі на Обласну конференцію. Та-

кож, обираються із всіх присутніх один голова та троє представників одного Народного Віча для подальшої участі на ту саму Обласну конференцію. На Громадській конференції обираються не тільки представницькі особи, але й її голова, строком на 1 рік. Він слідкує за правильністю дій голів Народного Віча та звітує особисто і безпосередньо перед Генеральним Управлінням і, також, організовує засідання.

На Обласній конференції беруть участь обрані учасники із Громадських конференцій адміністративного району або крупного міста України. Дії на ній проходять ті самі, що й в попередньому органі. Також та сама процедура обрання кандидатів на участь в Всезагальній конференції і обирається особа відповідальна за організованість засідання, строком на 1 рік.

I, нарешті, Всезагальна конференція. Це дещо ключовий орган СПНО України, оскільки це місце зустрічі між народом та керівництвом, де народ висловлює свої рішення, а керівництво робить певні висновки й потім робить все можливе заради їх досягнень. Організованість та проведення конференції на себе бере Генеральне Управління.

Керівництво несе величезну відповідальність за все, що робить і воно повинно вести розмови із українською владою та політично захищати народ нашої держави. По суті громадяни України стануть міцною силою перед урядом та іншими державними органами, але ми не повинні допускати ворожнечі в середині суспільства. Нам треба зробити зараз людей єдиними як ніколи, оскільки в єдності наша сила і наше щастя.

Організація повинна бути жорсткою щодо влади і не показувати свою слабкість, але це не означає, що вона сповідує радикалізм. Це означає, народ повинен діяти незалежно від діючого політичного режиму, повторюю, діючого політичного режиму. Звісно, нам треба координувати та контролювати народні маси, щоб вони не вийшли за рамки і не створили безлад в країні, який може призвести громадянську війну. Якщо СПНО України досягне більшу частину влади в державі, то ми побачимо, що в країні поступово з'явиться добре організований анархізм, а, точніше, дещо схоже на нього, або з'явиться нова пряма демократія. Але поки що це все теорія. Політика повинна бути тільки для народу, а не для політиків.

Куцев К. О.,
студент факультету політичних наук,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПРИ ВЗАЄМОДІЇ З МІСЦЕВИМИ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Революційні події в Україні 2013–2014 років, кардинально змінили хід історії нашої країни. Українські громадяни впевнено заявили, що вони цілком готові долучитися до демократичних цінностей, які відстоює Європейський Союз. Таке рішення дається нашій країні досить не легко, адже за короткий проміжок час ми змушені кардинально реформувати всі структурні елементи в нашій країні. Однією з центральних проблем є питання децентралізації, адже запорукою успішної країни є розвинуте місцеве самоврядування, котре здатне адекватно та виважено впливати на прийняття управлінських рішень на основі інтересів територіальної громади.

Місьцеве самоврядування являє собою систему здійснення управління над певними територіальними одиницями, на основі волевиявлення членів територіальної громади. Органи місцевого самоврядування покликані відродити соціально-економічне становище місцевих громад, на основі окремих від держави фінансових ресурсів та інвестицій до місцевої ради.

Проблема взаємодії між органами місцевого самоврядування та державними адміністраціями, йде коріннями до радянського минулого України. Для Радянського Союзу характерною було командо-адміністративна система управління, котра здійснювала свою політику без врахування точки зору громадськості. Саме такий підхід і спричинив досить низький рівень владно-громадських відносин в органах місцевого самоврядування.

Вперше питання розділення владних повноважень на місцях в Україні з'являється в 1992 році. В цей час відбулось роздержавлення місцевих рад народних депутатів, котре як наслідок спричинило появу двох систем органів місцевої влади. Основне завдання такого розділення полягало у створенні ефективної системи місцевого управління, котре здатне забезпечити єдність виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Ефективне реформування державно-управлінських відносин можливе лише при якісній взаємодії між органами місцевого самовряду-

вання та державними адміністраціями. Така взаємодія повинна будуватися на основі партнерських відносин, цей підхід допоможе розвинути громадянське суспільство, посприє підвищенню рівня політичної свідомості громадян та розвитку демократії на місцях.

Необхідною умовою розвитку місцевого самоврядування є впровадження дієвих механізмів взаємодії між органами місцевого самоврядування та державними адміністраціями. В Конституції України, визначений тип взаємовідносин між місцевим самоврядуванням та органами державної влади. На законодавчому рівні чітко вказано, що місцеве самоврядування є публічною владою у межах територіальних громад, а державні адміністрації є місцевими органами державної виконавчої влади. Тобто, вони різняться за юрисдикцією, функціями та повноваженнями в системі місцевої влади. В Конституції України чітко визначене розмежування між виконавчими та публічними органами місцевої влади. Проте, на практиці здійснення владних повноважень двох органів місцевої влади викликає низку спірних моментів, щодо розмежування повноважень та функцій. І як показує практика у більшості випадків виконавчі органи місцевого самоврядування незгодні надавати широкі повноваження органам місцевого самоврядування і латентними способами намагаються впливати на прийняття рішень в них. Разом з тим, в законодавчих актах дуже часто можна зустріти нечіткі формулювання, котрі фактично дублюють повноваження двох органів територіальної влади.

Основними законодавчими актами, що регулюють питання місцевого самоврядування є Закон України «Про місцеві державні адміністрації» та Закон України «Про місцеве самоврядування». На сьогоднішній день в законодавстві України існує 17 груп повноважень, які обласні та районні ради делегують місцевим державним адміністраціям, разом з тим обласні ради делегують ще 6 груп повноважень до обласних адміністрацій. При цьому органи місцевого самоврядування в цьому випадку наділені лише повноваженнями контролю за виконанням делегованих повноважень. У разі незадоволення місцеві органи публічної влади, мають право на ухвалення недовіри до голови державної адміністрації або надання оцінки посадовим особам котрі виконують делеговані повноваження при державній адміністрації. Такий підхід повністю нівелює самостійність територіальних громад і робить їх залежними від державних адміністрацій.

Для того, щоб забезпечити ефективний розвиток місцевого самоврядування, Україна повинна вивчити досвід Європейських країн, та привести національне законодавство у відповідність до Європейської Хартії місцевого самоврядування. Наступним кроком є знищення в

України системи двовладдя на регіональному рівні, залишивши на місцях лише органи місцевого самоврядування при яких будуть створені виконкоми. Також, значної уваги потрібно приділити розвитку громадянського суспільства, підняттю самосвідомості громадян.

Отже, варто зазначити, що процес реформування системи органів місцевого самоврядування можливо здійснити лише за умов залученості громадян до цього процесу. Адже, потреба в реформуванні повинна йти не від держави, а за громадською ініціативою. Такий процес зможе реально згуртувати людей, підвищити їх самосвідомість, нарешті громадяни зрозуміють, що саме вони несуть відповідальність за прийняті рішення. Разом з тим зросте рівень відповідальності держави за добробут громадян і ми зможемо значно наблизити України до європейських стандартів.

УДК 324

Подольська В. В.,
студентка факультету політичних наук,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЧНІ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ГОЛОСУВАННЯ ПІД ЧАС ВИБОРІВ ЗАГАЛЬНО НАЦІОНАЛЬНИХ МАСШТАБІВ

Основною тенденцією сучасного виборчого процесу у світі є його насичення інформатизованими та автоматизованими електронними засобами голосування. З'являються нові пропозиції, як щодо внесення змін до виборчого законодавства так і до процедури голосування, підрахунку голосів та порядку встановлення результату виборів. Одним з варіантів є більш широке застосування інформаційно-телекомунікаційних технологій в виборчому процесі – перехід до електронного голосування.

Електронне голосування є одним із способів подолання можливостей фальсифікацій виборчого процесу більшість політиків, громадських діячів. Адже у цьому випадку підрахунок результатів проводиться автоматично, без втручання персоналу виборчої дільниці і фактично за лічені хвилини. Крім того, електронне голосування розглядають також як засіб забезпечення зворотного зв'язку між виборцем і конкретним депутатом чи партією, за яких він віддав свій голос. Також, запровадження електронного голосування дозволить виборцям проголосувати дистанційно, тобто відвідання виборчої дільниці стає необов'язковим,

що суттєво знижує ризики тиску на волевиявлення і підвищує достовірність вибору.

Термін електронне голосування застосовується для різних типів голосування, охоплюючи як процес здійснення голосування за допомогою електронних засобів, так і процес автоматичного підрахунку голосів за допомогою електронних пристроїв та спеціального програмного забезпечення.

У світі електронне голосування проявляється у таких формах:

- голосування на виборчих дільницях за допомогою спеціально встановленого обладнання;
- голосування за допомогою пересувних електронних урн;
- голосування за допомогою комп'ютера приєднаного до мережі «Інтернет»;
- дистанційне електронне голосування за допомогою мобільного телефону або комунікатора.

Технічно більшість систем для голосування відносяться до одного чотирьох типів:

– Прямий запис електронних (DRE) машин для голосування. DRE можуть поставлятися з або без паперової доріжки, що мають на меті надати фізичні докази поданих голосів.

– Системи OMR, які базуються на сканерах, які можуть визначити вибір виборців на спеціальних машиночитних виборчих бюлетенях. Системи OMR можуть бути або системами централізованого підрахунку голосів (де виборчі бюлетені перевіряються і підраховуються в спеціальних центрах підрахунку) або дільниці з оцінкою оптичного сканування (PCOS) систем (де сканування і підрахунок відбувається на виборчій дільниці безпосередньо).

– Електронні бюлетені для друку (EBP), пристрої, подібні до машин DRE, які виробляють машиночитний папір або електронний токен, що містить вибір виборця. Цей токен подається в окремий виборчий бюлетень, який здійснює автоматичний рахунок голосів.

– Системи голосування в Інтернеті. Голоси передаються через Інтернет до центральних серверів підрахунку. Голосувати можна або з публічних комп'ютерів, або з спеціальних кіосків для голосування на виборчих дільницях. Також голосувати можна з будь-якого доступного для виборця комп'ютера.

Електронне голосування дозволяє виборцям проголосувати за допомогою електронних приладів. Вибір записується машиною, або машина створює документ, що містить інформацію про здійснений вибір громадянина, наприклад, магнітна карта або роздрукований бюлетень.

Система голосування за допомогою електронних засобів включає електронні засоби для голосування (ЕЗГ), які розміщуються в приміщеннях для голосування, голосування через СМС та онлайн голосування. При електронному підрахунку голосів автоматизується частина або весь процес підбиття результатів.

Системи електронного голосування можуть бути віддаленими, або не віддаленими, залежно від того, чи передаються результати по кожному бюлетеню до центрального управління (напр., під час онлайн або СМС голосування), чи вони записуються на носій (ЕЗГ чи роздрукований бюлетень). Системи також поділяються на ті, за якими здійснюється нагляд, і ті, за якими не здійснюється. Це залежить від того, чи присутні працівники виборчих дільниць під час голосування (напр., коли голосування відбувається на виборчій дільниці), чи не присутні (напр., голосування онлайн).

Найчастіше використовується система голосування під наглядом на виборчих дільницях за допомогою невіддалених ЕЗГ.

УДК 327

Проценко С. Ю.,
студентка факультету політичних наук,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

МІСЦЕ ТА РОЛЬ УКРАЇНИ У СВІТОВОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Світовий політичний процес сьогодні зазнає постійних трансформацій. Взаємовплив окремих держав, регіонів на суспільно-політичну ситуацію в світі є колосальним. Україна, як держава на межі східної та західної цивілізацій зазнає впливів частіше за інші країни. В той же час, демократичні перетворення, які сколихнули український народ в останні декілька років, значно вплинули на політичний процес у регіоні, та навіть у світі. Тому дослідження місця України у світовому політичному процесі стало актуальною темою.

Східноєвропейський регіон завжди привертав увагу світової спільноти і був каменем спотикання між лідерами західної і східної цивілізації. Україна як найбільша країна регіону з високим потенціалом розвитку займає одну з ключових ролей в розподілі сил і сфер впливу на всьому континенті. Зовнішньополітичні уподобання України вже давно впливають як на внутрішню політику держави, так і на співвідношення впливу між основними «гравцями» на політичній карті світу:

ЄС, США і Росією, а також у великій мірі залежить від їх політики щодо самої України.

Участь України в сучасних геополітичних процесах, її позиціонування і зовнішньополітичні пріоритети зіграють важливу роль в перерозподілі впливу в Європі і світі, і вплинуть на особливості розвитку взаємовідносин світових держав.

Для успішної інтеграції України в світові глобалізаційні процеси потрібна ефективна довгострокова стратегія. Ця стратегія повинна бути комплексною та охоплювати усі сфери економічного життя. Україна повинна обрати свою модель розвитку: чи направляти усі свої зусилля на експортно-сировинну модель розвитку, чи виходити на світовий економічний ринок як вже повноправний партнер.

Перший етап стратегії повинен будуватись на підтримці вже існуючих досягнень: допомога країнам, які її потребують, активна участь у міжнародних організаціях та у вирішенні глобальних проблем.

На другому етапі зовнішньоекономічна стратегія стимулювання процесу глобалізації повинна передбачати: активну інтеграцію; зміцнення валюти країни; налагодження експортно-імпортних зв'язків, збільшення товарообігу; поєднання експортно-орієнтованої економіки з власним конкурентоспроможним виробництвом; вдосконалення законодавства та інвестиційного клімату; поліпшення рівня життя населення; спрямування інвестицій на розвиток інфраструктури; участь у діяльності міжнародних організацій, налагодження інтеграційних зв'язків; участь у побудові нової фінансової архітектури та інші заходи.

Україна завжди була і буде на перетині геополітичних інтересів, але своє місце розташування не вдавалося використовувати з користю для країни. Головним завданням для української влади має стати використання свого вдалого місця розташування, а не знаходиться в залежності від інших геополітичних гравців на світовій арені. Зовнішньополітична орієнтація України повинна відповідати внутрішньополітичним потребам країни і її народу.

Україна може стати глобальною історією успіху. Та завдати цьому можуть проблеми, які потребують вирішення. По-перше, тема України може зникнути зі світового порядку денного. Це трапилося з Грузією. Спочатку за грузинсько-російським конфліктом стежив увесь світ. Але невдовзі увагу відвернули інші події. Треба не допустити, щоб так сталося з Україною. Друга проблема полягає в тому, щоб забезпечити постійну підтримку Сполучених Штатів. Перемога Дональда Трампа на президентських виборах є фактом, і ми повинні працювати з новим главою американської держави. США мають право будувати свої відносини із Росією. Але це в жодному разі не може відбуватися за рахунок країн Центральної і Східної Європи.

ТЕХНОЛОГІЇ ВИКОРИСТАННЯ ФАНАТСЬКИХ УГРУПОВАНЬ У ПОЛІТИЧНІЙ БОРОТБІ

У культурній традиції сучасності фанатський рух є особливим феноменом, який виступає персоналізацією не тільки соціальних і культурних, а й політичних характеристик суспільства. Участь футбольних фанатів у різноманітних акціях протестів, мітингах та демонстраціях, реакція громадськості, і навіть міжнародної спільноти, на дії футбольних фанатів говорять про неабиякий потенціал фанатських угруповань як самостійної консолідованої структури громадянського суспільства, здатної лобювати власні інтереси як мирним шляхом, так і шляхом сутичок з поліцією, іншими групами інтересів, представниками державної влади.

Прослідковуючи активність фанатських угруповань за останні 100 років, можна дійти висновку, що вони активізуються саме у кризові чи передкризові для суспільства часи – коли одна владна верхівка змінюється іншою або, коли політикам слід прийняти якийсь «непопулярний» закон. З'являється нагальне питання про існування взаємозв'язку між фанатськими угрупованнями і політиками; про використання фанатських угруповань для ведення політичної боротьби, характер такого використання і його перспектива.

У вітчизняній політичній науці тема взаємодії фанатських угруповань з політикою розкривається на рівні студентського дослідження вперше. Наразі, практично відсутні будь-які наукові праці, присвячені вивченню саме цього питання, що говорить про неодмінну актуальність дослідження.

Досліджуючи етимологію поняття «фанатизм», можна дійти висновку, що в сучасній політичній науці єдиного універсального визначення «фанатизму» не існує.

Цікаво, що з виходом релігії на перше місце у житті людей, «фанатизм» починає змінюватись і знаходити своїх носіїв, і в цій сфері суспільного життя.

На думку доповідача, «фанатські угруповання» – групи осіб, об'єднаних на основі спільності поглядів, діяльності, творчих інтересів; одержимі якою-небудь ідеєю, якого-небудь інтересу (хобі). Також автор аналізує взаємозв'язок «фанатських угруповань» з поняттям

«політичної боротьби» і наводить власне визначення «фанатські угруповань у політиці» – це групи осіб, об'єднаних на основі спільності поглядів та діяльності, консолідовані, одержимі певною ідеєю, що мають чітку структуру та організацію.

Так, як фанатські угруповання зазвичай мають різноманітні напрямки і сфери своєї діяльності, не можна виключати той факт, що дані організації фанатиків можуть бути використані у досягненні політичних інтересів деяких груп, а тому прямо пов'язані з феноменом «політичної боротьби».

Особлива увага автора приділена дослідженню розвитку руху ультрас у різних країнах Європи, де саме фанатські угруповання стали віддзеркаленням суспільного та політичного становища держави.

Доповідач формулює критерії для характеристики фанатських угруповань.

Доповідач приходить до висновку, що сучасний професійний спорт створений саме як інструмент впливу, а масові заходи дозволяють відволікати увагу від нагальних проблем, нав'язувати політиками суспільству свою політичну волю і точку зору.

Ретроспектива використання фанатських угруповань у політичній боротьбі вказує на високу вірогідність продовження взаємодії фанатів з політиками.

У висновку, досліджуючи взаємодію фанатів з політиками, доповідач надає власні рекомендації щодо зменшення негативного впливу фанатських угруповань на політику.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ ТА НАБЛИЖЕННЯ ЇЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

ПІДСЕКЦІЯ: Публічне управління та адміністрування на шляху до євроінтеграції

УДК 328.185 (592.3+512.317)

Беглиця В. П.,
д-р наук з держ. упр., професор,
проректор з наукової роботи,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ДОСВІД СХІДНИХ КРАЇН З ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ

Для зменшення загрози національним інтересам України, економічної та соціальної забезпеченості громадян, потрібне провадження комплексної та ефективної політики боротьби з корупцією. Саме це має стояти серед перших завдань як для держави, так і для суспільства, оскільки зацікавленими є обидві сторони. У теперішніх українських реаліях актуалізується питання запозичення іноземного досвіду подолання явища корупції. Окрім стандартних процедур, що передбачені євроінтеграційною стратегією та є актуальними для європейської моделі корупції, не зайве використання досвіду східних країн, що мають позитивну практику. Це може допомогти у створенні комплексного пакету рекомендацій, оскільки українська модель корупції в деяких моментах перекликається зі східною моделлю. Відносно цього особливої уваги заслуговує Сінгапур. Ця держава за доволі незначний термін спромоглася зайняти чільне місце серед передових держав міжнародної спільноти. До того ж, саме Сінгапур визнається однією з найбезпечніших країн, в якій корупції практично немає.

Для цієї східної країни, наприклад, показовою є норма, відповідно до якої в судовому процесі при розгляді справ з хабарництва користуватися фактами, що свідчать про зайві витрати обвинуваченого чиновника, неспівставні із його зарплатнею, або вартість рухомого та нерухомого майна завелика відносно одержуваних доходів. Судам при цьому були надані права конфіскувати майно та доходи, що були

отримані в результаті участі у корупційних діях. Важливим моментом також є введення суворих покарань за надання неправдивої інформації. Що досить важливо, усі епізоди корупції обов'язково викриваються через засоби масової інформації. Це дає можливість, по-перше, забезпечити відкритість влади, по-друге, допомагає у пошуках доброякісних партнерів для бізнесу.

На основі сингапурського досвіду робляться наступні пропозиції:

- розроблення заходів запобігання проявам корупції стосовно обох сторін подібних зв'язків, оскільки обидві сторони є винними;
- призначення чиновників на посади на основі особистих якостей, компетенції, професійності, в протизаконних випадках, коли рішення щодо прийому на роботу зроблено з урахуванням родинних або інших зв'язків;
- встановлення відповідної заробітної плати представників публічної влади з прив'язкою до середньої заробітної плати зайнятих у приватному секторі осіб;
- формування головного органу влади, на яке покладено функції запобігання корупції, на основі морально-етичних норм, а також державний захист викривачів, що повідомили про факт корупції;
- зведення до мінімуму кількості дозволів, необхідних при наданні документів, оскільки таким чином зменшується загроза корупції для держави й суспільства.

Фактично мова йде про класичний варіант врядування: з одного боку батіг у вигляді суворого контролю й покарань, з другого боку – заохочення до співпраці, фінансове забезпечення та соціальний захист.

Досвід Гонконгу теж є доволі цікавим, оскільки у китайській традиції довгий час панувала думка про те, що потрібно віддячувати за отримання послуг з боку влади. Це є характерним й для української історичної традиції.

Звісно, що тільки каральними методами позбутися такого негативного явища, як корупція, просто неможливо. Варто скасувати безпосередньо можливість для вчинення протизаконних дій даванням хабара. Прикладом є оптимізація дозвільної системи. До певного часу в Гонконзі для відкриття приватного підприємства потрібно було отримати близько двадцяти документів дозвільного характеру, на що можна було витратити більше року. Після проведення оптимізації кількість документів значно зменшена, а отримувати їх потрібно лише в одному органі влади. Відповідно, це дало змогу мінімізувати час на отримання адміністративних послуг та на створення корупціогенних ситуацій.

На переконання гонконзьких спеціалістів головним у подоланні корупції є допомога населення. Як і в Україні, у Гонконзі протягом бага-

трьох років громадяни побоювалися скаржитися на окремих чиновників чи владу взагалі. Серед перших кроків головного органу у боротьбі з корупцією була повсюдна роздача громадянам номерів телефонів довіри та заклики до розголошення про випадки вимагання грошей. До цього ж додавалися плакати «Не будь сліпим до корупції!» із номерами «гарячої лінії», на яку можна дзвонити у будь-який час та повідомляти про факти корупційних дій. Громадянам безперервно роз'яснювали: «якщо не подобається система, за якої без хабара не можна нічого зробити, то візьміться спочатку за себе: не платіть, скаржтеся, вимагайте!» Звісно, що декотрі дзвінки могли бути зроблені з метою наклепу, однак, якщо за результатами перевірки не було нічого виявлено, то вже до відповідальності притягалася людина, яка робила наклеп. Отже, в Гонконзі у подоланні явища корупції ставка була зроблена на зміну ідеології. Що ще є актуальним для українських реалій, на відміну від Сінгапуру, тут заробітна платня чиновників не стала дуже великою.

Зміна суспільних відносин можлива лише за умов самостійного вирішення суспільством питань щодо форми реагування на факт прояву корупції з боку окремих представників публічної влади. При цьому моральна складова може бути не менш значною за правову, іноді навіть більш ефективною у протидії корупції.

УДК 324:352(043.2)(477)

Ємельянов В. М.,

д-р наук з держ. упр., професор

Шульга А. А.,

канд. наук з держ. упр., ст. викладач,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

НОВІ ПЕРШІ ВИБОРИ ДЕПУТАТІВ СІЛЬСЬКИХ, СЕЛИЩНИХ, МІСЬКИХ РАД ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТА ВІДПОВІДНИХ СІЛЬСЬКИХ, СЕЛИЩНИХ, МІСЬКИХ ГОЛІВ

За постановою Центральної виборчої комісії, відповідно до положень ч. 6 ст. 14 Закону України «Про місцеві вибори» та ч. 8 ст. 7 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» за відповідними зверненнями Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних державних адміністрацій, 29 жовтня 2017 р. відбулися перші вибори депутатів сільських, селищних, міських рад об'єднаних

територіальних громад та відповідних сільських, селищних, міських голів у 202 об'єднаних територіальних громадах в усіх без виключення областях України. Зокрема, у Вінницькій області такі вибори відбудуться в 9 об'єднаних територіальних громадах, у Волинській області – в 19 ОТГ, у Дніпропетровській області – в 19 ОТГ, у Донецькій області – в 2 ОТГ, у Житомирській області – в 13 ОТГ, у Закарпатській області – в 1 ОТГ, у Запорізькій області – в 10 ОТГ, в Івано-Франківській області – в 8 ОТГ, у Київській області – в 4 ОТГ, у Кіровоградській області – в 6 ОТГ, у Луганській області – в 4 ОТГ, у Львівській області – в 8 ОТГ, у Миколаївській області – в 1 ОТГ, в Одеській області – в 11 ОТГ, у Полтавській області – в 12 ОТГ, у Рівненській області – в 5 ОТГ, у Сумській області – в 9 ОТГ, у Тернопільській області – в 4 ОТГ, у Харківській області – в 7 ОТГ, у Херсонській області – в 10 ОТГ, у Хмельницькій області – в 7 ОТГ, у Черкаській області – в 15 ОТГ, у Чернівецькій області – в 4 ОТГ, у Чернігівській області – в 14 ОТГ.

За попередніми підрахунками у цих виборах змогли взяти участь понад 1 млн. 330 тисяч осіб, тобто близько 4 % усіх виборців України. До речі, як повідомляє ЦВК: «зазначена кількість виборців перевищує кількість виборців шести обласних центрів України разом узятих. Зокрема, Тернополя, Херсона, Хмельницького, Черкас, Чернівців та Чернігова». Для порівняння: за попередні півтора роки в період з 25 жовтня 2015 р. по 30 квітня 2017 р. в Україні перші місцеві вибори відбулися в 415 об'єднаних територіальних громадах. Тоді як лише в один день 29 жовтня 2017 р. перші місцеві вибори відбудуться відразу в 202 об'єднаних територіальних громадах (з них: 116 сіл, 61 селище, 25 міст). При цьому, як повідомляє відділ взаємодії із засобами масової інформації Секретаріату ЦВК: «на сьогодні кількість громад, у яких в 2017 р. вже призначені перші місцеві вибори, не є остаточною. Такі вибори можуть бути призначені до кінця поточного року на будь-яку неділю грудня крім останньої».

Необхідні для цього витрати, згідно із ч. 1 ст. 68 ЗУ «Про місцеві вибори», здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів, отриманих як цільова субвенція з Державного бюджету України. При цьому ч. 4 ст. 69 ЗУ «Про місцеві вибори» встановлено, що ЦВК здійснює розподіл субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на підготовку та проведення, зокрема, перших місцевих виборів за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну фінансову політику, на підставі прийнятих у встановленому порядку рішень про призначення перших місцевих виборів.

Процедура призначення відповідних виборів врегульована Порядком призначення перших виборів депутатів сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад та відповідних сільських, селищних, міських голів (далі – Порядок), затвердженого постановою ЦВК від 12 лютого 2016 р. № 32 (із змінами, внесеними постановою ЦВК від 14 липня 2016 р. № 313). Так, згідно з п. 1 Порядку за зверненнями, які відповідають вимогам Конституції України, законів України, а також Порядку, ЦВК за наявності відповідних бюджетних призначень для організації підготовки та проведення місцевих виборів призначає перші місцеві вибори не пізніше ніж за 70 днів до дня таких виборів на останню неділю відповідного місяця.

Таким чином, однією з умов для призначення перших місцевих виборів в об'єднаних територіальних громадах є наявність в ЦВК відповідних бюджетних призначень за бюджетною програмою 6741020 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на проведення виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів».

При цьому з метою забезпечення гарантованого Конституцією України права на здійснення місцевого самоврядування, реалізації виборчих прав громадян України, належного фінансування підготовки та проведення призначених Верховною Радою України позачергових місцевих виборів, а також прийняття ЦВК рішень про призначення перших місцевих виборів в об'єднаних територіальних громадах вбачається за необхідне збільшити видатки за бюджетною програмою 6741020 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на проведення виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» на суму 272 320,9 тис. грн., шляхом внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» та здійснення перерозподілу видатків між бюджетними програмами 6731020 «Проведення виборів народних депутатів України» та 6741020 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на проведення виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» на суму 12 867,0 тис. грн.

Таким чином, ще 202 об'єднанні територіальні громади з 1 січня 2018 р. зможуть вступити у нові міжбюджетні відносини, отримати додаткові повноваження та ресурси. Цей показник є відносно позитивним явищем у процесі об'єднання територіальних громад та децентралізації публічної влади в Україні. Однак, такі результати є затяжні для успішного проведення та остаточного завершення реформування у сфері місцевого самоврядування. Ми ж все-таки більше схилиємося до кардинальних та швидких змін в процесі об'єднання територіальних

громад, які будуть здійснюватися твердою і рішучою «рукою» влади, з метою найскорішої соціально-економічної та політичної стабілізації та подальшого розвитку в регіонах країни.

УДК 005.95/96:331.101.38(043.2)

Євтушенко О. Н.,
д-р політ. наук, професор,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ ЧЕРЕЗ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ ЇЇГО СТИМУЛЮВАННЯ

Побудова ефективної системи стимулювання персоналу організації – це процес, що передбачає вироблення комплексу заходів, що сприяють підвищенню зацікавленості персоналу в роботі на результат. Однак, для того, повинні бути виконані наступні умови:

1. Система стимулювання організації повинна відповідати стратегії її розвитку, та прийнятої політики стимулювання.

2. Система стимулювання має бути справедливою, але для цього треба застосовувати тільки ті форми стимулювання, які вказані в «Положенні про стимулювання персоналу організації».

3. Всі працівники організації повинні бути ознайомлені з «Положенням про стимулювання».

4. Стимулювати працівників треба кожного разу, як що є підстави для стимулювання.

Для підвищення мотивації працівників організації можна запропонувати: коефіцієнт трудової участі (далі КТУ), показник, що характеризує внесок одного працівника в результат роботи всього колективу. Порядок визначення та застосування КТУ встановлюється самим трудовим колективом. За допомогою КТУ можуть бути розподілені наступні доплати:

– премія за виробничі результати (наприклад, за розширення зон обслуговування або збільшення обсягу роботи);

– економія фонду заробітної плати;

– одноразова винагорода за перегляд норм з ініціативи колективу.

КТУ не розповсюджується:

– на доплати за роботу в шкідливих і важких умовах праці, у нічний час, за багатозмінний режим роботи, роботу в надурочний час, у вихідні та святкові дні, за керівництво окремим підрозділом;

– надбавки за класність та стаж роботи;

- оплату під час виконання громадських обов'язків;
- винагороди за винаходи;
- допомогу за тимчасову непрацездатність, вагітність, та інші види індивідуальних виплат.

Розмір КТУ, як правило, коливається від нуля до двох. В якості краще застосовувати коефіцієнт, що дорівнює одиниці. Базовий КТУ підвищується або знижується в залежності від індивідуального вкладу працюють в колективні результати праці.

Отже, за допомогою КТУ можна підвищити особисту зацікавленість службовця в результатах праці, створити в роботі колективу змагальний ефект, підсилити бажання «не бути гіршим», що обов'язкове призведе до збільшення результативності й ефективності роботи всього підрозділу.

Негативним є те, що КТУ може застосовуватися тільки до невеликої кількості робіт та не дозволяє оцінити творчу, спеціалізовану роботу, управлінську діяльність тощо.

Таблиця 1

Примірна система бонусів

№ з/п	Найменування критерію оцінки	Кількість балів
1.	Письмова подяка від декількох клієнтів зареєстрована в організації, або результати опитування клієнтів	Від +1 до +25
2.	Одержання грамоти від керівництва за підсумками конкурсу «Кращий працівник»	+20
3.	Участь в організації заходів, що проводяться колективом, якщо від його особистої організаторської праці залежить результат заходу	Від +10 до +30
4.	Робота протягом місяця без адміністративних правопорушень	+ 5
5.	Робота протягом місяця без виходу на лікарняний	+5
6.	Обгрунтована скарга від клієнтів	-15
7.	Прогол. Бали втримуються за кожний день прогулу.	-25
8.	Знаходження працівника на роботі в нетверезому стані в робочий час. Дана обставина фіксується у відповідному акті.	-30

На нашу думку система матеріального і нематеріального стимулювання в організації повинні поєднуватися. Більшість працівників вважають основним стимулом до праці – гроші, а менша частина – цікаву роботу, можливість самореалізації і професійного зростання, трудову діяльність в стабільному доброзичливому колективі. Саме тому можна запропонувати в організації наступну систему бонусів (табл. 1).

Система бонусів складається з ряду критеріїв за якими працівник отримує бали. 1 бал дорівнює грошовій сумі, яка визначається за під-

сумками фінансової діяльності організації за рік. Один раз в рік ведеться підрахунок балів і виплачується винагорода.

Що стосується нематеріального стимулювання, то його запровадження дозволяє підвищити ефективність роботи за рахунок: створення комфортних умов у процесі праці; створення «єдиної команди»; проведення періодичних нарад за участю працівників; високої оцінки за досягнуті результати; відкритих і довірчих відносин керівника й працівників; систематичного інформування колективу про економічне становище установи, її перспективах, планах.

Підвищити статус працівника в колективі можна за рахунок виконання творчих і важливих завдань, що вимагають повної віддачі, залученні працівників до процесу управління організацією, через делегування прав і повноважень, стимулювання кар'єрного зростання, планового навчання, перепідготовки й підвищення кваліфікації.

Таким чином, управління персоналом організації являє собою складний, творчий, інноваційний процес, у якому взаємодіють як організаційні, соціально-психологічні, правові, економічні, моральні, так й інші фактори. Побудова ефективної системи стимулювання персоналу організації – це розробка заходів, спрямованих на вдосконалення системи матеріального та нематеріального стимулювання службовців, розробка програм їх навчання, перепідготовки, підвищення кваліфікації й кар'єрного зростання.

УДК 378.6-048.35:355(043.2)(477)

Плеханов Д. О.,

д-р наук з держ. упр., завідувач кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Воєнно-політична ситуація в Україні характеризується глибокими змінами, що відбуваються у системі міжнародних відносин на світовому та регіональному рівнях. Закінчення епохи міжблокової конфронтації, на жаль, не призвело до відмови від застосування воєнної сили при розв'язанні політичних, правових, міжетнічних і територіальних конфліктів. Поява нових загроз потребує активізації заходів щодо підвищення обороноздатності держави, формування високопрофесійних, мобільних та боєздатних Збройних Сил, які спроможні протидіяти застосуванню воєнної сили проти України та гарантувати безпекове середовище.

Формування та розвиток безпекового середовища у світі відбувається під впливом таких головних тенденцій:

- посилення суперечностей щодо поділу сфер впливу між світовими центрами сили, збільшення їх агресивності, непоступливості, прагнення порушити на свою користь воєнно-стратегічну рівновагу, зокрема загострення протистояння між США та Російською Федерацією;

- загострення безпекової ситуації в країнах Близького Сходу та Північної Африки, активізація релігійного екстремізму та поширення ідей радикального ісламу в країнах Центральної Азії, суперечності між азіатсько-тихоокеанськими державами щодо належності острівних зон;

- сучасна криза та невизначеність засад нової системи міжнародної безпеки, послаблення ролі міжнародних безпекових інститутів, спроби посилити роль воєнної сили поза наявними механізмами міжнародної безпеки;

- перенесення ваги у воєнних конфліктах на асиметричне застосування воєнної сили не передбаченими законом збройними формуваннями, зміщення акцентів у веденні воєнних конфліктів на комплексне використання воєнних і невоєнних інструментів (економічних, політичних, інформаційно-психологічних тощо), що принципово змінює характер збройної боротьби;

- порушення норм і принципів міжнародного права, закріплених у Статуті ООН, Заключному акті Ради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 року та інших міжнародних договорах;

- послаблення законодавчих обмежень щодо застосування воєнної сили державами за межами власної території;

- глобальні кліматичні зміни, зменшення запасів природних ресурсів, дефіцит питної води, продуктів харчування, посилення міграційних процесів, а також зростання ризиків виникнення масштабних надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру;

- розширення масштабів тероризму, піратства, інших явищ, пов'язаних із застосуванням збройного насильства.

Викладене зумовлює розвиток військового будівництва та удосконалення складових елементів циклу сучасної військової освіти в Україні.

Військова освіта в Україні це багаторівнева система підготовки військових кадрів, що спрямована на підготовку військових фахівців оперативного-стратегічного, оперативного-тактичного та тактичного рівнів. Як цілеспрямований процес навчання і виховання, що здійснюється в інтересах громадянина, суспільства, держави, її збройних сил та інших військових й воєнізованих формувань, військова освіта має бути спрямована на розвиток здібностей та інтелектуально-творчого потенціалу офіцера, готового до самореалізації у військово-професійній сфері,

який володіє культурою дослідження військової, професійної діяльності, конструктивно бере участь у розвитку Збройних Сил України та суспільства, здатного виконати бойове завдання

Необхідність модернізації військової освіти обумовлена підвищенням вимог до змісту військової справи з урахуванням розвитку засобів, форм та способів ведення воєнної боротьби.

Напрями модернізації військової освіти в Україні повинні враховувати зміни і закономірності у політичній, ідеологічній та соціально-економічній сферах та відповідати освітніми потребами особистості, загальнонаціональним інтересам, інтересами національної безпеки та оборони, науково-технічними можливостями держави, національним традиціям.

Модернізаційні зміни передбачають введення в процес військової освіти сучасних методів і технологій навчання, підвищення якості відбору талановитої та здатної молоді, гідної для навчання у воєнно-освітніх установах шляхом їх раннього виявлення.

В умовах збройного конфлікту на Сході України відбувається швидке службове зростання молодих кадрових офіцерів без підкріплення належним практичним досвідом. Це обумовлює необхідність збільшення у навчальному процесі обсягів годин на проведення сценарно-модельованих військових навчань, що підвищить рівень здатності та готовності посадових осіб приймати цілеспрямовані та своєчасні рішення, управляти військами під час виконання бойових завдань у складній обстановці.

Іншими напрямками модернізації військової освіти є нормативно-правове закріплення змісту військової освіти (розробка вимог до цілей та змісту підготовки офіцерських кадрів), міжвузовська інтеграція змісту військового навчання, створення системи та матеріально-технічної бази інтенсивного навчання; збереження і нарощування наукового потенціалу вузів, прийняття заходів щодо приведення якості складу науково-педагогічних кадрів у відповідність із показниками державної акредитації.

Напрямки модернізації військової освіти в Україні одночасно мають бути підкріплені заходами соціальної політики, що спрямовані на суттєве поліпшення соціально-економічного становища військовослужбовців та підвищення їх статусу в суспільстві.

Багмет М. О.,
д-р іст. наук, професор
Штирбов О. М.,
канд. наук з держ. упр., доцент,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ВІДОБРАЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ У ЧНУ імені ПЕТРА МОГИЛИ (вересень 2017 р.)

На початку вересня 2017р. до Миколаївщини з офіційним візитом прибула делегація Представництва ЄС в Україні з метою проведення ряду заходів на тему «Будуймо Європу в Україні». Тоді ж, а точніше 6 вересня 2017 року за ініціативою куратора даного напрямку Інформаційного центру ЄС в Україні Ірини Широкової був схвалений намір провести для студентів ЧНУ імені Петра Могили був схвалений намір провести для студентів ЧНУ імені Петра Могили інтерактивну гру симуляцію «Імітацію» на тему: «Засідання ради ЄС: як працює механізм схвалення санкцій у Євросоюзі!».

Саме на даному заході студенти почули відповіді від представників ЄС на такі питання:

Чому централізація влади успішно запроваджується в багатьох країнах Європи?

Як децентралізація сприяє фінансовому територіальних громад?

Які багатопланові реформування, завдяки децентралізації влади, можна здійснювати в Україні в економіці і соціальній сферах?

Продовження відповідей на дані виклики отримала молодь 29 вересня 2017 року та Дискусійного клубу та Днів кар'єри ЄС яке відбулися у ЧНУ імені Петра Могили. Тут разом із студентами були присутні і представники різних ВНЗ міста, а також шкіл, ліцеїв.

На урочистому відкритті з вітальним словом до учасників ректор університету заслужений діяч науки та техніки України доктор технічних наук, професор Л. П. Клименко, а також координатор проекту ЄС «Вибір української молоді ЄС» Ірина Діба, та представники органів влади державних, муніципальних і приватних зарубіжних й вітчизняних установ та компаній, громадських об'єднань та науковці. Вони звертали увагу на питання необхідності успішного запровадження децентралізації влади в Україні яка сприятиме випускникам ВНЗ на регіональному рівні продемонструвати отримані знання, стати лідером у різних господарських сферах, та здійснювати омріяне кар'єрне зростання.

Особливо це було виявлено під час спілкування молоді із партнерами які представляли власні проекти та промо-продукцію.

Високою результативністю відзначився і Дискусійний клуб на тему: «Чи є місце молоді України у Європейському просторі?».

Модератором даного заходу виступила начальник Центру Соціально-психологічної підтримки, професійного розвитку та сприяння працевлаштування ЧНУ імені Петра Могили С. О. Гайдаржи.

В ході дискурсу студенти почули обґрунтовані рекомендації та поради що їх висловили представники департаменту освіти та науки Миколаївської ОДА, Всеукраїнської асоціації «Центр підтримки бізнесу», Миколаївського обласного центру зайнятості, Миколаївської торгово-промислової палати, комунальної установи «Агенція розвитку Миколаєва», управління сім'ї та молоді Миколаївської міської Ради.

Проблеми, пов'язані із місцем молоді в ході децентралізації знайшли відображення і на 3-х міні-тренінгах, якими керували доктор наук з державного управління, професор, директор Інституту державного управління ЧНУ імені Петра Могили В. М. Ємельянов, кандидат політичних наук начальник відділу міжнародних зв'язків ЧНУ імені Петра Могили А. М. Іовчева та доктор наук з державного управління професор, завідувач кафедри соціальної роботи та педагогіки Г. В. Коваль.

На всіх воркшопах також велася актуальна дискусія про залучення молоді до вирішення питань децентралізації влади в Україні на регіональному рівні і акцентувалася увага випускників на використання теоретичних знань по запровадженню нанотехнологій з метою імplementування європейських критеріїв і стандартів у всіх сферах українського буття.

УДК 35.081.7:005.32]:316.48 (043.2)

Андріян В. І.,

д-р наук з держ. упр., доцент,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

МЕДІАЦІЯ ЯК ФОРМА ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

Оскільки конфлікт є динамічною взаємодією сторін навколо розбіжностей з певних питань, управління конфліктами внутрішніми силами установи має полягати передусім у формуванні умов для зменшення кризи під час переходу від однієї стадії конфлікту до іншої. У цьому

процесі важливого значення набуває медіація, яка лишається однією з найпопулярніших форм урегулювання конфліктів у всьому світі.

Під медіацією часто розуміють приватне та конфіденційне використання посередників для виходу з конфліктної ситуації. Посередництво дає можливість зберегти час, запобігти додатковим і непередбачуваним втратам ресурсів, зберегти партнерські відносини. Науковець А. Гірник зазначає, що до принципів медіації, як правило, належать: рівноправність сторін у процесі, нейтральність особи, що виступає медіатором, конфіденційність інформації, добровільність участі.

Медіацію слід розуміти як процес, в якому нейтральна третя особа (в організації роль медіатора можуть виконувати як керівники, так і решта працівників, які володіють необхідною інформацією та навичками), спрямовує конфлікт у напрямку його розв'язання, сприяючи досягненню згоди між сторонами конфлікту.

Цілеспрямоване втручання медіатора має за мету послабити протистояння сторін, що конфліктують, полегшити процес спілкування, допомогти їм краще зрозуміти один одного – таким чином посередник готує прийнятний ґрунт для прийняття важливих рішень і розв'язання конфліктної ситуації. Отже, медіаційний процес має принаймні два прояви позитивного впливу на розв'язання конфліктів: 1) запрошення на переговори нейтральної компетентної особи зменшує ризик руйнівних наслідків конфлікту, 2) медіація сприяє перетворенню опонентів на активних шукачів взаємоприйнятного рішення.

На нашу думку, характер і особливості управлінської діяльності сприяють тому, що керівниками з досвідом роботи можуть легко за своїти навички медіації, оскільки вміння аналізувати проблему та знаходити її рішення належить до основних комунікативних і когнітивних навичок та умінь, якими повинні володіти всі державні службовці, зокрема представники керівного складу.

Такими вміннями, зокрема, є: вміння створювати атмосферу довірного спілкування, вміння правильно сприймати цілі та інтереси опонента, вміння правильно формулювати та аргументувати власну позицію, вміння здійснювати вплив, вміння всебічно аналізувати проблему, вміння правильно вибирати методи розв'язання спірних питань тощо.

Посередництво як метод ставить певні вимоги до ролі посередника. По-перше, усі сторони конфлікту, які користуються послугами медіатора, повинні погодитися з тим, що саме ця людина може бути третьою особою. Найлегше цього досягти за умов, коли кожен із учасників конфлікту сприймає медіатора як неупереджену і компетентну людину. По-друге, успіх медіації набагато вищий, коли особа медіатора дістала схвалення обох сторін конфлікту, а не лише одного з учасників.

Стадіями медіації є формування атмосфери довіри, аналіз фактів і виявлення проблем, пошук альтернатив, переговори й ухвалення рішення, складання підсумкового документа, затвердження угоди. Відповідно керівник або інший член колективу під час медіації може виконувати функції оцінювача конфлікту, активного слухача, неупередженого організатора процесу переговорів, джерела альтернативних пропозицій та необхідної інформації, помічника у виробленні домовленостей і особи, що скеровує сторони у напрямку партнерства.

Аналіз наукової літератури дозволяє виокремити п'ять типів медіаторів:

- третейський суддя, який має дуже високий рівень компетентності і рішення якого не підлягають оскарженню;

- арбітр, який, як і третейський суддя, також має дуже високий рівень компетентності, але учасники конфлікту можуть не погодитися з його рішенням і звернутися до іншого;

- посередник, який володіє необхідною інформацією та навичками конструктивного спрямування конфлікту у позитивне русло, однак остаточне рішення приймають тільки учасники конфлікту;

- помічник, який допомагає організувати зустріч (переговори), але сам не бере участі в обговоренні проблеми;

- спостерігач, присутність якого у зоні конфлікту може стримувати опонентів і пом'якшувати перебіг конфлікту.

Третейський суддя та арбітр належать до авторитарних типів медіаторів, взяття на себе таких ролей може дати користь лише у ситуаціях, коли потрібно отримати рішення у найкоротший термін. Якщо рівень соціально-психологічної напруженості є не надто високим, доцільно використовувати останні три типи.

Як спонтанних медіаторів може бути запрошено свідків конфлікту, неформальних лідерів груп, спільних друзів-колег по роботі тощо. Однак у цьому випадку не йдеться про професійну допомогу.

До неофіційних медіаторів, до яких можна звернутися по допомогу, належать професійні психологи, юристи, інші фахівці (залежно від ситуації) тощо.

Вирішуючи питання про залучення медіатора, необхідно зважати на те, що існують випадки, коли конфлікти в організації бажано або необхідно вирішувати в суді. Такими випадками є утворення обставин:

- коли є потреба в публічному оголошенні змісту конфлікту;

- коли один із учасників конфлікту має за мету покарати опонента через суд;

- коли є необхідність у встановленні контролю правоохоронних органів за поведінкою однієї зі сторін після прийняття судового рішення;

– коли конфлікт містить ознаки порушення норм Кримінального кодексу України або положень Конституції України.

Таким чином, ефективними заходами з регулювання конфліктів в організації себе зарекомендували такі форми: переговори, посередництво, арбітраж. Кожна з цих форм має свої переваги й недоліки, які важливо враховувати під час оцінювання кожної конфліктної ситуації. Проте найбільш перспективною та м'якою формою регулювання конфліктів наукова спільнота визнає посередництво (медіацію), що передбачає участь нейтральної третьої особи у процесі взаємодії сторін, що прагнуть дійти згоди з певного питання.

УДК 341.231.14-053.13(043.2)

Дерега В. В.,
канд. політ. наук, доцент,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

СТАТТІ САН ХОСЕ – МІЖНАРОДНИЙ ДОКУМЕНТ НА ЗАХИСТ ЖИТТЯ НЕНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ

Головним документом на захист життя ненародженої дитини (дитини на пренатальній стадії розвитку) є «Статті Сан Хосе» (San Jose Articles), які були представлені 6 жовтня 2011 року на брифінгу в прес-центрі ООН. Статті Сан-Хосе створені групою, в яку увійшов 31 експерт в галузі міжнародного права, міжнародних відносин, міжнародних організацій, охорони здоров'я, медичної науки та управління. Серед підписантів – професора права, філософи, парламентарії, послы, фахівці в області прав людини і делегати Генеральної Асамблеї ООН.

Мета статей Сан Хосе полягає в тому, щоб показати, що ненароджені діти вже захищені міжнародними договорами про права людини, і уряди повинні почати захищати ненароджених дітей, використовуючи міжнародне право. Так, в статтях 1–4 документа сказано, що науково встановленим фактом є початок нового людського життя в момент зачаття, а також, що «кожне людське життя – це нерозривне ціле, починається в момент зачаття і проходить різні етапи смерті. У науці цим етапам даються різні найменування, такі як «зигота», «бластоцист», «ембріон», «плід», «немовля», «дитина», «підліток» і «дорослий».

Це не змінює наукового консенсусу, згідно з яким в будь-який момент свого розвитку кожен індивідуум є живим представником людського роду. Кожна ненароджена дитина, з моменту свого зачаття, за своєю природою людиною. Всі людські істоти, як представники люд-

ського роду, мають право на визнання свого невід'ємного гідності і захист своїх невідчужуваних прав.

У статтях чітко говориться про те, що держави та представники суспільства повинні забезпечити в рамках національних законів і національної політики захист людського життя з моменту зачаття. Вони також повинні відкинути і засудити тиск, який чиниться з метою прийняття законів, які легалізують або декриміналізують аборти. Передбачається, що організації, які надають допомогу в цілях розвитку держав, не повинні підтримувати і фінансувати аборти. Вони не повинні ставити свою допомогу державам у залежність від схвалення абортів з боку тих, хто її приймає. Міжнародне фінансування і міжнародні програми охорони здоров'я матері і дитини повинні забезпечувати здоровий результат вагітності як для матері, так і для дитини, і мають допомагати матерям приймати нове життя в будь-яких обставинах. Безсумнівно, що «Статті Сан-Хосе» повинні стати першим кроком на шляху створення міжнародно-правових гарантій припинення нелюдського ставлення до дітей на пренатальній стадії розвитку.

Положення про право на життя певною мірою знайшло своє відображення і в законодавстві України. Конституція України в ст. 27 проголошує: «Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини». Однак Конституція не вказує на момент виникнення у людини права на життя, незважаючи на гарантії цього права Основним Законом. На думку автора, є необхідним ініціювати зміни чинного законодавства таким чином, щоб 27 стаття Конституції України, виглядала так: «Кожна людина має невід'ємне право на життя, з моменту зачаття». Період життя до народження повинен бути захищений також, як і життя людини після народження. Необхідно проводити політику, спрямовану на зниження рівня абортів, а в подальшому – і на заборону їх як вбивство людини. Важливою є інформаційна політика, спрямована на захист традиційних сімейних цінностей, розуміння того, що життя – це Божий дар, і починається не з народження, а з моменту зачаття, а аборт – це узаконене дітовбивство.

Цю проблему потрібно вирішувати також такими засобами, як захист материнства. Захист материнства є одним із пріоритетних завдань держави. Наразі жінки особливо гостро потребують підтримки з боку держави. Це обумовлено соціально-економічними проблемами, які негативно вплинули на багато аспектів сім'ї, материнства і дитинства.

В цілому визнання права на життя з моменту зачаття має серйозні правові наслідки, починаючи з конституційних положень, політики, що виходить із ставлення до абортів як дітовбивства, заборон на використання ембріона або його тканин для медичних досліджень, з метою

їх подальшого продажу, на тривалу криоконсервацію ембріонів; на зміну генетичної структури ембріонів людини і т. д.

В цьому аспекті необхідно спиратися на міжнародний досвід, виходячи з того, що в міжнародному праві і в національному законодавстві демократичних країн закріплені гарантії прямого правового визнання дитини на пренатальній стадії розвитку людських індивідом, що володіє людською гідністю і правом на життя.

Твердження про те, що дитина на пренатальній стадії розвитку є людиною, являє собою не тільки філософське, етичне або етичне переконання або допущення, але є встановленим юридично значущим фактом, визнаним міжнародним правом. Внутрішньоутробний період життя на будь-якій стадії є необхідним етапом розвитку людини і повинен бути захищений так само, як і життя людини після народження.

УДК 911.375.1+07+004](043.2)

Козлова Л. В.,

канд. наук з держ. упр., ст. викладач,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

УРБАНІЗАЦІЯ ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЯ: ЗМІСТ ОСНОВНИХ НЕГАТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Процеси демократизації в більшості країн світу призводять до зростання та посилення ролі місцевого самоврядування. Переважає тенденція щодо втрати державою монополії на владу. Особливо це відчувається в тих країнах, де вирости міста мегаполіси та метрополії і які функціонують сьогодні як окремі центри світового розвитку. Таким чином, перед державною владою країн постають завдання зміни вертикальних відносин по осі держава – місто в напрямку розбудови партнерства та ефективної внутрішньої та зовнішньої координації взаємодії міст та метрополій. Це принципово змінює вимоги щодо підтримки внутрішньої цілісності держав і змінює пріоритети їх внутрішньої політики. Ефективність урбанізованих територій стає і надалі ставатиме ключовим концептом загально-економічного та суспільного розвитку.

В зазначених процесах неабияку роль відіграють процеси інформатизації всього суспільства та міст. Інформатизація – це унікальна тенденція сучасного розвитку, яка на кілька порядків підвищує можливості людства щодо трансформації віртуальних та фізичних просторів. Водночас попри наявні позитивні здобутки інформатизації, існують і певні загрози. До таких негативних впливів відносять:

- посилення розважальних ЗМІ на молодь та інші соціальні групи (різноманітні соціальні мережі, неконтрольовані батьками сайти з нецензурним та забороненим змістом, відносно вільний доступ до них);
 - нівелювання традиційних джерел впливу – родини, суспільства, релігії тощо (разом з інформатизацією ці традиційні важливі цінності поступово втрачають свою вагу);
 - посилення індивідуалізму та персоналізму на противагу колективізму та соціальності (дуже багато подібної інформації в контексті особистісних тренінгів, протистояння та агресії тощо);
 - тяжіння до «безладдя» у цінностях, що прищеплюються (втрачається розуміння «доброго» та «поганого», принципів побудови людських відносин, заміна понять, молодому поколінню вкрай складно розставити пріоритети та визначити, що власне є хорошим, а що ні);
 - викривлення відчуття реальності – зростання «розриву» між сформованим очікуванням та реальністю;
 - створення культури «гламурності» та «постійного свята»;
 - створення згубних або неправдивих стереотипів, пропаганда нетерпимості або індиферентності;
 - підкреслення банального або тривіального зниження значення освіти, творчості, культури;
 - установа правила для молоді: менше думати самостійно, більше покладатись на правила, встановлені «медіа-світом».
- Узагальнення негативних впливів інформатизації дає підстави стверджувати, що з часом постане певна загроза зміни свідомості людини, втрати її соціальності, знищення природної системи цінностей тощо. Все це безпосереднім чином позначається на культурному та соціальному просторі міст, особливо змінює середовище великих міст – мегаполісів і робить можливими масові розбої (наприклад, масові напади в Берліні, Німеччина), призводить до збільшення небезпеки, соціальних конфліктів та ін.

УДК 35.08:17.022.1(043.2)

Тимофєєв С. П.,
канд. наук з держ. упр., доцент,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ІМІДЖ ПУБЛІЧНОГО СЛУЖБОВЦЯ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Складнощі моніторингу процесу формування образу публічних службовців та шляхів, методів, механізмів створення іміджу влади як

репрезентації знання про державно-політичну реальність, публічну службу великою мірою зумовлені тим, що ці поняття перебувають здебільшого в усвідомленні громадян, літературі, засобах масової інформації та мистецтва, а в працях з теорії державного управління опосередковано – у висловлюваннях, виступах окремих політиків, аналітиків і самих публічних службовців. Часто розглядається не сам образ публічного службовця, а уявлення тих чи інших людей про перебіг організації публічної влади, публічної служби та ефективність системи публічного управління. Тут варто говорити про інституціонально-інтегративний характер оцінки.

Поняття «імідж публічного службовця» є предметом дослідження спеціалістів у галузі публічного управління, соціальної та управлінської психології, теорії організації і загалом методології менеджменту та інших дисциплін, пов'язаних з дослідженням людської діяльності та відносин між людьми. Під час визначення шляхів і методів побудови громадянського суспільства і правової держави варто усвідомлювати, що це явище є суттєвим способом побудови зворотного зв'язку в системі публічного управління, що дає змогу своєчасно й результативно коректувати імідж влади в різноманітних проявах та сферах впливу на відносини між державою і суспільством.

Імідж публічного службовця – це свідомо створений образ публічної влади в її персональному вимірі. Існують три типи іміджу:

- поточний або реальний – сформований імідж людини або організації, що відображає зовнішню оцінку інших щодо іміджу, ставлення та сприйняття
- дзеркальний або самоімідж – переважно позитивне уявлення про себе або організацію;
- бажаний – імідж, який становить собою єдину мету для людини або організації, а саме прагнення сформуватися у сприйнятті громадян, відображається у відповідних нормативних актах, що відображають діяльність публічного службовця.

Виділяють візуальний, діловий та соціальний імідж органу публічної влади, який формують публічні службовці (таблиця № 1).

Отже, вищезазначені різновиди іміджу характеризують публічного службовця, перш за все, як посадову особу, складають цілісну картину про нього. Важливого значення щодо цього набуває мотивація, що окреслює саме людські чинники. Мотивація – це важіль, рушійна сила, яка створюється на базисі задоволення певних потреб, що примушує людину діяти з максимально прикладеними зусиллями для досягнення певних цілей. Як правило, поведінка особистості скеровується її най-

більш виявленою потребою, яку вона прагне активізувати, використовуючи при цьому весь свій накопичений потенціал, а також знання.

Отже, імідж публічних службовців нерозривно пов'язаний з цілим комплексом, що має назву «імідж публічної влади». Формування нового іміджу публічного службовця має здійснюватися на основі принципу поліпшення особистих моральних якостей та професійних рис. Варто зазначити, що основоположними чинниками формування позитивного іміджу публічної служби України має стати саме професіоналізм її представників та активна комунікація між владою та народом на основі чесності та відкритості. Аби існували умови позитивного сприйняття влади населенням, необхідно створити позитивний та чесний імідж влади в цілому.

Таблиця 1

Характеристика іміджу органів публічної влади

Різновид іміджу	Ключові компоненти, що складають функції іміджу
Соціальний	Уявний образ певного об'єкта, що виникає в процесі виявлення суспільної корисності чи соціальної ефективності від їх діяльності. Соціальний імідж – це соціальна ефективність діяльності органу публічного управління, а також рівень надання соціальних послуг населенню.
Діловий	Сукупність навичок ділового етикету, реалізація будь-яких відносин певного органу публічного управління з іншими суб'єктами публічного управління одночасно на горизонтальному і на вертикальному рівні.
Візуальний	Сформований образ певного соціального явища, який сприймається миттєво при первинному контакті, що включає: естетику оформлення, соціальні реклами, зовнішній вигляд приміщення. Візуальний імідж пов'язаний із іміджем органу публічного управління загалом та іміджем керівника.

УДК 35.083.7/.94:005.32(043.2)

Малікіна О. А.,

ст. викладач,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ
ВЛАДИ: ДЖЕРЕЛА ТА КОНФЛІКТНІСТЬ**

Функціонування будь-якої організації та досягнення нею певних цілей неможливе без системи єдиних цінностей, які панують в органі-

зації. Проте, не всі корпоративні цінності можуть перетворитися на особистісні цінності конкретного співробітника. Важливою умовою прийняття цінностей організації є залучення працівника до того напрямку активної діяльності організації, який спрямований на реалізацію цієї цінності.

Досягнення потрібного рівня ідентифікації працівників з цінностями організації, в якій вони працюють або планують працювати, потребує застосування цілого комплексу заходів. Зокрема, у процесі проведення співбесід із кандидатами на посади доцільно виявляти тих осіб, які мають характерні особистісні риси та систему цінностей, яка суперечить корпоративній культурі організації.

Такі дії можуть запобігти виникненню у майбутньому конфліктів, спричинених несумісністю системи поглядів працівників із корпоративними цінностями.

Корпоративна культура державної служби має особливу специфіку, яка формується на основі декількох важливих джерел. Ними передусім є:

- нормативно-правові документи (зокрема, Закони України «Про державну службу», «Про запобігання корупції»; Правила етичної поведінки державного службовця; Правила внутрішнього трудового розпорядку, прийняті в організації тощо);
- цінності керівництва організації;
- колективний досвід діяльності органу державної влади;
- ціннісні орієнтації тих осіб, хто щойно вступив на державну службу.

Аналізуючи корпоративну культуру державної служби, важливо звернути увагу на консервативність побудови цієї культури, яка ґрунтується на дотриманні верховенства права й забезпеченні рівного доступу до державної служби, політичній неупередженості, прозорості, стабільності (принципи державної служби проголошені у ст. 4 Закону України «Про державну службу») та низці правових заборон і обмежень, які визначають поведінку державних службовців та їхню діяльність.

Розглядаючи місце конфлікту в корпоративній культурі державної служби, варто зазначити, що велику роль у формуванні корпоративної культури конкретного органу державної влади відіграє прогнозування конфліктів та запобігання їм. Першочергове значення у цьому процесі надається керівнику організації, який бере безпосередню участь у визначенні норм та принципів поведінки державних службовців, створенні ритуалів ділового та позаслужбового спілкування, а також є взірцем втілення у життя установи базових цінностей, якими державні службовці керуються у своїй діяльності. У цьому контексті важливим є

накопичення службовцями колективного досвіду розв'язання суперечок та вміння ефективно використовувати позитивні якості конфлікту.

Вагоме значення для формування корпоративної культури органу державної влади, зміцнення його антиконфліктного потенціалу мають механізми створення поведінкових зразків, якими певною мірою виступають Правила етичної поведінки, Правила внутрішнього трудового розпорядку конкретної установи тощо (які ґрунтуються на положеннях Конституції України, законодавства про державну службу та запобігання корупції).

Так, наприклад у Правилах етичної поведінки державних службовців, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 11.02.2016 № 65, встановлено, що державні службовці у своїй діяльності керуються принципами етики державної служби, зокрема принципом гідної поведінки, яка передбачає:

- поважне ставлення до гідності кожної людини;
- дотримання високої культури спілкування, уважність, ввічливість, пристойність;
- доброзичливість, неконфліктність під час спілкування з громадянами;
- недопущення у своїй службовій діяльності та поза нею вчинків і дій, які шкодять інтересам державної служби чи негативно впливають на громадську думку про державного службовця.

Крім того, у Правилах наголошено на недопущенні наявності конфлікту між публічними і особистими інтересами, що є складовою доброчесності.

Загалом, дотримання високої культури спілкування є основою корпоративної культури будь-якої організації та ефективним засобом профілактики конфліктів з руйнівними наслідками. Цей принцип та решта вищезазначених є стрижневими у формуванні корпоративної культури органу державної влади, базові цінності якого часто задекларовані також й у правилах внутрішнього трудового розпорядку.

СТАНДАРТИ ПУБЛІЧНОЇ ЕТИКИ ТА КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА У РОЗВИТКУ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУАННЯ

Подальший розвиток органів місцевого самоврядування в Україні багато в чому залежатиме від формування стандартів публічної етики та корпоративної культури в системі місцевого самоврядування, яка має базуватись на принципах «нового публічного менеджменту», зокрема відкритості, співробітництва, уміння оперативно та прозоро реагувати на потреби громадян.

Одночасно слід зазначити, що в сучасних умовах розвитку управління ефективність діяльності організацій, підприємств, установ багато в чому визначається рівнем розвитку корпоративного управління та корпоративної культури. В Україні лише розпочинається серйозна робота щодо формування корпоративної культури в системі управління, зокрема на місцевому рівні.

Слід також зазначити, що концепція корпоративної культури почала логічно та змістовно формуватись у 80-х роках ХХ ст. у США під впливом трьох наукових напрямів: стратегічного менеджменту, теорії організації та організаційної поведінки. Науковці та дослідники виділяють наступні причини появи інтересу до корпоративної культури за кордоном на початку 1980-х років:

1. Відбулися зміни в зовнішньому середовищі організацій, а саме: забруднення навколишнього середовища; обмеження технічних можливостей у вирішенні проблем, пов'язаних з харчуванням, зростанням безробіття тощо; зміни в соціальному середовищі, які мали прояв у мотиваційній кризі у багатьох людей і втраті сенсу життя.

2. Дані зміни в зовнішньому середовищі призвели до певних змін у внутрішньому середовищі (структурі) організації, а саме: недолік ідентифікації працівника з організацією; синдром недовіри між керівником і підлеглим.

Приймаючи до уваги ці зміни, було сформульовані нові завдання для управління (менеджменту), які приймали до уваги відповідальність перед суспільством, у тому числі й етичну, а також існування в управлінні якісних психологічних складових.

Вирішення зазначених завдань спричинило формування концепції корпоративних культур і зростання інтересу до даного феномену.

Подальші дослідження в цій сфері показали, що політика всіх успішних компаній обов'язково включає в себе уявлення про корпоративну культуру як запоруку успіху організації.

Слід зазначити, що дослідженню особливостей корпоративної культури в багатьох країнах приділяється достатньо уваги, що досить важливо для пошуку можливостей застосування теоретичних і прикладних розробок у формуванні корпоративної культури в межах національної економіки в цілому та у публічному управлінні зокрема.

Деякі вчені дуже часто ототожнюють поняття «корпоративна культура» та «організаційна культура». Разом з тим, досить універсальним є визначення корпоративної культури, яке дають автори «Енциклопедії державного управління», а саме: «Корпоративна культура – це система матеріальних і духовних цінностей, переконань, вірувань, уявлень, очікувань, проявів, що взаємодіють між собою, властивих даній корпорації, таких, що відображають її індивідуальність і сприйняття себе та інших у соціальному та речовинному середовищі, що виявляється в поведінці, взаємодії, сприйнятті себе і навколишнього середовища».

У той же час, за переконанням Р. Гелегера «сила впливу основних культурних цінностей величезна, і вони можуть бути змінені лише в результаті спільної згоди та великих зусиль. Вони зберігаються і відтворюються, навіть якщо компанії доростають до міжнародних масштабів, коли на них працюють тисячі людей, які проживають в усьому світі».

Наразі корпоративна культура розглядається в якості головного механізму, що забезпечує практичне підвищення ефективності роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Вона є важливою для будь-якого органу державної влади та органу місцевого самоврядування, оскільки може впливати на такі фактори:

мотивація співробітників; привабливість органу державної влади/органу місцевого самоврядування як роботодавця; моральність кожного співробітника, його ділова репутація; продуктивність і ефективність трудової діяльності; якість роботи співробітників; характер особистісних і виробничих відносин в органах державної влади та органах місцевого самоврядування; відносини державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування у позаробочий час; творчий потенціал державних службовців та посадових осіб; формування позитивного іміджу органів державної влади та органів місцевого самоврядування, покращення взаємодії між владою та громадянами.

Проблема професійної етики державного службовця та посадової особи місцевого самоврядування пов'язана з тим, що його діяльність має відповідати не тільки положенням Конституції і чинного законодавства, а й моральним принципам і нормам. Навіть якщо поведінка державних службовців фактично не порушує норм етичної поведінки, їм слід уникати будь-яких дій, що можуть бути розцінені як порушення етичних норм. Протягом останніх років у нашій країні розроблено декілька проектів Етичних кодексів державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Групи народних депутатів України неодноразово вносили проекти Кодексів поведінки державних службовців, які не знаходили підтримки в сесійній залі Верховної Ради. Проект Кодексу поведінки державних службовців України визначає стандарти та норми поведінки і етики державних службовців, гарантії їх дотримання і відповідальність за їх порушення. Він призначений для інформування фізичних та юридичних осіб про те, якої поведінки вони вправі очікувати від державних службовців.

УДК 352.07+061.2(043.2)

Лізаковська С. В.,

канд. наук з держ. упр., доцент,
викладач Воєнно-морської академії ім. Героїв Вестерплатте,
м. Гдиня, Польща

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ І ТРЕТІЙ СЕКТОР: ДО ПРОБЛЕМИ ДОЦІЛЬНОСТІ ЇХ ВЗАЄМОДІЇ

В європейських країнах співпраця між органами місцевого самоврядування і третім сектором ґрунтується на принципах партнерства та взаємопідтримки. Зокрема, місцеве самоврядування може призначати дотації громадським організаціям для реалізації публічних завдань, але не для підтримки статутної діяльності організації. До публічних завдань можна віднести ті завдання, які стосуються конкретної локальної спільноти та спрямовані на вирішення її соціальних проблем, наприклад, діяльність центрів для бездомних громадян, будинків соціальної допомоги тощо.

В високорозвинених державах, органи місцевого самоврядування, співпрацюючи з громадськими організаціями, орієнтуються на розв'язання конкретної проблеми на відповідній території: надання коштів громадським організаціям, фундація для підтримки безробітних осіб (організація практичних курсів для безробітної молоді, здобуття

додаткових навичок особами 45+), вирішення проблем бездомних громадян (соціальне житло).

Роль місцевого самоврядування полягає на ідентифікації проблеми, а також, на окресленні цілей, місця і часу для вирішення конкретного завдання. Партнери органів місцевого самоврядування пропонують конкретні кроки для досягнення бажаного ефекту. Така співпраця вимагає дисципліни, і можливо, більшого ризику від органів місцевого самоврядування, а від організацій – більшої довіри та відкритості з метою вирішення конкретної проблеми.

Співпраця органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями має конкретні переваги, оскільки третій сектор є найкращим партнером для вирішення нагальних соціальних проблем в рамках виконання публічних завдань, оскільки громадських сектор з перспективи суспільної користі концентрується на проблемах населення, а те лише на фінансовій стороні партнерства, і варто нагадати тут, що громадські організації, по своїй суті, не налаштовані на генерування фінансових доходів.

В Україні є відповідна законодавча база в досліджуваній сфері, зокрема, Закон України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 № 4572-VI, де вказується, що «Органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування можуть залучати громадські об'єднання до процесу формування і реалізації державної політики, вирішення питань місцевого значення, зокрема, шляхом проведення консультацій з громадськими об'єднаннями стосовно важливих питань державного і суспільного життя, розроблення відповідних проектів нормативно-правових актів, утворення консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів при органах державної влади, органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування, в роботі яких беруть участь представники громадських об'єднань». З вищезазначеного виникає, що в даному акті не окреслено діяльнісної співпраці, крім консультативної та дорадчої функції з боку третього сектора. В ст. 23 цього ж нормативного акту зазначається, що «...громадські об'єднання зі статусом юридичної особи мають право на фінансову підтримку за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів відповідно до закону», але не вказуються обставини, мета і цілі даної підтримки.

В Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» звертається увага на те, що сільські, селищні, міські, районні в місті (у разі їх створення) ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна. Дана

норма передбачає безпосередню участі громадян у вирішенні питань місцевого значення у відповідному селі, селищі, тобто залучення до вирішення нагальних проблем.

Органи місцевого самоврядування, перед тим, як делегувати виконання публічного завдання третьому сектору звертають увагу на: розмір бюджету органу (збереження того самого рівня послуг, але при менших видатках; покращення якості послуги при тому самому обсягу ресурсів); рівень суспільних потреб на конкретні послуги (соціальна допомога і опіка, культура, освіта, рідше, наприклад, притулки для тварин); виникнення труднощів в процесі реалізації завдання самостійно (власними силами) або відсутність досвіду в конкретній сфері (в такому разі будуть додаткові видатки на створення нового департаменту, відділу, підготовка та навчання працівників для реалізації нової послуги); існування партнера з третього сектора, який має інформацію, знання, вміння, компетенції, досвід для виконання завдання; довіра до громадської організації; диспонування додатковими засобами (невикористані локальні засоби).

УДК 341.231.14:613-049.5(043.2)(4-6ЄС)

Лізаковські П.,
канд. наук, ад'юнкт
Військово-морської академії ім. Героїв Вестерплатте,
м. Гдиня, Польща

БЕЗПЕКА У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Здоров'я населення, і, особливо, працездатного населення, є важливим елементом економічного та соціального розвитку. Стан здоров'я конкретної особистості багато в чому залежить від ставлення батьків та діяльності різноманітних навчальних закладів. Розуміючи цю залежність, надзвичайно важливим є охорона здоров'я та зрганізований відпочинок дітей і підлітків. З точки зору платників податків, добре здоров'я населення в кінцевому підсумку становить менші витрат на лікування, реабілітацію та виплату допомоги безробітним.

Забезпечення доброго здоров'я всіх громадян держав-членів є однією з основних цілей ЄС в рамках практично всіх європейських політик, відповідно до статті 168 Договору про функціонування Європейського Союзу. Метою політики охорони здоров'я є забезпечення такого стану, щоб люди в державах-членах мали доступ до високо-

якісного медичного обслуговування. Безумовно, охорона здоров'я, в широкому розумінні, є справою безпеки Європейського Союзу. Очевидно, що проблеми зі здійсненням цього положення зумовлені, серед іншого, різними підходами до цієї досить загальної норми в окремих державах-членах та фінансовими обмеженнями в них.

У літературі представлені численні поняття та визначення безпеки у сфері здоров'я суспільства. Широко аналізуються ризики, що пов'язані з ним. Часто, низька витрата держави на ці сфери суспільного життя вказується як слабкість системи охорони здоров'я. Саме тут ключове питання: як визначити оптимальний рівень витрат на здоров'я на досліджуваному рівні? Можна припустити, що структура та обсяг витрат на охорону здоров'я в значній мірі інтуїтивно визначаються з урахуванням історичних рівнів витратків бюджету з урахуванням додаткових факторів, таких як:

- поточна політична ситуація,
- економічні можливості держави,
- роль засобів масової інформації,
- політика фармацевтичних компаній.

Варто проаналізувати також програму під назвою «Здоров'я для зростання». Метою цього документа є підтримка держав-членів у процесі здійснення відповідних реформ у системі охорони здоров'я. Програма спрямована на сприяння популяризації здорового способу життя та зменшенню ризиків для здоров'я на міжнародному рівні.

У Європі існують три основні інститути, що займаються політикою охорони здоров'я та його профілактикою. Це Рада Європи, Європейське бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я та, відповідно, Європейський Союз.

Доцільно зазначити, що в країнах-членах ЄС політика в галузі охорони здоров'я, яка входить до соціальної політики держави, може бути реалізована як делеговане завдання органами місцевого самоврядування. Це пов'язано з реалізацією принципу субсидіарності, згідно з яким локальна соціальна політика спрямована на вирішення соціальних проблем, пов'язаних з конкретною територією в рамках суспільних завдань.

Регіональна політика в галузі охорони здоров'я концентрується на типових, проблемах локальної спільноти, а також на методах і способах їх вирішення, але тільки на місцевому рівні існує прямий взаємозв'язок між потребами та наявними ресурсами, що виділяються на їх заспокоєння. В той час, як місцева політика в галузі охорони здоров'я та профілактичного навчання, як правило, здійснюється і реалізується місцевими акторами, а вони, в свою чергу, мають краще розуміння

потреб своєї громади, включаючи сім'ї, людей похилого віку, інвалідів, бездомних громадян, дітей та молоді, а також місцевий ринок праці.

Важливо, що соціальна політика, в тому числі в галузі охорони здоров'я, яка реалізується на локальному рівні органами, була проведена відповідно до цілей політики всієї країни.

Охорона здоров'я та профілактика у цій галузі є дуже важливими сферами діяльності органів публічної влади. Доцільним і важливим є імплементація і використання принципу субсидіарності для виконання суспільних завдань у вищезазначених сферах. Звичайно, залишається відкритим питання: в якому обсязі органи державної влади повинні делегувати відповідальність у галузі охорони здоров'я та профілактичні завдання органам місцевого самоврядування. Завжди актуальним залишається питання з фінансуванням медико-санітарної допомоги на місцевому рівні і створенням, реалізацією стратегічних планів у цій сфері.

УДК 352.07.08(043.2)(1-2)

Гіржєв А. О.,
аспірант,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ОКЕРМІ ПРОБЛЕМИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Становлення та розвиток України, як демократичної, правової і соціальної держави неможливі без якісних змін елементів публічної влади. Одним з цих елементів є місцеве самоврядування, яке на сучасному етапі перебуває на стадії реформи, спрямованої на наближення вітчизняної системи управління на місцях до стандартів Європейського Союзу.

Запровадження процесу децентралізації значно посприяло розширенню компетенції органів місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ). Проте поряд з новими можливостями, пов'язаними з значним розширенням прав та збільшенням розмірів матеріальної основи місцевого самоврядування виникли і нові проблеми.

Як слушно зазначають російські науковці, передача повноважень на місцевий рівень за недостатнього кадрового забезпечення, відсутності управлінських навичок та невідпрацьованої правової бази місцевого самоврядування призводить до безсилля влади у здійсненні соціально-економічних функцій і забезпеченні внутрішньої безпеки.

Як повідомляють в новостворених ОТГ, найгострішою є проблема відсутності нових кадрів з фаховими знаннями в галузях управління фінансами у сферах бюджетування закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту і культури.

Зокрема, це призводить до неефективного використання фінансових ресурсів територіальних громад, неспроможності освоїти кошти державних субвенцій на розвиток громад. Органи місцевого самоврядування сільських ОТГ часто неспроможні підготувати якісні інвестиційні проекти для отримання коштів державної підтримки та коштів міжнародної допомоги, не готові до запровадження стратегічного планування та програмування розвитку громад.

Не менш гострою є проблема відсутності кадрового потенціалу для організації управління земельними ресурсами ОТГ та виготовлення містобудівної архітектурно-планувальної документації різного призначення – від завдань розробок детальних схем планування й забудови територій і мікрорайонів, від проектів розвитку інфраструктури з Державного фонду регіонального розвитку – до проектів зеленого будівництва і межування прибудинкових територій. Від проектів реконструкції вуличного освітлення – до проектів будівництва чи реконструкції вуличних інженерних мереж і комунікацій та самих вулиць і внутрішньоквартальних територій. Виявилось, що відносно проблеми щодо відсутності фахівців страждає і організація Центру надання адміністративних послуг (ЦНАП).

Аналізуючи проблеми кадрового забезпечення ОТГ, необхідно враховувати специфіку посадових осіб органів місцевого самоврядування (сільського, селищного, міського голови, голів районних, районних у містах та обласних рад), обумовлену їх виборністю і відповідно, їх постійною змінюваністю. Тому особливої актуальності набуває проблема забезпечення фаховості цих структур (40 відсотків сільських, селищних та міських голів, 40–60 відсотків депутатів місцевих рад під час чергових виборів обираються вперше). Інша складова – це формування кадрів для структур відділів, управлінь органів місцевого самоврядування. Згідно до діючого Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» ці призначення віднесені до компетенції сільських, селищних, міських голів, голів районної, районної у місті, обласної ради на конкурсній основі. Більш того, законодавством надається право головам районних, районних у містах, обласних рад, самостійно без проведення конкурсу приймати на службу своїх помічників, радників. Такі положення унеможливають здійснення дієвого контролю за добром кадрів, створюють умови для впровадження корупційних схем при зарахуванні на посади. У свою чергу населення тери-

торіальної громади фактично позбавляється права впливати на кадрову політику органу місцевого самоврядування при наявності фактів низького професійного, фахового рівня посадовців.

Вирішення проблеми нестачі кваліфікованих кадрів, на нашу думку, лежить у площині професіоналізації служби в органах місцевого самоврядування, запровадження дієвих програм підвищення кваліфікації службовців органів місцевого самоврядування та надання їм необхідної консультативної і методичної допомоги з боку органів виконавчої влади. Отже, з метою підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування, в недалекій перспективі необхідно на державному рівні здійснити низку важливих освітніх та кадрових заходів:

- організувати вивчення і аналіз стану кадрового забезпечення органів місцевого самоврядування, розробити доступні методики розрахунків потреб у кадрах місцевого самоврядування і рекомендації з організації служби в органах місцевого самоврядування та роботі з кадрами;

- розробити пропозиції по формуванню прямих муніципальних замовлень на підготовку перепідготовку та підвищення кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування, визначитись із органом, який буде координувати цю роботу (обласна рада, Центр тощо);

- реалізувати завдання з удосконалення системи професійної освіти кадрів для місцевого самоврядування, для чого ввести додаткові спеціальності «Муніципальне управління» чи «Місьцеве самоврядування», або розширити існуючі, наприклад «Державне та муніципальне управління», «Державна служба та служба в органах місцевого самоврядування»;

- на умовах конкурсу, надати можливість вищим навчальним закладам, які мають відповідне науково-методичне і технічне забезпечення (особливо регіональним), здійснювати підготовку та перепідготовку кадрів за цими напрямками, в тому числі і на основі засобів дистанційного навчання;

- затвердити державні стандарти професійного навчання кадрів для органів місцевого самоврядування;

- запровадити навчальні програми для посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад, зокрема, з питань ефективного врядування, зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування, проектного менеджменту;

- вирішити питання ресурсного забезпечення безперервного професійного навчання, в тому числі і гарантованого фінансування видатків на освіту для працівників органів місцевого самоврядування;

– на місцевому рівні потрібно значно посилити взаємодію органів місцевого самоврядування та відповідних закладів, і в такий спосіб більшою мірою зорієнтувати ці заклади на проблематику вдосконалення регіонального і місцевого розвитку в контексті європейського вибору.

Підсумовуючи викладений матеріал, доцільно зазначити, що основними проблемами кадрового забезпечення ОТГ вбачаються нестача кваліфікованих кадрів, плинність кадрів і не оптимальність організаційної структури.

Виокремлення і дослідження зазначених проблем дало змогу сформулювати ряд рекомендацій, які мають на меті покращення кадрового становища органів місцевого самоврядування в ОТГ.

УДК 35.073.526-024.61

Кравцова О. В.,
аспірант кафедри менеджменту та адміністрування,
Інститут державного управління,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ КЕРІВНИКА ДЕРЖАВНОГО ОРГАНУ, СПРЯМОВАНИЙ НА УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ І КОНТРОЛЮ

Еволюція вітчизняної економіки та перебудова системи управління державними фінансами в умовах євроінтеграції вимагають впровадження ефективного контролю за використанням державних ресурсів. В умовах імплементації європейського досвіду, модернізації зазнають усі інструменти державного управління, у тому числі усі види і форми контролю, які відтепер націлені на підвищення ефективності використання бюджетних засобів.

Надійна система внутрішнього контролю та ефективний внутрішній аудит дають змогу досягти встановленої мети і звузити коло проблемних питань у діяльності державних органів, саме вони стають дієвими інструментами керівників усіх рівнів.

Основою внутрішнього контролю є постійний управлінський процес, який базується на відповідальності керівника і забезпечує його впевненість у досягненні державним органом найвищої ефективності, економічності і результативності, додержанні вимог чинних нормати-

вно-правових актів в ході виконання основних завдань і функцій, достовірності фінансово-бюджетної і статистичної звітності.

При цьому, внутрішній аудит допомагає керівнику державного органу в побудові і забезпеченні функціонування системи внутрішнього контролю через її аналіз, оцінку її дієвості та ефективності і надання рекомендацій по удосконаленню її структури та заходів. Внутрішній аудит також виявляє негативні відхилення від поставлених перед державним органом завдань, надає об'єктивні висновки і конкретні рекомендації по удосконаленню діяльності установи і запобіганню виникнення помилок.

Відповідно до статті 26 Бюджетного кодексу України, внутрішній аудит – це діяльність підрозділу внутрішнього аудиту в бюджетній установі. Так, на виконання підпункту 1 пункту 2 постанови КМУ від 28.09.2011 № 1001 «Деякі питання утворення структурних підрозділів внутрішнього аудиту та проведення такого аудиту в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, їх територіальних органах та бюджетних установах, які належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади», з 1 січня 2012 року в міністерствах та інших центральних органах виконавчої влади контрольно-ревізійні підрозділи було реорганізовано в підрозділи внутрішнього аудиту.

Процес перебудови мислення й вироблення методології проведення внутрішніх аудитів і шляхів впровадження наданих за результатами аудитів рекомендацій досі відбувається в Україні не рівномірно. Це пов'язано з тим, що процедури внутрішніх аудитів часто асоціюються з інспектуванням або ревізіями, хоча у цих видів діяльності різні характеристики та цілі.

Таблиця 1

Характеристики внутрішнього аудиту і ревізій

Внутрішній аудит	Ревізія
<i>1</i>	<i>2</i>
<i>об'єкт</i>	
система внутрішнього контролю, фінансово-господарська діяльність, бюджетні програми, основні функції, процеси	фінансові операції
<i>мета</i>	
удосконалення системи внутрішнього контролю, попередження порушень та помилок, запобігання фактам неефективного і не результативного використання державних ресурсів	виявлення порушень, встановлення винних осіб

<i>оцінюється</i>	
ефективність, результативність, економічність діяльності державного органу, достатність заходів внутрішнього контролю	законність операцій і процесів, відповідність вимогам чинного законодавства, розміри збитків
<i>інформування</i>	
керівник установи, особи, відповідальні за напрями діяльності; при виникненні підозри шахрайства, за дорученням керівника державного органу передати матеріали внутрішнього аудиту до правоохоронних органів	керівництво державного органу, зовнішні зацікавлені сторони (КМУ, прокуратура, тощо)
<i>наслідки</i>	
надання чітких та конкретних рекомендацій, націлених на усунення виявлених порушень та запобігання виникненню помилок, моніторинг впровадження наданих рекомендацій до повного їх виконання	надання керівнику установи обов'язкових для виконання вимог, накладання штрафних санкцій, притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у допущенні порушень.

УДК 35.08.02(043.2)(477)

Іванченко Г. В.,

здобувач,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ВЕКТОР ЗМІН МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Глибокі перетворення в усіх сферах суспільного життя, що викликані євроінтеграційним вектором розвитку, подальша демократизація суспільства, національне відродження України формують нові умови діяльності апарату держави, і відповідно, нові вимоги до рівня компетенції.

На будь-якому рівні управління практично завжди існує потреба в кваліфікованих кадрах, здатних продукувати нові ідеї, сприймати інновації, мати гнучке мислення і гуманістичні риси характеру.

В системі державного управління для підготовки нової генерації службовців з наведеними якостями потрібно впроваджувати комплекс заходів спрямованих на реалізацію ефективних механізмів підбору, підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів.

Такі заходи повинні відповідати сучасним принципам кадрової політики країни та забезпечувати здобуття і поглиблення управлінських, фінансово-економічних, соціальних, правових знань та організаторських навичок, а також стимулювати безперервне оновлення професійних знань і умінь, здобуття нової спеціальності або кваліфікації на основі раніше здобутої освіти і досвіду практичної роботи. А комплексне, науково-обґрунтоване і системне їх впровадження забезпечить формування національного світогляду, політичної, управлінської, правової, морально-етичної культури, економічних знань, планування кар'єри, соціально-правового захисту, інформаційно-технічного забезпечення.

На сьогодні одна з головних проблем розвитку і реалізації кадрової політики полягає в тому, що соціально-економічні зміни в нашій країні призвели до перебудови не тільки економічних основ суспільства, а й ціннісно-сміслової сфери в суспільстві. Радикальні зміни відбулися у політичній свідомості, в процесах політичного мислення, змінилися цінності життя і праці, життєві перспективи. Наведене обумовлює необхідність модернізації чинної системи професійного навчання державних службовців в Україні.

На тлі сучасних кризових явищ, традиційні вимоги кадрової політики у сфері державної служби (підбір кадрів за професійними, діловими і моральними якостями; гласність; законність в кадровій роботі; прийняття на роботу на державну службу претендентів відповідно до їх здібностей та професійної підготовки; оновлення і розвиток кадрів; спадкоємність керівництва; контроль і підзвітність кадрів) доцільно скорегувати додавши до них критерії, які враховують здатність до інтелектуальної самореалізації особистості, інноваційну спрямованість мислення; здатність працювати на рівні нової управлінської парадигми; здатність працювати в інтересах людей.

Модернізація кадрової політики в системі державної служби вимагає посилення громадського контролю з боку суспільства, інакше всі проведені реформи можуть вилитися в консервацію існуючої моделі державної служби. Але демократизація діяльності державного апарату можлива не тільки на основі правового регулювання, а й завдяки фор-

муванню соціальної та професійної ідентичності, відповідальності за вирішення завдань управління, почуття поваги до професійного середовища.

УДК 35.072.2:005.591.6(043.2)

Лотарев А. Г.,

Начальник управління міжнародного співробітництва,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

ІННОВАЦІЇ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ – ЗАПОРУКА РОЗБУДОВИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ДЕРЖАВИ

В умовах поглиблення глобалізаційних процесів загально визначеними закономірностями суспільного розвитку є динамізація усіх процесів, ускладнення і поява нових форм функціонування, інтеграція й конвергенція, непередбачуваність подій, нерівномірність розвитку систем, збільшення інформації тощо. Підвищуються вимоги до забезпечення системних характеристик державо-управлінських процесів, постає нагальна потреба творчого переосмислення підходів до управління; актуалізується модернізація системи публічного управління для прискорення соціальних і економічних змін, задоволення потреб суспільства.

Кризові явища в економіці та ринкова конкуренція є основними рушіями до впровадження інновацій у будь яку системну діяльність. Це не оминає і органа державної влади як суб'єктів, що надають державні послуги та керуються положеннями концепції «сервісної держави».

Інновації в публічному управлінні слід розглядати як нові форми і методи роботи органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, нові управлінські технології, підходи та інструменти, які використовуються для розв'язання завдань, з одного боку, для удосконалення самої системи публічного управління, а з іншого, – для забезпечення суспільного розвитку. Ці інновації передбачають нові ідеї, підходи, інструменти, технології, а також виявлення і використання латентних потенціалів системи публічного управління та об'єктів її впливу на основі емпіричного досвіду і новітніх наукових досягнень.

На шляху впровадження інновацій в публічному управлінні багато труднощів. Це дефіцит висококваліфікованих фахівців, що не фокусує усвідомлення необхідності змін та нововведень і готовності впроваджувати інновації, суттєва інформаційна ізольованість, недосконалість комунікативних технологій, організаційно-технологічні труднощі,

відсутність науково-методичного забезпечення та спеціального стимулювання (мотиваційних стимулів) розробки та оформлення інноваційних ідей, відсутність необхідних ресурсів для ефективного впровадження інноваційних процесів та експериментальної перевірки, формування позитивного ставлення до впровадження інноваційних технологій та подолання «труднощів нового режиму».

Основу впровадження інновацій в публічному управлінні складають концептуальні підходи до нього, принципи та методи управління. Його багатогранність обумовлює необхідність розробки науково-методологічного фундаменту ланцюжка «нове управління – новий тип мислення – новий тип поведінки». Вибудовування такого ланцюжка з метою формування продуктивної системи публічного управління передбачає впровадження прогресивних світових досягнень державного менеджменту, технічних можливостей, психології, логіки, риторики, етики, філософії, права, способів впливу на особистість та соціум різних релігійних конфесій.

УДК 351.84.01(043.2)

Валенков В. Є.,

здобувач,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВИ: ПРОСТОРОВИЙ АСПЕКТ

Головним інструментом створення соціальної держави є соціальна політика. Сутність соціальної політики держави полягає в тому, що вона безпосередньо впливає на стратегічну ціль соціально-економічного розвитку держави, тобто досягнення стійкого зростання, що покращує соціальні умови, підвищує соціальний потенціал, посилює ефективність процесу суспільного відтворення.

Світова практика засвідчила, що соціальний потенціал держави напряму залежить від економічного зростання. Так, найсильніші економічні кризи продемонстрували, що ринок сам по собі не здатний нормально функціонувати й гарантувати всьому населенню мінімум благ і послуг. А деструктивні наслідки раптового зuboжіння широких верств населення підтвердили важливість добробуту суспільства для нормальної роботи всієї економічної системи.

Одночасно слід наголосити на тому, що для держави загального добробуту, так званої соціальної держави, неприйнятна чиста економі-

чна логіка, так як вона не приймає в розрахунок фактор макросоціальної рівноваги та соціально-психологічні аспекти розвитку. Однак, якщо держава закладає у базис свого розвитку лише соціальні компоненти, то така стратегія та політика також є непродуктивною. Важливо спрямовувати зусилля держави на досягнення такого оптимального стану національної економіки коли економічні та соціальні чинники знаходяться в тісному взаємозв'язку і доповнюють один одного.

В країнах Європейського союзу соціальний розвиток визначається наступними основними орієнтирами стратегії розвитку держав:

- пріоритет соціальних аспектів розвитку людського капіталу;
- впровадження стратегічного принципу « корегуючої диференціації» положення соціальних груп;
- досягнення компромісу між положеннями ринкової економіки і соціальної держави шляхом формування ефективних механізмів первинного розподілу на основі соціальної рівноваги;
- досягнення продуктивної взаємодії соціальних партнерів та ефективне вирішення соціально-трудова конфліктів;
- досягнення продуктивної взаємодії різних політичних сил і безперервного вдосконалення демократичної системи;

Україна є соціально-орієнтованою державою, що визнає людину найвищою соціальною цінністю, спирається у своєму розвитку на соціальну макросистему, в якій головною дійовою особою є індивід, що виконує в межах даної системи певну соціальну роль. Соціальну макросистему можна розглядати як сукупність індивідів, їх соціальних дій, взаємодії та відносини, які є стійкими і відтворюються в історичному процесі, переходячи з покоління в покоління.

Характерною рисою для соціальної макросистеми України є різноманітність розвитку регіонів в аспектах культури, природно-кліматичних, географічних, екологічних умов, а також процесів трансформації соціальних і побутових потреб, організації праці й відпочинку.

Тому надзвичайно актуальним представляється просторовий аспект проблеми. В цьому зв'язку в якості об'єктів дослідження на першу чергу виступають регіони та їх соціальний потенціал.

Соціальний потенціал регіону представляє сукупність можливостей/ресурсів (людських, природних, матеріальних, фінансових, інноваційних та інших) територіального забезпечення найбільш сприятливих умов життєдіяльності населення.

З цієї точки зору, соціальний потенціал регіону має двоїстий характер. З одного боку, він містить комплекс умов, що визначають можливості життєдіяльності людини, соціальних груп та суспільства в цілому. В цьому ракурсі потенціал безпосередньо пов'язаний з невиробни-

чою сферою, в межах якої відбувається задоволення соціальних потреб. З іншого боку, соціальний потенціал створює можливості для забезпечення процесу господарської діяльності, і, таким чином, він є необхідною та основною складовою виробничої сфери в частині використання людського капіталу.

Враховуючи двоїтий характер соціального потенціалу, слід погодитися з існуючою думкою науковців про соціальний потенціал як про головну характеристику територіального соціального розвитку. Відображаючи цілі розвитку, складові соціального потенціалу виступають як базові орієнтири розвитку, і обумовлюють стратегічні напрями поведінки суб'єктів господарювання, їх тактичні та оперативні дії.

Виходячи з сутності соціального потенціалу регіону та з урахуванням розглянутих підходів до його структуризації, Коленда Н. виділяє такі його компоненти:

- демографічний потенціал;
- фертильний потенціал;
- соціально-інфраструктурний потенціал;
- потенціал зайнятості;
- потенціал соціальної політики;
- потенціал соціальної солідарності.

Формування соціального потенціалу регіону повинно передбачати: проведення ефективної демографічної політики; пропагування інституту сім'ї, планування народжуваності; проведення ефективної соціальної політики та політики зайнятості; розширення соціальної інфраструктури регіону та стимулювання її розвитку; зростання обсягу соціальних інвестицій; підвищення якості надання соціальних послуг; удосконалення соціальних стандартів та проведення контролю за їх дотриманням; створення сприятливих умов для формування регіональних соціальних мереж; збереження та примноження національних традицій.

Реалізація соціального потенціалу регіону має забезпечити: зростання показників народжуваності населення, середньої тривалості життя; зменшення рівня смертності, включаючи смертність немовлят; позитивне міграційне сальдо; зменшення кількості абортів, розлучень, неблагополучних сімей та дітей, які виховуються в таких сім'ях а також дітей-сиріт; покращення якості та доступності освітніх, культурних, транспортних, комунальних та інших видів соціальних послуг; покращення якісних та кількісних показників рівня розвитку соціальної інфраструктури регіону; зростання показників зайнятості населення та рівня середньої заробітної плати в регіоні; покращення рівня

соціальної захищеності населення; зниження рівня соціальної напруги в регіоні; зростання рівня довіри населення до місцевої влади.

Зазначене доводить, що соціальний потенціал не тільки відображає цілі розвитку, але і є основним «вимірювачем» рівня ефективності функціонування різних сфер суспільного відтворення.

УДК 354:339.923:061.1

Федорук Є. І.,
аспірантка,

Національна академія державного управління
при Президентіві України, м. Київ, Україна

ПОТЕНЦІАЛ І НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛОГІСТИКОЮ АПК УКРАЇНИ

Вивчення сучасного стану логістики в агропромисловому комплексі України, дослідження основних механізмів та особливостей її державного регулювання є надзвичайно важливим для розвитку економіки України. На думку багатьох науковців, у сфері державного управління, економіки, аграрних наук, необхідність застосування логістики на сучасних державних та приватних підприємствах, організаціях та установах пояснюється рядом причин. Серед них основними є: постійний розвиток ринку та відповідне забезпечення конкурентних переваг логістично-організованих систем товароруку за рахунок зниження собівартості продукції і поліпшення якості поставок, енергетична криза, розвиток науково-технічного прогресу і насамперед комп'ютеризація процесу управління.

Загалом поточна логістика та потужності інфраструктури для сільськогосподарської продукції, здаються адекватними наявному аграрному потенціалу, проте з деякими недоліками в залізнично-транспортній системі, поганою якістю доріг, відносно слабкорозвиненою річковою транспортною інфраструктурою. Однак, витрати на логістику приблизно на 20–30 % є вищими у порівнянні з іншими країнами через неефективність логістики (Світовий банк, 2013). Згідно дослідження Світового банку 2014 року, Індекс ефективності логістики в Україні (2,98) майже на 30 % нижчий в порівнянні з найвищою ефективністю в Німеччині (4,12), але трохи вищий, ніж у середньому в східній Європі та центральній Азії. Торговельний та транспортний компонент Індексу ефективності логістики в Україні (2,65) є найнижчим серед усіх компонентів. Польща, яка межує з Україною, значно перевершує Україну за всіма компонентами Індексу ефективності логі-

стики. Незважаючи на те, що ефективність логістики в Україні покращується, залишається великий обсяг для покращення. Стосовно зернового сектора, експерти цієї галузі оцінюють неефективність всього ланцюга створення додаткової вартості (через неефективності інфраструктури, низьку продуктивність, нормативи і т. д.) приблизно в 30 \$/т, а це потенційне джерело збільшення доходів та інвестицій у сільське господарство.

У той же час, є ряд перешкод, які стримують розвиток транспортно-логістичного обслуговування товарних потоків в Україні – це, в першу чергу, незадовільний стан транспортної та логістичної інфраструктур. Розвиток транзиту безумовно сприяє розвитку інфраструктури України в цілому. Однак поки що країна програє в конкурентній боротьбі транзитних маршрутів більшості своїх сусідів, що пояснюється наявністю численних проблем. Так, навіть окремі поліпшення автотраси інфраструктури в чому не відповідають темпам автомобілізації. Розрив між попитом і пропозицією, особливо в якісних характеристиках автодоріг, залишається однією з найсерйозніших проблем, що знижують конкурентоспроможність української транспортної інфраструктури. Що стосується залізничних колій, то, незважаючи на їх розвиненість в кількісному вираженні, необхідний рівень якості не забезпечений. Їх модернізація стримується відсутністю реформ, спрямованих на створення конкурентного ринку ж/д перевезень і сучасної системи регулювання.

У логістичній інфраструктурі основними проблемами є:

1. Дефіцит термінальних, транспортно-логістичних та складських комплексів середнього та високого класу;
2. Низька швидкість проходження товарних потоків (низька рейсова швидкість і простої до 40 % часу в дорозі);
3. Низька пропозиція комплексної транспортно-логістичної послуги для забезпечення міжнародних, міжрегіональних та внутрішньо регіональних перевезень;
4. Недостатність інтеграції інформаційних і програмно-вчислювальних комплексів;
5. Відсутність координації між видами транспорту і клієнтами при організації мультимодальних і змішаних перевезень вантажів (необхідна зміна концепції – від єдиного технологічного процесу і штрафів за простої до планування перевезення на принципах єдиного вікна і єдиної тарифної ставки);
6. Низька кваліфікація персоналу.

Все це говорить про те, що одного вигідного географічного розташування не достатньо, щоб компенсувати проблеми внутрішньої ін-

фраструктури. На сьогоднішній момент існує необхідність збільшення обсягів транзиту, що проходить через транспортну систему держави, яка викликала активізацію участі України в процесах Єврологістики. Це проявляється в тому, що Україна задіяна в численних міжнародних проєктах і програмах, кожен з яких передбачає свої заходи з розвитку транспортно-логістичної системи держав-учасниць, в даному випадку, Україна.

Логістика АПК України потребує комплексних реформ, санації аби мати здатність до розвитку. Задля чіткого розуміння чи має логістика АПК України таку здатність потрібно враховувати такі ключові аспекти як: сучасний стан транспортної та митної логістики з метою виявити характерні тенденції її сучасного розвитку, розглянути стан та особливості розвитку ринку логістичних послуг в Україні з урахуванням зростаючої ролі України та вітчизняних транспортно-експедиційних компаній у здійсненні транснаціональних транзитних перевезень та реалізації нових міжнародних логістичних проєктів, проаналізувати стан інфраструктури та інституційної основи логістичного ринку України, окрім того, виявити фактори, що перешкоджають ефективному розвитку логістики та розробити конкретні, дієві механізми державного управління логістикою АПК.

Україна має всі фундаментально-важливі елементи: ресурсну базу, економічну та нормативно-правову складову, для того аби розглядати інтеграційний шлях розвитку, як державний механізм подолання кризового становища у сфері логістики АПК України. Тож, можна виділити такі основні перспективи розвитку транспортної та митної логістики, характерні для країни в цілому:

1. Створення системи національних транспортних коридорів міжнародного рівня, включаючи дорожню інфраструктуру і придорожній сервіс міжнародного класу;

2. Створення системи логістичних (транспортно-складських) комплексів на території України, що відповідають міжнародним стандартам;

3. Спрощення прикордонних, митних та інших транзитних формальностей;

4. Сприяння з боку держави створенню і розвитку діяльності транспортно-логістичних операторів 3-го і 4-го рівнів.

Реалізація таких заходів дозволить Україні в майбутньому вийти на сучасний рівень розвитку логістики і зайняти гідні позиції на світовому ринку логістичних послуг.

Слідуючи політиці відкритості, Україні вдасться домогтися підвищення ефективності логістики АПК України, завдяки чому відкриється перспектива появи нових суб'єктів на логістичному ринку України,

поліпшиться інвестиційний клімат галузі, що змусить залучити приватний капітал, сприятиме розвитку конкуренції в усіх галузях транспорту (включаючи рухомий склад залізниць), залишаючи лише елементи натуральної монополії, необхідні для забезпечення належного рівня безпеки на транспорті. Для цього варто використати досвід інших країн щодо відкриття ринків транспортних систем для приватного капіталу.

ПРАВО

ПІДСЕКЦІЯ: Галузеві юридичні науки

УДК 342.4(477)

Грицаєнко Л. Р.,
д-р юрид. наук., професор кафедри
конституційного та адміністративного права і процесу,
Академік Академії вищої школи України,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

СПІВВІДНОШЕННЯ КОНСТИТУЦІАЛІЗМУ І ПОЛІТИЧНОЇ СИТЕМИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Протягом більше ніж 25 років дії Конституції України, найбільшу і найреальнішу загрозу для нашої країни була і є на сьогодні – утрата української державності.

Новітня історія наглядно показує, що розпад державності практично завжди поєднаний з актами масового, порушення прав і свобод громадян, а інколи геноцидом відносно жителів країни та зовнішні загрози збоку сусідніх держав. Як же можна запобігти розпаду суверенної держави, реально захистити державний суверенітет від сепаратизму і зберегти територіальну цілісність?

Найважливішу роль в нашому випадку можуть зіграти норми міжнародного права, які були сформовані в процесі взаємодії міжнародного і внутрішнього державного права. Подолати негативні наслідки розпаду держави може допомогти міжнародний регламент щодо виходу тієї або іншої національно-територіальної одиниці із складу суверенної держави. Без такого регламенту світове співтовариство кожного разу буде поставати перед складною дилемою: як визнати ту чи іншу подію – як наслідок національно-визвольного руху або як прояв сепаратизму радикально налаштованої частини населення того чи іншого регіону. Формула такого регламенту повинна формуватися лише на визнанні принципів суверенітету, які закладені в Конституції суверенної держави. Тобто всі сторони національно-політичного протистояння повинні відмовитись від вибухів, вбивств захопту адміністративних будівель органів державної влади та заложників і взяти на озброєння звернення до міжнародно-правових процедур, котрі уже давно напрацьовані міжнародною спільнотою.

Мабуть складніше зробити висновок: чи існує в нашій країні конституціоналізм, – адже усім зрозуміло, що Конституція у нас є, а конституціоналізму – не має. Якщо українську Конституцію розглядати як суму найкращих ідей, покладених текстуально на папір, то конституціоналізм – це дещо більше, це реальне життя Конституції, реальність, яка може бути не найкращою. Конституціоналізм нерозривно пов'язаний з народженою ним же політичною системою і лише такий взаємозв'язок може дозволити вести мову про практичну складову демократії по-українськи.

Демократичним Конституціям неприйнятні прямі ідеологічні позиції, а тому вони не нав'язують громадянам держави будь-якого суспільного устрою із впливаючими звідси цивільними правами та обов'язками. Інша справа, що закладена в Конституції концепція пріоритету прав і свобод громадян нерозривно пов'язана із ліберастичним підходом до організації суспільного життя.

Демократична держава одночасно є правовою, адже складно уявити собі одне у відриві від іншого. Поняття правової держави піддавалося серйозному дослідженню в науці і навіть було запроваджено в масову свідомість людей. Але його зв'язок з політичним режимом досить часто ігнорується, хоча він досить не однозначний. Зрозуміло, що не може бути мови про сумісність правової держави з тоталітарним політичним режимом, хоча усі такі режими завжди грали в «конституційну законність». Головне в правовій державі – формальна рівність громадян держави і не допущення свавілля влади, яка досягається за допомогою інститутів самої держави (законами, судами, правоохоронними органами, але чи не більш важливою і ефективною гарантією виступають суспільна думка і активність інститутів громадського суспільства).

Розділ II Конституції України «права і свободи людини і громадянина» – є майже бездонним, або у великому випадку не викликає серйозної критики з боку найбільш радикально налаштованих прибічників конституційних перетворень, за виключенням можливих сепаратистів. На наш погляд, модернізацією цього розділу Конституції України може постати її змістовне збагачення і подальша гуманізація правового статусу людини і громадянина, посилення гарантій реалізації рівномірних прав і свобод.

В цьому зв'язку необхідно включити до вказаного розділу ряд додаткових, нових прав і свобод, що виникають з ратифікованих останнім часом Україною міжнародно-правових актів, зокрема Європейської соціальної хартії, рамкової конвенції про захист прав соціальних меншин. Мабуть враховуючи значну кількість щорічних звернень громадян України до Європейського суду справ людини та інших міжна-

родних судових інстанцій, постає також нагальна потреба закріплення відповідного права громадян в Конституції України.

Переконаний, що певної реконструкції підлягає і ст. 22 Конституції, яка при прийнятті нових законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. До цієї статті, крім Законів необхідно включити також доповнення щодо «...інших нормативно-правових актів». Вказану статтю слід доповнити і положенням про те, що будь яке законодавче звуження прав і свобод громадян України має відповідати міжнародним договорам України.

Конституція України – дитя боротьби, продукт компромісу, в ній завжди щось та когось не влаштовує. Але в ній в основному закладені не вузькоогоїстичні інтереси окремих політичних сил, а загальні правила для усього суспільства. Усвідомлення цієї досить простої істини, як і необхідності підпорядкування будь яких політичних інтересів конституціоналізму – лише це зможе зробити нашу політичну систему стабільною та раціональною.

УДК 349.22:331.108.6

Валецька О. В.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри
історії та теорії держави та права,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПОРЯДОК НАКЛАДЕННЯ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ У ПРОЕКТІ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ

У сучасний період прийняття нового Трудового кодексу особливої уваги заслуговує вдосконалення окремих інститутів трудового права. Інститут трудової дисципліни є одним із найважливіших у трудовому праві. Метою статті є визначення особливостей накладення дисциплінарних стягнень загальної дисциплінарної відповідальності у проекті Трудового кодексу.

Відповідно до статті 148 КЗпП України дисциплінарне стягнення застосовується роботодавцем безпосередньо за виявленням проступку, але не пізніше одного місяця з дня його виявлення, не враховуючи часу звільнення працівника від роботи у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю або перебування його у відпустці. Водночас дисциплінарне стягнення не може бути накладене пізніше шести місяців з дня вчинення проступку.

Слід відмітити, що автори проекту ТКУ удосконалили порядок застосування дисциплінарних стягнень, який нині передбачений чинним КЗпП України. Так, дисциплінарне стягнення до працівника може застосовуватися роботодавцем не пізніше ніж протягом місяця з дня виявлення дисциплінарного проступку без урахування часу відсутності працівника на роботі незалежно від причин, а також часу провадження у кримінальній справі або у справі про адміністративне правопорушення у зв'язку з протиправними діями працівника (ч.1 ст. 363 проекту ТКУ).

Відповідно до ч. 2 ст. 363 проекту ТКУ, до застосування дисциплінарного стягнення роботодавець повинен зажадати від працівника, який порушив трудову дисципліну, надання письмових пояснень. Відмова працівника від надання таких пояснень не перешкоджає застосуванню дисциплінарного стягнення. Така відмова фіксується роботодавцем або за його дорученням посадовою особою, про що складається відповідний акт. У проекті не зазначено, хто підписує акт, логічно, що працівник відмовиться підписати і акт про відмову дати пояснення. Тому, як слушно зазначає Н. М. Хуторян, така відмова повинна бути підтверджена актом за підписом роботодавця і двох свідків, оскільки на практиці будуть траплятися випадки, коли роботодавець фіксуватиме в акті відмову працівника від пояснення навіть і не звертаючись до нього.

Згідно з ч. 4 ст. 363 проекту ТКУ, дисциплінарне стягнення оголошується роботодавцем в наказі (розпорядженні) та повідомляється працівникові під розписку не пізніше, ніж протягом тижня з дня підписання наказу (розпорядження). У разі відмови працівника від ознайомлення з наказом (розпорядженням) складається відповідний акт. День надання працівникові для ознайомлення зазначеного наказу (розпорядження) визнається днем накладення дисциплінарного стягнення.

Дисциплінарне стягнення може бути оскаржено працівником у порядку, встановленому книгою дев'ятою проекту ТКУ. Статтею 394 проекту ТКУ визначено, що працівник може звернутися до суду із заявою про вирішення індивідуального трудового спору протягом одного року з дня, коли він дізнався або повинен був дізнатися про порушення його права, а у справах про звільнення, переведення на іншу роботу, незаконну відмову у прийнятті на роботу – у місячний строк з дня звільнення, переведення на іншу роботу або відмови у прийнятті на роботу. Відповідно до ч. 6 ст. 363, якщо протягом року з дня накладення дисциплінарного стягнення на працівника не буде накладене нове дисциплінарне стягнення, працівник вважається таким, що не мав дисциплінарного стягнення. Згідно з ч. 7 аналізованої статті

проекту ТКУ, дисциплінарне стягнення може бути зняте до закінчення строку, зазначеного в частині сьомій цієї статті, якщо працівник не допускає порушень трудової дисципліни і сумлінно виконує свої обов'язки.

Поділяємо думку Н. М. Хуторян щодо того, що в ч. 7 ст. 363 проекту ТКУ доцільно передбачити осіб та органи, які мають право порушувати питання про дострокове зняття дисциплінарного стягнення і викласти цю частину у такій редакції: «Якщо працівник не допустив нового порушення трудової дисципліни і проявив себе як сумлінний працівник, то роботодавець має право зняти дисциплінарне стягнення до закінчення одного року з власної ініціативи, на прохання працівника, за клопотанням профспілкового органу або безпосереднього керівника працівника».

На нашу думку, до ст. 363 проекту ТКУ безпідставно не включена норма, закріплена в ч. 3 ст. 149 чинного КЗпП України, згідно з якою при обранні виду стягнення роботодавець повинен враховувати ступінь тяжкості вчиненого проступку і заподіяну ним шкоду, обставини, за яких вчинено проступок, і попередню роботу працівника.

УДК 340.13

Кириченко А. А.,
д-р юрид. наук, професор кафедри
гражданского и уголовного права и процесса,
ЧНУ им. Петра Могилы,
г. Николаев, Украина

Ланцедова Ю. А.,
канд. юрид. наук, доцент кафедры уголовного
права и процесса,
Национальный авиационный университет, г. Киев, Украина

ЗНАЧЕНИЕ НОВОЙ ДОКТРИНЫ СУЩНОСТИ И ВИДОВОГО ДЕЛЕНИЯ ЮРИДИЧЕСКИХ ФАКТОВ ДЛЯ НАИБОЛЕЕ ПОЛНОГО ВОССТАНОВЛЕНИЯ ПРАВОВОГО СТАТУСА СОЦИОСУБЪЕКТОВ

Наиболее полному восстановлению правового статуса социосубъектов служит разработанная А. А. Кириченко **новая доктрина сущности и ступенчатого видового деления юридических фактов**, когда **юридические факты в зависимости от характера связи с волей человека** делятся на:

1. Волевые юридические факты (жизненные обстоятельства, обуславливающие возникновение и/или изменение и/либо прекращение правоотношений по воле человека), которые делятся в соответствии с:

1.1. Количественным составом социосубъектов, создающих, изменяющих или прекращающих юридический факт, на: 1.1.1. Юридические деяния, т.е. действие или бездействие определенного социосубъекта или нескольких социосубъектов (взаимосвязанные и скорректированные действия или бездействие небольшой группы социосубъектов), в результате которых возникают и/или изменяются и/либо прекращаются правоотношения: 1.1.2. Юридические события, т.е. взаимосвязанные и скорректированные действия и/или бездействие очень больших групп социосубъектов, в результате которых возникают и/или изменяются и/либо прекращаются правоотношения, существенно повлиявшие на развитие общества в целом.

1.2. Наличием или отсутствием вины социосубъекта на:

1.2.1. Виновное деяние вменяемого лица: 1.2.1.1. Малолетнего лица, которое могло предвидеть причинение социосубъектам такими деяниями вреда. 1.2.1.2. Подростка, который мог предвидеть причинение социосубъектам такими деяниями вреда. 1.2.1.3. Совершеннолетнего физического лица, которое могло предвидеть причинение социосубъектам такими деяниями вреда.

1.2.2. Невинное деяние вменяемого лица: 1.2.2.1. Малолетнего лица, которое не могло предвидеть причинение социосубъектам такого рода деяниями вреда. 1.2.2.2. Подростка либо подростков, т.е. который (которые) не мог предвидеть причинение социосубъектам такого рода деяниями вреда. 1.2.2.3. Совершеннолетнего физического лица либо лиц, т.е. которое (которые) не могло предвидеть причинение социосубъектам такого рода деяниями вреда.

2. Вневолевые юридические факты (жизненные обстоятельства, обуславливающие возникновение и/или изменение и/либо прекращение правоотношений без участия человека или без наличия его вины):

2.1. Вневолевые юридические монофакты: 2.1.1. Явления природы, повлиявшие на возникновение и/или изменение и/либо прекращение правоотношений. 2.1.2. Деяния животных, повлиявшие на возникновение и/или изменение и/либо прекращение правоотношений при отсутствии деяний человека, что, чаще всего, касается хищных животных, птиц, рыб и др. за пределами зоопарков, заповедников и иных охраняемых зообъектов. 2.1.3. Деяния невменяемого физического лица, повлиявшие на возникновение и/или изменение и/либо прекращение правоотношений. 2.1.4. Деяния младенцев, повлиявшие на возникновение и/или изменение и/либо прекращение правоотношений. 2.1.5.

Деяния дошкольников, повлиявшие на возникновение и/или изменение и/либо прекращение правоотношений. 2.2. **Вневолевые юридические полифакты**, когда параллельно и взаимосвязано последовательно осуществляется два и более перечисленных в п. 2.2.1 вневолевых юридических фактов, которые приводят к единому результату.

3. **Смешанные юридические факты**, когда параллельно и взаимосвязано последовательно возникает два и более перечисленных волевых и вневолевых юридических фактов, которые приводят к единому последствию.

В основе рассмотренной доктрины видového деления юридических фактов лежат достаточно обоснованные положения предложенной Ю. А. Ланцевой **новой концепции возрастного деления личностных источников антиделиктных сведений**, которая также тесно связана с реализацией правового статуса социосубъектов вообще, но особенно молодежи, и представляется указанным автором в такой редакции:

1. **Несовершеннолетние**, которые, в свою очередь, в силу возрастных особенностей восприятия, запоминания, хранения, воспроизведения и передачи антиделиктных сведений подразделяются на следующие группы: 1.1. **Младенцы** (до 2-х лет включительно, которые еще не умеют полноценно общаться). 1.2. **Дошкольники** (от 3 до 6 лет включительно, восприятие окружающего мира которыми в значительной степени по-детски искажено). 1.3. **Малолетние** (от 7 до 12 лет включительно, которые уже более или менее адекватно воспринимают окружающий мир). 1.4. **Подростки** (от 13 до 18 лет включительно, которые уже в полной мере воспринимают окружающий мир, но все еще могут подвергаться определенному влиянию со стороны взрослых).

2. **Взрослые** (от 19 до 79 лет включительно, восприятие которыми окружающего мира уже не ограничено никакими возрастными особенностями).

3. **Престарелые** (от 80 лет, когда уже может наблюдаться возрастное искажение восприятия окружающего мира, что на уровне невменяемости или ограниченной вменяемости оценивается уже только заключением стационарной судебно-психиатрической экспертизы).

Тунтула А. С.,
канд юрид. наук, доцент
кафедры гражданского и уголовного права и процесса
юридического факультета,
ЧНУ им. Петра Могилы, г. Николаев, Украина

**РАЗВИТИЕ БАЗИСНЫХ АНТИДЕЛИКТНЫХ НАПРАВЛЕНИЙ
ОПЕРАТИВНОГО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ НАРУШЕНИЯ
И ВОССТАНОВЛЕНИЯ ПРАВОВОГО СТАТУСА
СОЦИОСУБЪЕКТОВ**

Законом Украины «О внесении изменений в Конституцию Украины (относительно правосудия)» от 02.06.2016 г. окончательно разрушены надлежащие полномочия органов прокуратуры по надзору за точным и единообразным применением правовых актов (общего и иных видов надзора), что превратило эти государственные органы из надлежащего атрибута государственности в виде отдельного раздела – раздел VII «Прокуратура», наряду с разделами Основного закона о Президенте Украины и Верховной Раде Украины в частный атрибут сугубо правосудия, в пределах раздела о таковом – раздел VII «ПРАВОСУДИЕ», где органам прокуратуры отводится лишь одна статья – ст. 131 – Конституции Украины.

И за пределами данной нормы уже находятся полномочия органов прокуратуры по надзору за точным и единообразным пониманием и, главное, применением правовых актов любыми субъектами правоприменительной деятельности. В силу изложенного возникает необходимость исследования существующего состояния иной антиделиктной, нежели прокурорской, и иной государственной деятельности по оперативному предупреждению нарушения и наиболее полному восстановлению правового статуса (прав, свобод, обязанностей, интересов) различных видов социосубъектов (физических лиц, юридических лиц, государства, межгосударственных учреждений).

Начало коренному реформированию общего надзора было положено 12.07.2001 г., когда данный вид надзора был переименован с «общего надзора» в «надзор за соблюдением и применением законов», а затем и глава 1 «Надзор за соблюдением и применением законов» раздела III «Прокурорский надзор» Закона Украины «О прокуратуре», вопреки требованиям ч. 2 ст. 3 Конституции Украины, провозгласившей главную обязанность государства в утверждении и обеспечении прав и свобод человека, надлежащие исполнение которой, как показа-

ло последующее развитие украинского государства, без общего надзора органов прокуратуры остается настоящей фикцией, вообще исчезла из новой и принципиально обедневшей редакции Закона Украины «О прокуратуре» от 14.10.2014 г., что было окончательно закреплено и в Конституции Украины уже упомянутым Законом Украины от 02.06.2016 г.

В тоже время, как показывает предыдущий и существующий анти-деликтный опыт, наиболее эффективным, рациональным и качественным способом оперативного предупреждения нарушения и максимально полного восстановления правового статуса различных социосубъектов и, прежде всего, правового статуса (прав, свобод, обязанностей, интересов) физических лиц может быть, как уже говорилось, окончательно ликвидированный общий и некоторые другие виды прокурорского надзора, имевшие достаточно эффективные меры реагирования на такого рода деятельности, в том числе, если иных имеющихся у прокуратуры полномочий было недостаточно, и посредством предъявления иска в суд в интересах любого потерпевшего социосубъекта.

Указанный порядок и полномочия прокуратуры не в силах заметить любые иные существующие государственные органы и структуры, в том числе и так называемые «горячие линии» мэров, губернаторов, правительства и др., и тем более ведомственные.

Такие «горячие линии» и иные подобные вновь созданные структуры в силу укомплектованности кадрами без юридического образования и специализированной подготовки, чаще всего, отсылают лиц, потерпевших от административного произвола, который в силу этого за последнее время значительно возрос, распространился и весьма обнагледил, к иным весьма бюрократическим способам решения их проблем: обращение с заявлением к самому правонарушителю или в вышестоящую инстанцию, в суд и др., а когда необходимо принять принципиальное решение в отношении правонарушителей – субъектов властных полномочий и субъектов хозяйствования, и вообще отмалчиваются или формально отписываются. На различные факты административного и хозяйственного произвола, к примеру, такие «горячие линии облгосадминистрация», реагируют таким образом, что ссылаются на требования ч. 3 ст. 36 Закона Украины «О местных государственных администрациях», согласно которым, указанные госорганы не вправе вмешиваться в деятельность этих субъектов хозяйствования, как будто кто-то просил указанные государственные инстанции вмешиваться в законную деятельность конкретных субъектов хозяйствования, а не требовал от них безотлагательно пресечь явно преступную деятельность этих субъектов хозяйствования.

Такі повноваження місцевим державним адміністраціям дані ч. 2 ст. 3 Конституції України, возлагаючої на державство і його органи обов'язок по утвердженню і забезпеченню прав і свобод громадян, а також п. 1 і п. 2 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», згідно з якими, місцеві державні адміністрації в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці забезпечують виконання Конституції України, актів Президента України (який, крім того, згідно з вимогами ч. 2 ст. 102 Основного закону, є гарантом дотримання всієї Конституції України і прав і свобод громадян і людини), Кабінету Міністрів України і інших органів виконавчої влади вищого рівня, а також законність і правопорядок, дотримання прав і свобод громадян.

УДК 347.961

Плеханова О. П.,
д-р наук з державного управління,
доцент (б.в.з.) кафедри конституційного
та адміністративного права і процесу
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ

Деструктивні процеси, що відбуваються сьогодні в Україні, викликані низкою чинників, як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Така ситуація погіршується ще й тим, що сучасні реалії в нашій країні не завжди співпадають з потребами та інтересами громадян країни. Тому, однією з важливих умов подальшого розвитку та виходу країни з кризового стану є налагодження чіткої співпраці в системі взаємодії держави й громадянського суспільства крізь призму їх законодавчого регулювання.

На сьогодні актуальним питанням є становлення України як правової держави, зокрема, у сфері реформування нормативно-правових документів щодо забезпечення функціонування нотаріальної діяльності та приведення її до міжнародних стандартів нотаріату. Відповідно, такий процес не є швидким і вимагає від державних органів чітко визначених кроків у додатковому науковому аналізі як з теоретичної точки зору та впровадження його з практичної.

Особливістю законодавчих документів щодо регулювання нотаріальної діяльності в Україні є дублювання окремих норм у змісті різних нормативно-правових документів. Тому актуальним, у проведенні цього дослідження, є розкриття особливостей розвитку нотаріальної діяльності в більш багатоглибкому ракурсі – у системі забезпечення рівноваги між реалізацією інтересів громадянського суспільства та держави, з точки зору його нормативно-правового регулювання.

Один з головних напрямів розвитку українського суспільства є націленість та інтеграція в життя ідеалів правової держави, яка б гарантувала громадянам України дотримання їх прав та свобод, а також підтримка рівноваги в системі громадянське суспільство – держава. Реформування законодавчо-нормативних актів потребує і нотаріальна сфера як одна з найважливіших чинників формування правової держави. Важливо наголосити на тому, що особливістю нотаріальної діяльності в Україні є її подвійна система, що з одного боку виконує державно-управлінські функції, а з іншого боку – не є частиною системи державної влади. Відповідно, повноцінне функціонування нотаріату як інституту громадянського суспільства виявляється в її дуалістичній природі існування у взаємодії приватної і публічної сфер.

Як інститут громадянського суспільства нотаріат має виконувати певні функції, пов'язані з наданням правової допомоги громадянам, які звернулися за вчиненням нотаріальних дій. Як складова правової системи держави інститут нотаріату керується нормативно-правовою базою та забезпечує безспірність нотаріально завірених документів, підтверджує дієздатність та правоздатність сторін при здійсненні правочину.

Останнім часом серед основних функцій діяльності нотаріуса, такі функції як консультування та порадицтво набули ще більшого значення. Така ситуація пов'язана з орієнтацією українських нотаріусів на принципи європейського нотаріату, де нотаріуси, перш ніж вчинити правочини та завірени документи, виступають в ролі радників. Тобто, нотаріуси безпосередньо проводять ґрунтовний аналіз поданих з обох сторін документів для кращого розуміння правової ситуації. Інколи, нотаріуси надають консультативну підтримку громадянам, які звернулися за нотаріальною послугою, підвищуючи їх правосвідомість та правову культуру. Таким чином, нотаріуси – це уповноважені державними органами особи, які мають право вчинити нотаріальні дії в відповідності до чинного законодавства України. Тобто, інститут нотаріату в Україні виконує важливу місію в громадянському суспільстві – роз'яснення зацікавленим громадянам їх права і обов'язки для запобігання можливих помилок і правопорушень.

Особливістю інституту нотаріату в Україні в системі взаємодії громадянського суспільства та держави є органічне поєднання захисту приватних і публічних інтересів, не протиставляючи ці інтереси один одному. Нотаріат виконує і попереджувальну функцію, що спрямована на захист інтересів зацікавлених громадян та запобігає здійсненню правопорушень з обох сторін. Однак, при цьому варто наголосити на тому, що здійснення нотаріусом попереджувальної функції не варто порівнювати з функцією судових органів із здійснення правосуддя. Тобто, інститут нотаріату не в праві здійснювати правосуддя і має чіткі відмінності від компетенцій органів судової системи. Нотаріус, як державний так і приватний, має право і повинен захищати права людини шляхом надання їм незалежної юридичної допомоги на основі принципів справедливості, рівності та законності.

Питання відносно реформування й удосконалення нормативно-правового регулювання нотаріальної діяльності є актуальним та затребуваним у сучасний період трансформаційних перетворень у нашій країні. Це пояснюється тим, що за Конституцією України кожний громадянин має право на отримання правової допомоги, що забезпечується через державні органи та правові інституції, наділені відповідними повноваженнями. На сьогодні, одним із важливих правових інститутів громадянського суспільства є інститут нотаріату, завданнями якого є вчинення нотаріальних дій із забезпеченням реалізації права в межах, встановлених Конституцією України, Законом України «Про нотаріат» та низкою інших нормативно-правових актів у галузі функціонування нотаріальної діяльності.

Система нотаріату в Україні займає важливе місце серед реформування різних державних інститутів. Процес створення нормативної бази триває вже багато років, результатом якого є певні позитивні результати та недоліки. Важливо не зупинятись на досягнутому зі сторони органів державної влади і зробити певні рішучі кроки в напрямку приведення вітчизняного нотаріату до норм та принципів міжнародної системи нотаріальної діяльності.

У процесі трансформаційних змін та наявності певних прогалин у напрямку вдосконалення нотаріату в Україні важливим виявляється існування двоякої системи їх вирішення. Перш за все варто внести зміни у вже існуючі нормативно-правові акти, привести їх зміст й положення до прийнятих стандартів європейського нотаріату, та по-друге, важливим є також зміна роботи самих нотаріусів при здійсненні нотаріальних дій, до своєї професії взагалі, бути відповідальним, більш ефективно виконувати покладені на них функції та брати активну участь у процесі реформування нотаріальної галузі в Україні.

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ В АСПЕКТІ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Визнання та дотримання прав та свобод людини, їх належне забезпечення та надійний захист є вираженням демократизації державної влади. Україна, слідуючи курсом реформ, визначила зазначені цінності як пріоритетні та найбільш значимі, і взяла зобов'язання дотримуватися у сфері кримінального судочинства загальноєвропейських стандартів, закріплених у міжнародних правових актах. Так, відповідно ст. 12 Загальної декларації прав людини 1948 року «ніхто не може зазнавати будь-якого втручання в його особисте та сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканість його житла, таємницю кореспонденції, або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист законом від такого втручання або таких нападів». Це положення відобразилося й в ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року.

Стаття 8 Конвенції про захист прав людини 1950 року визначила аналогічне положення як «Право на повагу приватного та сімейного життя» і закріпила, що «Кожна людина має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб». Ці положення визнали всі європейські країни (та й взагалі всі демократичні держави світу).

Таким чином, посилення гарантій прав та законних інтересів осіб, що беруть участь у кримінальному процесі, відповідає як інтересам особи, так і інтересам суспільства та держави в цілому. Тільки при забезпеченні гарантування прав та законних інтересів осіб, що беруть участь у кримінальному процесі, і, перш всього тих, до кого можуть застосовуватися всі види процесуального примусу (зокрема негласні слідчі (розшукові) дії), можливе ефективне виконання завдань кримінального судочинства.

Як відомо, НСРД проводяться з метою отримання або перевірки отриманих доказів, якщо відомості про злочин або особу, його здійснив неможливо отримати іншим способом (ч.2 ст.246 УПК). Термін «негласний» означає «невідомий інший, неявний, таємний». Стосовно НСРД це означає, що вони провадяться таємно, без відома осіб, щодо яких здійснюються, з використанням спеціальних методів або технічних засобів. Саме ця обставина ще більше підвищує небезпеку порушень прав, що визнаються в міжнародних актах, згаданих раніше.

В ході проведення цього дослідження були опитані шістдесят три адвоката на предмет дотримання прав людини при провадженні НСРД в Південному регіоні України. Всі вони відзначили, що факти порушення мають місце в 80 відсотків випадків. Найбільш розповсюдженими, на думку респондентів, є наступні: по-перше, помилки при складанні протоколів про проведення НСРД (наприклад, невідповідність дати і часу проведення НСРД фактичними обставинами справи, розбіжностями чи неточностями в анкетних даних учасників, у тому числі понятих, неправильний опис предмету або знаряддя злочину). По-друге, порушення процедур проведення слідчої дії або НСРД (наприклад, слідчий огляд проводиться за правилами обшуку, або оперативна закупка проводиться з порушенням інструкції). По-третє, провокація слідчим (прокурором) здійснення злочину (наприклад, залучення до оперативної закупки наркотиків товариша потенційного підозрюваного, якому він ще і заборгував гроші). По-четверте, застосування заборонених методів слідства (у тому числі застосування фізичного чи психологічного примусу) тощо.

Серед причин, які призводять до таких наслідків, респонденти виділяють такі 1) нечіткість, неточність та заплутаність формулювань норм кримінально-процесуального закону; 2) високий рівень корумпованості правоохоронних органів; 3) непослідовність, незавершеність, неузгодженість реформування правоохоронної та судової системи; 4) низький рівень правосвідомості та правової культури – як посадових осіб, так і громадян. Всі ці явища приводять до істотних порушень прав людини, і більше того – є серйозним бар'єром на шляху до створення правової держави.

На нашу думку, головне завдання Української держави полягає в тому, щоб встановити таку систему (модель) боротьби зі злочинністю, за прикладом провідних європейських і світових країн, за якої людина була б захищеною від свавілля і корупції, мала б можливість розвивати свій потенціал, а з іншого боку, визнавалися б і шанувалися загальнодержавні цілі. Саме тому високорозвинені країни і світові спільноти

розглядають права людини і їх захист як універсальний ідеал, основи прогресивного розвитку і процвітання, чинності стійкості і стабільності.

Таким чином, захист прав людини під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, реформування системи правоохоронних органів та судової системи, а також успішна інтеграція в європейське і світове співтовариство є взаємопов'язаними, взаємообумовленими і взаємозалежними процесами.

УДК 347.157

Колодочка О. Є.,
завідувач кабінету кафедри конституційного
та адміністративного права і процесу,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв,
аспірант кафедри адміністративного
та господарського права і процесу,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна

ІНСТИТУТ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ СУДОВИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

Україна наблизилася не лише до серйозних змін у судовій системі, але й і важливого елементу довіри до судів – виконання судових рішень. Як зазначають експерти, якщо проаналізувати нинішній стан правосуддя в Україні, то у системі виконання судових рішень є істотні проблеми, такі, як гранично низька частка фактичного виконання судових рішень; відсутність ефективної системи мотивації державних виконавців; системні недоліки у взаємодії державних виконавців з іншими державними та недержавними установами тощо. Отже, для подолання цих та інших проблем необхідно впровадити відповідні зміни, зокрема здійснення реорганізації системи виконання судових рішень та підвищення ефективності виконавчого провадження.

У Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, схваленої Указом Президентом України від 20.05.2015 № 276 зазначено, що на сьогодні система правосуддя не виконує поставлені перед нею завдання на належному рівні. 2 червня 2016 року Верховна Рада України прийняла закони «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень» та «Про виконавче провадження», 5 січня 2017 року набули чинності відповідні положення цих законів, які дають початок функціонуванню інституту приватних виконавців. Отже, покладено старт

новій юридичній професії: приватним виконавцям надано статус суб'єкта незалежної професійної діяльності, вони будуть функціонувати поруч із державною виконавчою службою та виконувати функції з примусового виконання рішень судів та інших органів. Проте залишається багато питань щодо доцільності запровадження даного інституту в Україні, зважаючи на розповсюдженість корупційних явищ у сфері правосуддя, а також реальної можливості контролю за здійсненням приватними виконавцями своєї компетенції, тому доцільно звернутись до світового досвіду.

У виконанні судових рішень в Нідерландах задіяні судові виконавці (які є суто приватними), а також податкові офіцери, нотаріуси і муніципальні бюро. Судовий виконавець не є держслужбовцем, хоча і призначається міністерством юстиції від імені короля та працює під егідою міністерства. Виконання судових рішень є бізнесом, тому виконавці мають створити ТОВ або зареєструватись у торговій палаті. Виконавець є підприємцем, який для отримання доходу має сам забезпечити себе роботою. В той же час на державному рівні встановлений граничний розмір гонорарів за проведені дії, які сформували з огляду на затрачений час і професійну компетентність. Зважаючи на невелику кількість населення (порівняно з Україною) – 17 млн – в Нідерландах зареєстровано близько 850 приватних виконавців (разом з кандидатами). Правила і вимоги однакові для всіх – як для великих фірм (орієнтованих на бізнес), так і для маленьких контор, в яких громадян обслуговують 2–3 людини.

Ефективність роботи виконавців багато в чому залежить від електронних ресурсів. Зокрема, всі стягнення в Нідерландах вносяться до єдиного реєстру – таким чином, виконавець може оцінити шанси і час стягнення боргу з конкретного боржника. Це важливо, оскільки існують обмеження на звернення стягнення з доходу – в основному з заробітної плати (в середньому виходить 30–50 євро на місяць). Таким чином, виконавець має проінформувати кредитора для прийняття зваженого рішення щодо виправданості затрат результату. Для того, щоб стати виконавцем в Нідерландах, необхідно закінчити 4-річний курс в університеті, пройти 1-річне стажування, а надалі – підтримувати рівень кваліфікації. Крім того, необхідною умовою допуску до професії є складання бізнес-плану. В Нідерландах існує дисциплінарний суд, уповноважений накладати штрафи (сума може доходити до 20 тис. євро), а також приймати рішення про відсторонення або припинення діяльності.

В Східній Європі, зокрема, в Польщі, вимоги є дещо жорсткішими: кандидат повинен мати вищу юридичну освіту за ступенем магістра;

пройти 2-річне стажування, після цього скласти іспит для допуску до праці в якості помічника (протягом 2 років). Крім цього, необхідна довідка про фізичну і психологічну спроможність до такої праці, про непритягнення до кримінальної відповідальності. Польський приватний виконавець має бути не молодшим 26 років. Кожна дія польського приватного виконавця може бути оскаржена в суд. Також в Польщі передбачений адміністративний нагляд, який здійснюють голова районного суду, міністр юстиції, самоврядний орган – Національна рада судових виконавців. Рада має право застосувати санкції, починаючи від попередження, догани, і закінчуючи штрафом, призупиненням або припиненням діяльності. Проступок розглядається дисциплінарною комісією, члени якої призначаються Нацрадою. Кожне рішення може бути оскаржене в суді. В Польщі існує квазіпрокурор – при раді діє Дисциплінарний уповноважений.

Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень» зазначає, що приватним виконавцем може бути громадянин України, який досяг 25 років, має вищу юридичну освіту не нижче другого рівня, володіє державною мовою, має стаж роботи у галузі права після отримання відповідного диплома не менше двох років та склав кваліфікаційний іспит. Приватним виконавцем не може бути особа: визнана судом обмеженою у цивільній дієздатності або недієздатною; яка має не зняту або не погашену в установленому законом порядку судимість; яка вчинила корупційне правопорушення або порушення, пов'язане з корупцією, – протягом трьох років з дня вчинення; якій за порушення вимог законодавства анульовано свідоцтво про право на зайняття нотаріальною чи адвокатською діяльністю або діяльністю арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора), яку позбавлено права на здійснення діяльності приватного виконавця, – протягом трьох років з дня прийняття відповідного рішення; звільнена з посади судді, прокурора, працівника правоохоронного органу, з державної служби або служби в органах місцевого самоврядування у зв'язку з притягненням до дисциплінарної відповідальності, – протягом трьох років з дня звільнення.

Приватний виконавець під час здійснення своєї діяльності не може займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, діяльності арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора), інструкторської та суддівської практики із спорту та роботи в органах Асоціації приватних виконавців України) або підприємницькою діяльністю. Контроль за діяльністю приватного виконавця здійснюється Міністерством юстиції України шляхом проведення планових і позапланових перевірок. Також діяль-

ність приватних виконавців контролюватиме Рада приватних виконавців України за діяльністю Зокрема, Рада приватних виконавців України за зверненням учасника виконавчого провадження або за власною ініціативою може здійснити перевірку діяльності приватного виконавця на предмет дотримання ним статуту Асоціації приватних виконавців України. Кодексу професійної етики приватного виконавця та рішень Ради приватних виконавців України та з'їзду приватних виконавців України, пов'язаних із діяльністю приватних виконавців.

Приватний виконавець несе за свої рішення, дії чи бездіяльність та завдану третім особам шкоду цивільно-правову, адміністративну чи кримінальну відповідальність у порядку та обсягах, установлених законом, а також дисциплінарну відповідальність.

З 5 січня 2017 року діють норми Закону «Про виконавче провадження» про автоматизовану систему виконавчого провадження та Єдиний реєстр боржників. Зокрема, передбачається, що реєстрація виконавчих документів, документів виконавчого провадження, фіксування виконавчих дій здійснюється в автоматизованій системі виконавчого провадження, порядок функціонування якої визначається Міністерством юстиції України.

До початку здійснення діяльності приватний виконавець зобов'язаний застрахувати свою цивільно-правову відповідальність перед третіми особами. Договір страхування цивільно-правової відповідальності повинен бути укладений на суму не менше 1 тисячі мінімальних розмірів заробітної плати станом на початок календарного року.

Тож можна дійти до висновку, що інститут приватних виконавців запроваджений в Україні, базується на європейському досвіді, проте існують ризики, щодо виконання приватними виконавцями своїх повноважень і реального контролю за ними. Оскар Янс представник Королівської професійної організації судових виконавців Нідерландів зазначив «Люди мають зрозуміти, що приватні виконавці не є big guys, які обов'язково повернуть ваші борги. Вони завжди діють в певних рамках як посередники, задача яких полягає в захисті прав як стягувача, так і боржника».

Кравченко І. А.,
канд. юрид. наук, ст. викладач кафедри
конституційного та адміністративного права і процесу
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ НОРМИ ЯК СКЛАДОВІ МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТОРГІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Надзвичайно важливим елементом механізму адміністративно-правового регулювання торгівельної діяльності є адміністративно-правові норми. Саме вони сприяють реалізації змісту та мети торгівельної діяльності. Разом з тим питання щодо сутності правових норм в аспекті механізму адміністративно-правового регулювання торгівельної діяльності на цей час.

Варто зазначити, що норми права є основним елементом механізму адміністративно-правового регулювання. Норма права є первинною «клітинкою» правової матерії. Саме за допомогою своїх норм право закріплює різні моделі обов'язкової, забороненої чи дозволеної поведінки суб'єктів, регулює і охороняє суспільні відносини, що піддаються правовому регулюванню чи об'єктивно потребують такого регулювання. Так, роль адміністративно-правових норм полягає у встановленні відносин у сфері державного управління, а разом з тим в організації забезпечення прав і свобод громадян та інших суб'єктів адміністративно-правових відносин.

Слід визначити, що адміністративно-правові норми – це встановлені, ратифіковані або санкціоновані державою, забезпечені за необхідності її примусовою силою, загальнообов'язкові, формально визначені правила поведінки, які надають учасникам суспільних відносин, що складають предмет адміністративного права, юридичні права й покладають на них юридичні обов'язки. Цим нормам властиві риси, притаманні нормам інших галузей права: їх встановлює, ратифікує чи санкціонує держава; вони визначають і закріплюють права та обов'язки суб'єктів права; є загальнообов'язковими й формально визначеними правилами поведінки; можуть бути забезпечені примусовою силою держави; закріплюються в актах, які видаються компетентними державними органами.

Враховуючи те, що механізм адміністративно-правового регулювання торгівельної діяльності – це засоби функціонування

єдиної системи адміністративно-правового регулювання торговельної діяльності з метою забезпечення прав і законних інтересів споживачів, суб'єктів господарювання торговельної діяльності та публічних інтересів держави і суспільства в цілому, ми можемо констатувати про наявність в адміністративно-правових норм у сфері торгівлі певних особливостей, які дозволяють вирізнити їх серед інших норм адміністративного права.

По-перше, об'єктом їхнього регулювання є суспільні відносини, пов'язані з функціонуванням публічної адміністрації з метою забезпечення права фізичних і юридичних осіб на якісні товари і послуги, захисту прав суб'єктів господарювання, які займаються торгівлею, забезпечення публічного інтересу держави та суспільства в цілому.

По-друге, оскільки вся діяльність органів державної влади та управління, їх посадових осіб має на меті забезпечення прав й свобод громадян та інших осіб, то нормами адміністративного законодавства у сфері торговельної діяльності передбачається ціла низка організаційно-процедурних дій щодо створення умов для реалізації саме прав і законних інтересів споживачів, суб'єктів господарювання торговельної діяльності та публічних інтересів держави і суспільства в цілому. Також потрібно зауважити, що поряд з зазначеною соціальною метою адміністративно-правових норм у сфері торгівлі, необхідно виділяти й інші їх цілі. До таких цілей належить організація управлінських відносин в торговельній сфері; інформаційність, за допомогою чого забезпечується необхідний зв'язок суб'єкта і об'єкта управління у сфері торговельної діяльності; охорона законності та дисципліни в державному управлінні досліджуваною сферою; заохочення творчої активності учасників адміністративно-правових торговельних відносин, розвиток їхньої ініціативи та самостійності у розв'язанні завдань державного управління; соціально-моральні цілі, які забезпечують формування у громадян, державних службовців, службовців органів місцевого самоврядування відповідної правосвідомості та ставлення до праці та своїх обов'язків, прав та законних інтересів споживачів.

Таким чином, адміністративно-правові норми як основний елемент механізму адміністративно-правового регулювання торговельної діяльності спрямовані на організацію, упорядкування й удосконалення суспільних відносин у сфері державного управління торгівлею. За допомогою досліджуваних норм визначаються правове положення і компетенція більшості органів виконавчої влади, органів управління, регламентується їхня діяльність, її форми і методи, порядок взаємин з

іншими суб'єктами управління для забезпечення права фізичних і юридичних осіб на якісні товари і послуги, захисту прав суб'єктів господарювання. Окремо необхідно відмітити, що норми адміністративного права також визначають правове положення фізичних і юридичних осіб у сфері державного управління торгівлею.

По-третє, в нормах, що розглядаємо, чітко виражений основний метод адміністративного права, який полягає в тому, що у більшості випадків такі норми мають імперативний характер, визначають, які дії можуть вчиняти учасники регламентованих ними відносин (містять дозволи), від яких дій слід утриматися (встановлюють заборони), а які вчиняти необхідно (фіксують приписи). Проте часто у сфері торгівельної діяльності застосовується і диспозитивний метод – наприклад, у наданні суб'єктам господарювання, які здійснюють торговельну діяльність, адміністративних послуг.

На підставі вивчення питання класифікації адміністративно-правових норм та виділивши критерієм поділу – зміст торговельної діяльності, можна виокремити такі групи адміністративно-правових норм:

1) норми, які окреслюють адміністративно-правові засади організації торговельної діяльності; 2) норми, які фіксують права й обов'язки суб'єктів торговельної діяльності і публічної адміністрації та права споживачів як суб'єктів адміністративного права; 3) норми, які закріплюють порядок утворення та правове становище суб'єктів торговельної діяльності та публічної адміністрації у зазначеній сфері; 4) норми, які встановлюють процедури здійснення контролю публічною адміністрацією за діяльністю суб'єктів господарювання; 5) норми, які визначають форми та методи управлінської діяльності у сфері торговельної діяльності; 6) норми, які встановлюють способи і порядок забезпечення законності за діяльністю публічної адміністрації.

Отже, з наведеного випливає, що адміністративно-правові норми як складові механізму адміністративно-правового регулювання торговельної діяльності – це встановлені державою загально-обов'язкові, формально визначені правила поведінки, які надають учасникам суспільних відносин у сфері торговельної діяльності суб'єктивні права й покладають на них юридичні обов'язки, забезпечені за необхідності силою державного примусу, з метою забезпечення публічною адміністрацією прав споживачів, суб'єктів торговельної діяльності та публічного інтересу держави і суспільна.

Беззаперечним є той факт, що зовнішнім виразом норм адміністративного права у сфері торгівельної діяльності є джерела адміністративного права.

Отже, підводячи підсумок, зазначимо, що в механізмі адміністративно-правового регулювання торгівельної діяльності норми адміністративного права займають провідне місце і визначені нами як – встановлені державою загальнообов'язкові, формально визначені правила поведінки, які надають учасникам суспільних відносин у сфері торгівельної діяльності суб'єктивні права й покладають на них юридичні обов'язки, забезпечені за необхідності силою державного примусу, з метою забезпечення публічною адміністрацією прав споживачів, суб'єктів торгівельної діяльності та публічного інтересу держави і суспільна.

У той же час, джерела адміністративного права у сфері регулювання торгівельної діяльності – це зовнішні форми відображення адміністративно-правових норм, закріплених у Конституції України, законодавчих актах, указах Президента України, урядових постановках, рішеннях державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та інших нормативних актах публічної адміністрації прийняті з метою забезпечення прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, які займаються торгівельною діяльністю, захисту прав споживачів та публічного інтересу держави і суспільства в цілому.

УДК 351.87(477)

Лазарєва Н. М.,

ст. викладач кафедри
конституційного та адміністративного права і процесу,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Модернізація органів державної влади України на які покладено функцію контролю за своєчасністю та повнотою сплати податків та зборів є складовою частиною реформування системи оподаткування, одним з важливіших завдань сучасного розвитку системи державного управління в Україні.

Перший крок реалізації Програми модернізації був Проект «Модернізація державної податкової служби України – 1», який розпочався

наприкінці 2003 року, після ратифікації Верховною Радою України Угоди про позику між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку.

Основною метою цього Проекту було: удосконалення адміністрування податків та зборів, реорганізація органів державної податкової служби шляхом консолідації (зменшення кількості державних податкових інспекцій), зменшення кількості процедур здійснення податкового контролю при безпосередньому контакті з платниками податків, удосконалення податкового законодавства.

Було передбачено, що процес модернізації буде відбуватись у два етапи: перший – з 2004 року по 2007 рік, другий – з 2008 року по 2012 рік.

Саме в цей час було досягнуто певних результатів. Так, в нормативному забезпеченні діяльності органів податкової служби України було розроблено:

- проект Податкового кодексу України;
- Кодекс професійної етики працівника Державної податкової служби України;
- Концепція управління персоналом Державної податкової служби України на 2006–2010 роки;
- Кодекс честі працівника Державної податкової служби України;
- Концепція вдосконалення організаційної структури органів державної податкової служби.
- В березні цього року Кабінет міністрів України затвердив концепцію реформування і розвитку Державної фіскальної служби України.
- Метою концепції є реформа органів ДФС, яка передбачатиме:
- запровадження нових механізмів контролю за діяльністю працівників ДФС та забезпечення ефективної протидії корупції;
- оптимізація структури ДФС, що повинно дати змогу привести рівень зарплат у відповідність до ринкового рівня;
- спрощення процедур адміністрування податків та скорочення часових витрат платників податків на виконання вимог законодавства внаслідок запровадження повнофункціональних електронних сервісів;
- удосконалення Автоматизованої системи управління ризиками;
- створення функціональної та зручної для використання ІТ системи;
- встановити стандарти внутрішнього аудиту та забезпечити його правову та операційну незалежність.

Контроль за реалізацією щорічних планів заходів ДФС з реалізації цієї стратегії здійснюватиме Міністерство фінансів.

Представляючи документ міністр фінансів Олександр Данилюк заявив, що реформа податкового блоку ДФС передбачає створення єди-

ної юридичної особи, відповідальної за податковий напрям. Таким чином державні податкові інспекції та головні управління ДФС областей, АРК, міст Києва та Севастополя втратять статус юридичної особи.

Замість ДПІ будуть створені Центри обслуговування платників податків, які будуть надавати інформаційні послуги.

Метою сучасного реформування ДФС України є:

1. Відновлення довіри платників податків до контролюючих органів.
2. Добровільна сплата податків соціально відповідальним бізнесом.
3. Перетворення ДФС України в консультативно-сервісну службу.
4. Оптимізація та автоматизація всіх організаційних процесів ДФС

України.

5. Забезпечення органами ДФС прав та законних інтересів громадян у сфері оподаткування та митної справи, неухильного виконання Конституції України, неухильного виконання рішень судових органів.

6. Зниження витрат на утримання апарату служби та державних підприємств, що підпорядковані службі.

7. Збільшення інвестиційної привабливості України та сприяння створенню умов для розвитку бізнесу та економіки країни, поживлення ділової активності.

Проведення ефективної кадрової політики передбачає розробку таких показників, які б дозволяли прозоро та комплексно оцінити роботу персоналу ДФС.

УДК 347.2

Шановалова О. І.,

канд. юрид. наук, доцент кафедри
цивільного та кримінального права і процесу,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ЧИ Є МАЙНОВІ ПРАВА ОБ'ЄКТАМИ ПРАВА ВЛАСНОСТІ?

У діловій практиці часто виникають відносини, коли укладається договір купівлі-продажу, товар оплачується, а сам товар правомірно не передається. Замість товару передається документ, що підтверджує право вимоги цього товару у майбутньому як у самого продавця, та і у третіх осіб, у яких товар знаходиться на збереженні, у перевезенні, у оренді, у процесі виготовлення тощо. Стрімкий розвиток економічних відносин, укладання «офісних» договорів, за якими майнові цінності фактично не передаються, ускладнення безготівкових розрахунків, охорона майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, – усе це потребує розвитку цивілістичної науки, тлумачення та вдосконалення

законодавства, що обумовлює актуальність дослідження проблеми майнових прав, прав вимог як об'єктів цивільних прав.

Давньоримська цивільна наука визнавала як об'єкти права безтілесні речі, але одночасно застосувати відому тріаду повноважень власника (володіння, користування, розпоряджання) до такого об'єкта як права вимоги неможливо, оскільки не можна володіти та користуватися безтілесною річчю. Однак ця тріада залишилася в сучасній цивілістиці, обґрунтування прав на безтілесні речі викликає багато наукових дискусій, тому потребує дослідження. Ця проблема досліджується в роботах І. В. Спасибо-Фатеевої, М. І. Брагинського, С. І. Шимон, О. В. Яворської, Ю. О. Гладь та ін. Окремі науковці визнають майнові права об'єктами права власності, інші – ні. Обґрунтуванням першої позиції є те, що майнові права можна відчужувати (продавати, дарувати) як речі. М. І. Брагинський стверджує, що звуження кола об'єктів права власності лише до «речей» є невиправданим; речові правовідносини можуть включати в себе певні права на дії протилежної сторони (майнові права). Не погоджуємося з думкою автора у тому, що права на дії контрагента є елементом речових відносин. По-перше, об'єктом речових відносин є річ, не може бути права власності на дії; по-друге, дії суб'єкта не можна відмежувати від суб'єкта, а суб'єкт не може бути, як правило, об'єктом (винятком є підприємство); саме тому і речові відносини, і зобов'язальні відносини є майновими відносинами, об'єктом яких є майно.

Убачається, об'єктом зобов'язальних відносин є річ у реальних зобов'язаннях або право вимоги речі, що обумовлені часом, у консенсуальних зобов'язаннях. Право вимоги як речове право слід розглядати не як права на дії протилежної сторони, а як права на річ, які можна реалізувати у майбутньому шляхом звернення з обґрунтованою вимогою до контрагента або до третіх осіб, яким контрагент делегував такі обов'язки.

Щоб якось відмежувати право власності на речі («оречевлене» право) від права власності на «безтілесні» речі, Ю. Г. Басін зазначав, що різновидом права власності є право власності на предметні символи майнових благ. Саме таким шляхом пішло наше податкове законодавство, визнаючи документи об'єктом оподаткування. Але ці символи майнових благ, документи, інформаційні носії не можуть бути об'єктом права власності. За логікою, тоді слід визнати об'єктом права власності не квартиру, а договір купівлі-продажу квартири, що неприпустимо. Усі символи майнових благ, документи, що підтверджують майнові права на отримання речей, грошових коштів, прибутків від використання результатів інтелектуальної власності за своєю суттю є доказами права вимоги, а не майновими правами. Слід погодитися з В. В. Вітрянським, А. С. Яковлевим, А. Н. Лисенко, що відповідні

положення закону, зокрема й ті, що дозволяють купівлю-продаж майнових прав, є нічим іншим, як прийомом юридичної техніки, який дозволяє застосовувати норми, що регулюють звичайні відносини купівлі-продажу, до оплатного відчуження майнових прав, та не можна трактувати їх буквально як право власності на майнові права. Дійсно, такі майнові права, права вимоги слід розуміти як фікцію, як квазі-права, юридико-технічний прийом, оскільки юридично майнові права не продаються, а здійснюється відступлення права вимоги шляхом заміни осіб у зобов'язанні. Це відступлення може бути платним, тоді воно має назву «купівля-продаж, факторинг», безплатним – «дарування», відступлення прав на прибутки може бути тимчасовим – «оренда прав на цінні папери».

Висновки. Майнові права не є об'єктом права власності, тобто «правом на право». Право власності виникає у володільця документів (інформаційних носіїв) на речі, щодо яких є право вимоги до інших осіб. Майнові права визнаються речовими правами законодавчо як юридико-технічний прийом, який дає можливість у майбутньому реалізувати закріплене у документах або у інших інформаційних носіях право на річ. Володільць документів (інформаційних носіїв), що підтверджують майнові права, тимчасово не має можливості сам безпосередньо володіти та користуватися речами, зазначеними у документах, але може с часом пред'явити право вимоги на передання йому цих речей або відступити ці права шляхом заміни осіб у зобов'язанні платно (ці відносини оформлюються купівлею-продажем прав, факторингом), безплатно (оформлюються даруванням) або користуватися прибутками та нести збитки від експлуатації та збереження цих речей самостійно або передати останні права в оренду.

УДК 343.53

Шведова Г. Л.,

канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільного та кримінального права і процесу,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВУ ОХОРОНУ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ В УКРАЇНІ

Ефективність кримінально-правової норми та питання криміналізації посягання на ресурси бюджету України залишаються актуальними складовими вирішення загальної проблеми формування сучасної антикорупційної політики держави.

Для підвищення ефективності результатів такої діяльності до цього процесу необхідно залучити фахівців різних галузей знань, представників влади. Ще на початку XXI століття у Концепції розвитку кримінологічної науки в Україні прийняття Закону України «Про кримінологічну експертизу проектів нормативно-правових актів» було визнано одним з важливих завдань сучасної кримінології, що зараз вже ефективно застосовується в антикорупційній практиці.

Поряд з цим весь процес протидії корупції повинен відповідати фактам об'єктивної реальності, тобто будуватись з урахуванням особливостей українського суспільства, українського менталітету, української історії, економічної та політичної ситуації в країні. Зокрема, треба враховувати той факт, що менталітет більшості українського населення ще підвласний стереотипам радянських часів або той факт, що характерною рисою українця є його індивідуалізм.

В продовження вирішення цієї актуальної проблеми слід зазначити, що нецільове використання бюджетних коштів як явище соціальної дійсності набуло сьогодні таких загрозливих масштабів, що визнано загрозою національній безпеці держави. Негативні соціальні наслідки та статистика лише підтверджують цей висновок.

Тому слід погодитись, що криміналізація посягання на ресурси бюджету України є соціально обумовленим наслідком життєдіяльності сучасного українського суспільства, що відповідає його потребам. Але непослідовність, відсутність системності та залишення поза увагою законодавцем інших суспільно небезпечних форм порушення бюджетного законодавства України є визначальними ознаками цього процесу. Відкритим залишається питання ефективності дії цієї кримінально-правової норми, що обумовлює необхідність вивчення цього питання більш детально.

Згідно ст. 45 Кримінального кодексу України до корупційних злочинів належить злочин, передбачений ст. 210 «Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням». Така позиція законодавця вимагає перегляду системи існуючих заходів спеціально-кримінологічного запобігання корупційній злочинності в частині їх диференціації з огляду на визначений перелік корупційних злочинів. Про необхідність оновлення теоретико-методологічної моделі запобігання нецільового використання бюджетних коштів неодноразово наголошували різні автори, але концептуально визначити це питання досі не вдалося.

Вагома роль в системі заходів кримінально-правової охорони використання бюджетних коштів в Україні відводиться закону як системо

утворюючому фактору в механізмі запобігання. Дійсно, вдосконалення бюджетного, податкового, кримінального законодавства дозволить включити та посилити дію правозастосовної діяльності в цьому напрямку, але результативність таких механізмів буде неефективним без застосування культурологічних факторів у протидії злочинності. Тут мова йде про відомий принцип культурологічної концепції протидії злочинності «культура + закон».

Отже, такі відомі заходи, як вдосконалення бюджетного, кримінального законодавства, посилення ролі інституту парламентського контролю за розподілом бюджетних коштів, необхідно застосовувати в умовах реалізації сучасних прогресивних технологій на основі культурологічної концепції протидії злочинності.

Тому недооцінка ролі кримінального закону та низька ефективність діяльності органів кримінальної юстиції призводить до констатації того, що держава в протидії корупції як би бореться сама з собою, що слід враховувати при формуванні нової антикорупційної стратегії держави.

УДК. 343.14

Коновалов В. В.,

ст. викладач,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПРОМІЖНІ ВИСНОВКИ ЕКСПЕРТА В СИСТЕМІ ДОКАЗІВ

Пізнання фактів, що входять в предмет доказування по кримінальному провадженню, може здійснюватись або шляхом отримання інформації безпосередньо про ці факти (наприклад, із показань обвинуваченого, свідків-очевидців), або логічним виведенням знання із інших, раніше встановлених фактів. В першому випадку результатом являється інформаційне знання, в другому – при оперуванні лише непрямими доказами ми маємо справу з вивідним знанням. В реальному доказуванні і той і інший шлях тісно переплітаються, взаємно доповнюючи один одного, і практично в чистому виді не зустрічаються. Отримання знання тільки інформаційним шляхом далеко не завжди бува можливим, а логічний шлях обов'язково передбачає якийсь мінімум інформаційного знання, оскільки факти, які слугують посилками для висновку, самі в свою чергу повинні бути встановлені і доказані.

Характерною особливістю логічного шляху, що відрізняється від інформаційного, являється отримання нового вивідного знання, яке не міститься в посилках (при інформаційному шляху теж необхідні логіч-

ні висновки про достовірність отриманої інформації, але вони слугують не для отримання нового, а для підтвердження існуючого знання).

Логічні аспекти процесу отримання вивідного знання в судовому доказуванні достатньо розроблені і базуються на використанні математичної теорії вірогідності і вірогідній логіки. Проте обґрунтування висновку по справі являється процесуальною функцією (юридичним обов'язком або правом) певних суб'єктів. Воно проходить в установленій процесуальній формі, фіксується у відповідних процесуальних документах. Таким чином, логічне доказування в судочинстві має суттєві правові особливості.

В якості доказів при логічному шляху доказування виступають раніше встановлені факти, що виконують роль посилок, аргументів при отриманні вивідного знання. Формулювання висновку на основі інших фактів утворюють другу ступінь доказування. Воно здійснюється після отримання інформаційного знання, після того, як встановлена достовірність фактів-посилок. Таким чином, поняття доказу в різних шляхах доказування неодинаково. При інформаційному шляху доказами являються відомості (інформація), яка міститься в певному джерелі (матеріальному носії), при логічному – факти-посилки. Останні набувають правову специфіку, стають судовими доказами (а не тільки логічними) тільки після того, як вони використані для отримання вивідного знання уповноваженим на то суб'єктом і зафіксовані у відповідних процесуальних документах (тобто саме в якості посилок для підтвердження певної тези).

Обґрунтування висновку фіксується в різних процесуальних документах. Висновок на основі зібраних доказів формулюється слідчим і судом тільки при прийнятті кінцевого або проміжного рішення по кримінальному провадженню, коли він має певне правове значення, слугує підставою для прийняття цього рішення.

Не володіє правом формулювання висновків свідок, який виступає в якості суб'єкта (джерела) тільки інформаційного, але не вивідного знання. Тому доказове значення в показаннях свідка можуть мати тільки факти, які ним сприймалися безпосередньо, а не будь-які його умовиводи.

Специфічним суб'єктом (джерелом) вивідного знання являється експерт. Оскільки він залучається у випадках, коли для вирішення питань, що мають значення для провадження, необхідні спеціальні знання, йому як би перепоручається отримання вивідного знання, так як цей процес вимагає високої професійної кваліфікації. Процес діяльності експерта по наданню висновку чітко регламентований законом, який висуває жорсткі вимоги в обґрунтуванні висновку (ст.101,

ст.102 КПК). Ще більш детальна регламентація структури експертного висновку дається у відомчих і міжвідомчих інструкціях, положеннях. Висновок експерта має значення доказу (ст.84 КПК). Інші суб'єкти, які уповноважені формулювати висновок, нових доказів не створюють, вони лише надають статус доказів (в логічному аспекті доказування) раніше встановленим фактам. Експерт самостійно встановлює факти і його висновок використовується іншими суб'єктами в ході отримання нового вивідного знання.

В зв'язку з цим виникає ряд питань, щодо допустимості висновків експерта як доказів. В цьому аспекті можна виділити правову і логічну їх природу. До правової можна віднести проблему допустимості так званих проміжних висновків експерта (або проміжних фактів), яка поки що не має остаточного вирішення в правозастосовчій діяльності. Одні не визнають за проміжними висновками значення судових доказів, вважаючи такими лише кінцеві висновки експерта, його відповіді на поставлені питання. Інші вважають, що всі факти, які встановлює експерт в процесі проведення експертизи, являються доказами і в логічному, і в процесуальному відношенні.

На наш погляд, доказове значення має весь висновок експерта, а не тільки його заключна частина – відповіді на поставлені питання ініціатором проведення експертизи. Висновок підлягає оцінці в цілому (вступ, дослідницька частина), і обґрунтованість його перевіряється, зокрема, шляхом оцінки того фактичного базиса, який був у розпорядженні експерта. Інколи висновок експерта ставиться під сумнів саме через неякісність або недостатність тих посилок, на основі яких він формувався. Тому доказове значення мають будь-які факти, встановлені експертом, незалежно від того, в якій частині висновку вони відображені. Інакше вони просто не потребували б процесуальної фіксації. Посилки для висновку набувають статус судового доказу, якщо вони використовувались в цій якості при обґрунтуванні такого висновку. Це в повній мірі стосується і діяльності експерта по формуванню висновку.

Така правова природа проміжних висновків експерта. Що ж до їх допустимості, то питання повинно вирішуватись в залежності від того, яким суб'єктом доказування проміжні висновки експерта використовуються в якості судових доказів: тільки самим експертом або ж слідчим чи судом. На наш погляд проміжні висновки можуть бути використані слідчим чи судом, якщо вони не потребують для своєї інтерпретації спеціальних знань, являються доступними при логічному оперуванні ними в якості посилок при формулюванні висновків по справі. Наприклад, якщо при ідентифікації гільз був встановлений їх завод-виробник, серія, партія випуску, то даний факт може бути використа-

ний слідчим чи судом як доказ, оскільки він має значення для справи. Призначення в таких випадках нової експертизи тільки по такій формальній підставі, що даний факт констатується не у висновках, а в дослідницькій частині, вбачається зайвим. Додаткова чи повторна експертиза в таких випадках може бути призначена тільки на загальних підставах, тобто коли проміжний факт недостатньо обґрунтований, викликає сумніви тощо. При відсутності таких підстав цей факт може слугувати доказом при формулюванні висновків самим слідчим чи судом.

Ряд проблем допустимості висновків експерта мають логічну природу, визначаються дотриманням лише логічних правил формулювання висновку. Так, вважаються недопустимими за вказаною ознакою невизначені, неоднозначні висновки, що може призвести до їх різного тлумачення.

**Підсекція: Теорія, історія, філософія, соціологія права;
порівняльне правознавство**

УДК 348.02

Ковальова С. Г.,
канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри історії і теорії держави і права,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**«СУД БОЖИЙ» У СТАРОДАВНЬОМУ ПРАВІ ТА
ПРАВОСВІДОМОСТІ ІНДОЄРОПЕЙСЬКИХ НАРОДІВ**

Вивчення правосвідомості людського суспільства на різних етапах його історичного розвитку є важливою задачею юридичної науки, адже встановлення основних закономірностей та напрямків його еволюції дозволить визначити ефективні засоби впливу на цей процес сьогодні. Відтак корисним є звернення до історії витоків правосвідомості сучасної цивілізації. Дана розвідка ставить за мету висвітлення феномену «Божого суду» – ордалій – у стародавньому праві індоєвропейських народів крізь призму становлення їхньої правосвідомості.

Важливе місце у парадигмі символів міфологічної свідомості відводилось воді і вогню. Цілком сумісним із таким світоглядом було застосування позаправових доказів у судовому процесі – «суду божого», ордалій, судових випробувань вогнем і водою, що, по суті, були зверненням до духів відповідних стихій по допомогу у виявленні винуватого, якщо «людських» сил та засобів для цього було замало. Брак «людських» сил диктувався як об'єктивними, так і суб'єктивними причинами. У розпорядженні давнього суду були вкрай обмежені ресурси для виявлення істини, а відтак і встановлення особи винуватого та накладання на нього покарання. Тож правозастосовцям доводилось шукати дієві способи суспільно прийняттого вирішення конфліктів і підтримання порядку в соціумі. Тобто йшлося про винайдення механізму, що надавав би можливість прийняття таких судових рішень, які б не допускали оспорування, заперечення, сумніву, протесту ані з боку сторін, ані з боку спільноти. Таким механізмом стало «передоручення» винесення рішень Вищому суду – Божому.

Індоевропейські народи застосовували ордалії принаймні з II тис. до н.е. Випробування водою та вогнем згадуються у правових пам'ятках Давнього Межиріччя. У Законах Хаммурапі (XVIII ст. до н.е.) згадується про ордалії холодною водою: «Якщо людини звинуватить

людину в чародійстві і не доведе цього, то той, кого звинувачено, повинен піти до Ріки і кинутись у неї. Якщо Ріка заволодіє ним, то той, хто звинувачував, може забрати його будинок; а якщо Ріка цю людину очистить і вона залишиться неушкодженою, то того, хто звинуватив її у чародійстві, треба вбити; той, хто кинувся у Ріку, отримує будинок того, хто звинуватив його» (§ 2); «Якщо проти дружини чоловіка буде простягнутий палець через іншого чоловіка (тобто чоловік звинуватить жінку у подружній зраді – С.К.), а лежачою з іншим чоловіком вона не була заскочена, то для свого чоловіка (тобто щоб відвести його підозру – С. К.) вона повинна кинутись у Ріку» (§ 132). Відтак звернення до надприродних сил Ріки практикувалось у тому випадку, коли людину звинувачували у злочинах, що посягали на сакральну сферу життя вавилонського соціуму і за які передбачалася смертна кара, – чаклунство, перелюбство, – але безперечних доказів вини не було. Згідно із давньовавилонськими віруваннями, Ріка, як сакральна істота, була здатна сама виконати покарання для злочинця (який водночас був грішником). Тож випробовувана особа, яка потонула, вважалася винуватою у вчиненні злочину, а та, що виплила, вважалася «очищеною», тобто виправданою.

У Законах Хаммурапі фігурує ще один різновид Божого суду – клятва: «Якщо жінку зганьбить під клятвою її чоловік, а лежачою з іншим чоловіком вона не була заскочена, то вона має принести клятву богам і може повернутись у свій дім» (§131). Політеїстичні антропоморфні релігії Давнього Сходу та античності, які прийшли на зміну анімїстичним та тотемїстичним віруванням, успадкували від них віру у всепроникнення та всесильність богів, які вже уявлялись у людській подобі та вважалися здатними, крім іншого, повелівати стихіями і силами природи. Звернення до таких богів із словами клятви було сакральним актом, адже всевидючі боги знали істину і могли покарати брехуна, що необережно клявся їхнім ім'ям. Тож звернення до них допускалося лише у виняткових випадках, як-от при загрозі кваліфікованої (тобто з попередніми катуваннями) смертної кари для звинуваченої у перелюбстві жінки. Клятва вважалася достатнім доказом правоти сторони, яка не мала інших засобів для доведення своєї невинуватості.

Серед дослідників панує думка, що право античних держав не знало інституту ордалії. Проте маємо підстави стверджувати, що ордалії у вигляді випробування вогнем, розпеченим залізом, водою практикувалися у Давній Греції; судді приймали доказ у вигляді судової клятви. Вказівок на це у нормативно-правових актах не збереглося, однак про існування ордалії та судової клятви свідчать, зокрема, літературні

джерела. Так, стражник у трагедії Софокла «Антигона» (441 р. до н.е.), повідомляючи царю Креонту, що його наказ не ховати Полініка порушений, заявляє про непричетність стражників до скоєного:

«...Готові й крицю в руки взять розпечену,
Й в огонь іти, й богами поклястись всіма,
Що ми про це не знали і не відали,
Й ні помислом, ні ділом не замішані...»

Про існування випробування водою в античні часи у малоазійській Віфінії та середземноморській Сардинії, які зазнали потужного впливу елліністичної Греції, писав Гроот.

Індійські Закони Ману (Манав-дхарма-шастра, або Ману-сміті; I ст. до н.е.) є збіркою приписів, які регулювали різні сфери соціальних відносин, у тому числі відправлення правосуддя (глава VIII). Аналіз тексту глави дає підстави стверджувати, що у свідомості давніх індусів природні явища та об'єкти наділялися надзвичайними властивостями; у тому числі здатністю управляти життям людини та читати в її серці: «Лиходії гадають, що їх ніхто не бачить, але їх бачать боги, а також їхнє сумління (antarapurusa)» (ст. 85); «Небо, земля, вода, душа (hrdaya), місяць, сонце, вогонь, Яма, вітер, ніч, ранковий та вечірній присмерк і дхарма знають поведінку всіх наділених тілом істот» (ст. 86). Прямим наслідком анімістичних вірувань у давньоіндійському соціумі в поєднанні з обмеженістю дієвих ресурсів для встановлення істини під час судового процесу було існування ордалій. Закони Ману згадували випробування вогнем, водою (ст. 114), 115; суд визнавав доказом також клятву (ст. 109), зокрема, таку, що супроводжувалася торканням голів дружини і дітей (ст. 114).

Випробування водою, як це впливає із тексту ст. 115 глави VIII Законів Ману, проводилось за допомогою процедури, аналогічної тій, що була передбачена Законами Хаммурапі, але результати ордалії тлумачились по-іншому: невинуватою вважалася особа, що при зануренні у воду тонула, оскільки вода – чиста стихія – відмовлялася прийняти у себе грішника. Зауважимо, що таке розуміння було характерним і для європейських народів варварського періоду та середньовіччя.

Процедура ордалії вогнем прямо не описана у Законах Ману, але у ст. 116 глави VIII вказано, що у Ватси, звинуваченого молодшим братом, «вогонь не спалив жодної волосини внаслідок його правдивості». Тож випробування вогнем, очевидно, полягало у тому, що випробуваний проходив між вогнищами, які, за суспільними віруваннями, не мали ушкодити невинуватого. Додамо, що в індійському епосі «Рама-яна» описана процедура випробування вогнем Сіти, дружини бога Рами, що потрапила у полон до ракшами (демона-людожера) Равани, а

після звільнення була запідозрена чоловіком у недотриманні цноти в полоні. Для доведення своєї правоти Сіта з молитвою до бога вогню Агні увійшла у вогнище, але була винесена з нього самим Агні, який урочисто передав її у руки чоловіка зі словами: «О Рамо, ось твоя Сіта. Вона чиста перед тобою, гріх не торкнувся її – я, бог вогню, свідчу про те перед народом». Відтак автор епосу «розшифрував» значення результату ордалії. Тож особа, яка проходила випробування неушкодженою, вважалася врятованою самим богом вогню.

Легітимація клятви як вагомого судового доказу відбувалася через посилення на ведійські та індуїстські релігійні міфи, що надавало правовій нормі більшого авторитету: «І великими ріші та богами для рішення справи давалися клятви, навіть Васіштха клявся царю, сину Піджавани» (ст. 110). Закони Ману застерігали: особа, що дала брехливу клятву, була приречена на загибель і на цьому світі, і після смерті, тож розумний не бреше у клятві (ст. 111). Зовнішньою ознакою факту принесення неправдивої клятви були негаразди (хвороба, пожежа, смерть родича), що траплялися із тим, хто клявся, або з кимсь із його родичів чи близьких (ст. 108, 115), що розцінювалось як помста богів винуватому.

Отже, ордалії, або «Божі суди» виникли в індоєвропейських народів ще у стародавні часи і були закріплені у нормах як звичаєвого, так і писаного права. Міфологічна за сутністю правосвідомість народів стародавньої доби сприймала результати судових випробувань як беззаперечні докази, що не підлягали сумніву, оскільки були проявом втручання у судовий процес вищих, сакральних сил.

УДК 341.1

Лісна І. С.,
канд. юрид. наук, доцент, завідувач кафедри
історії та теорії держави і права,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ТА ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ В X–XIII ст.

Київська Русь була високорозвиненою країною і мала міжнародні стосунки з різними країнами світу. Найважливіші відносини були з Візантією. Про це свідчить також хроніка основних подій: 907 р. – похід князя Олега в Царгород; 911 р. – договір князя з Візантією, на умовах інтересів своєї торгівлі. У 941 р. відбулась провальна морська

експедиція князя Ігоря на територію Візантії. В 944 р. склався договір князя Ігоря з Візантією. З 969 до 971 р. – війна Святослава з Візантією, яка закінчилася миром. Князь Володимир захопив Корсунь, візантійське місто в Криму у 988 р.

Одружився з сестрою візантійського царя у 1043 р. – останній військово-морський похід Київської Русі відбувся в Царгород, яка закінчилася поразкою в стосунках з Візантією, київський князі часто мали на меті забезпечення торгових відносин для Київської Русі так, як Візантія складала найприбутковіший ринок. З Візантією відносини були складними. Стосунки Київської Русі не були однозначними. Візантія спрямовувала політику на ослаблення Русі.

Княгиня Ольга розширила міжнародні відносини. Вона встановила тісний зв'язок з Візантією, в тому числі прийняла в Царгороді християнство і наладила торгівлю. Зовнішня політика була сильно розвинена за правління Святослава. В результаті походів князя Святослава, Хозарський каганат був розгромлений і припинив своє існування. Святослав був упевнений, що Київська Русь відкрила пряму торгівлю з країнами арабського Сходу. Перешкода, яким був Хазарський каганат, щодо кочових народів на їх шляху до Чорного моря з степів, тобто до південних кордонів Київської Русі.

У 968 р. Святослав організував похід проти Дунайської Болгарії, захопив близько 80 міст на Дунаї. Друга Ватиканська кампанія Святослава була невдалою. За часів правління Святослава, Київська Русь зміцнила відносини з країнами Західної Європи: Німеччиною, Чехією, Польщею.

Князь Володимир був дуже сильним і войовничим правителем; в його відносинах з сусідніми державами він покладався на дипломатію, застосував традиційну практику династичних шлюбів. За його правління Київська Русь вийшла на міжнародну арену, як сильна і вольова держава, особливо після хрещення Русі. Дипломатичні відносини князь підтримував з Польщею, Чехією, Угорщиною.

Політичні відносини відбуваються за подружніх союзів. У князюванні Ярослава Мудрого, позиція Київської держави характеризувався стабільністю зовнішньої політики. Ярослава Мудрого називають «батьком Європи». Відбувся брак польського короля Казимира з сестрою Ярослава Марією. В той же час, польський король Казимир, видав заміж свою сестру за сина Ярослава Ізяслава. Другий син Ярослава одружився з сестрою єпископа. Зв'язки також були з країнами Скандинавії: Ярослав сам одружився на дочці норвезького короля Олафа – Ірині. Дочку свою видав заміж за норвезького принца, в майбутньому короля Геральда. Династичні зв'язки вдалося створити з Францією,

Ярослав одружив свою доньку, Анну Ярославну, з французьким королем Генріхом I. Ярослав Мудрий став найголовнішою особою міжнародної політики, за часів існування Київської Русі.

Загальна кількість шлюбів руських князів та князівен від кінця десятого століття, до 14-го століття, становило приблизно сотні. Дипломатичні відносини, міжнародні шлюби та війни показали, що Київська Русь посідала значне місце на міжнародній арені.

Після міжусобиць Київська Русь розпалась на окремі формування. У 1199 р. галицький князь Роман Мстиславович об'єднав Галицько-Волинське князівство, що стало правонаступницею Русі. Землі князівства почали розвиватись як у політичному, так і в економічному плані. Перебравши культурно-державні надбання Київського князівства, Галицько-Волинське князівство вийшло на головне місце. Географічне положення цих земель межувало між Східною, та Центральною Європою. Роман Мстиславович вів активну зовнішню політику, воював с литовцями та половцями.

Найважливішою подією української державності, та міжнародних стосунків для наших земель, стала коронація Данила Галицького Папою Інокентієм IX в місті Дорогочин на Підляшші. Цим актом було підтверджено визнання Галицько-Волинського князівства суб'єктом міжнародного права. Західноєвропейське суспільство сприймало Галицько-Волинське князівство задовго до коронації, але затвердженням стала корона. Взаємозв'язок Риму з землями князівства мали переважно політичний характер. Інокентій IX не надавав військової, або економічної допомоги проти Золотої Орди, тому союз був безкорисним.

Після смерті Данила Галицького (1264 р.) його син Шварно Данилович об'єднав Галицьке князівство з Литвою. Лев Данилович успадкував Львів і Перемишль, а після смерті Шварна – Холм і Галич, приєднав до них Люблінську землю і частину Закарпаття з Мукачевим. У Володимирі правив у цей час Володимир Василькович (1271–1289 рр.), у Луцьку – Мстислав Данилович, а з 1289 р. й у Володимирі.

Четвертий син Роман Данилович одружився з Гертрудою Бабенберг, герцогиня австрійська. Згодом з допомогою угорського короля намагався посісти престол Австрії. Після тривалої боротьби в 1282 р. укріпилась династія Габсбургів.

У 1308–1323 р. на міжнародній арені Галицько-Волинське князівство орієнтувалося на стосунки та союз з Тевтонським орденом. Це було корисно для торгівлі з Балтією. Не менш важливим актом була грамота Андрія і Лева 1316 р. про підтвердження союзу з Орденом, про захист від Золотої Орди. Галицько-Волинське князівство мало васальську залежність від Орди, але фактично провадило самостійну

зовнішню та внутрішню політику. Польський король Владислав Локетко називав князів Андрія і Лева «Непоборним щитом проти жорстокого племені татар». Війни із зовнішніми ворогами, гострі внутрішні конфлікти князів з боярами і міжусобиці знесли Галицько-Волинське князівство. Після смерті останнього Галицько-Волинського князя Юрія II ці землі почали захоплювати інші держави, поневолюючи їх, чи з адаптацією до місцевих традицій, релігійно-культурних особистостей, посідати престол.

УДК 347. 441. 23

Панченко С. С.,
канд. юрид. наук, ст. викладач
кафедри історії та теорії держави і права,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ЩОДО СУТНОСТІ СИТУАЦІЙНО-ВИЗНАЧЕНИХ СТРОКІВ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ

Як відомо, строки строки цивільно-правового договору можна класифікувати за різними критеріями: за підставами їх встановлення; за ознакою автономності строку договору; за ступенем визначеності строку договору. І це не всі з можливих поділів строків. Вважаємо за необхідне зупинитися саме на останньому з критеріїв класифікації у зв'язку з необхідністю деталізації окремих його видів.

Класифікація строків за ступенем їх визначеності стосується будь-яких строків цивільного права, проте знаходить відображення й у зобов'язальному праві. Саме цей критерій – ступінь визначеності строку – вважаємо логічно сформульованим, на відміну від інших варіантів формулювання підстави цієї класифікації, які зустрічаються в юридичній літературі (наприклад, визначеність строку, порядок обчислення та визначеності строків тощо).

Значення класифікації строків за ступенем їх визначеності полягає в тому, що вона дозволяє сформувати механізм (загальні правила) точного встановлення строків, з дією яких безпосередньо пов'язане настання чи ненастання правових наслідків їх спливу. Тобто, вона дозволяє з'ясувати механізм визначення строків залежно від віднесення їх до певної класифікаційної групи, а деколи – й встановити конкретний строк.

Зазвичай за цією класифікацією виділяли визначені та невизначені строки. Проте таке двочленне групування строків страждає на певну

обмеженість, оскільки не дозволяє правильно знайти місце окремих строків за таким поділом. Наприклад, це стосується строку дії договору довічного утримання (догляду). Саме тому останнім часом більшої популярності набуває детальніший поділ строків за цим критерієм. Відповідно до нього виділяють абсолютно-визначені, відносно-визначені та невизначені строки. Виділення третього виду строків – відносно-визначених (як фактично проміжних між абсолютно-визначеними та невизначеними) – пов’язують із введенням у дію з 1 січня 2004 р. ЦК України.

У той же час уважне співставлення цивільно-правових договорів, передбачених ЦК України, дозволяє встановити, що не всі їх строки охоплені навіть цими трьома класифікаційними групами. Тому нами пропонується виділити ще одну групу строків цивільно-правового договору за ознакою ступеню їх визначеності – ситуаційно-визначені.

Цивільно-правовим договором із абсолютно-визначеним строком є договір, при укладенні якого сторонами чітко окреслений запланований період його дії, а можливо – й проміжні строки. Договір з відносно-визначеним строком – це договір, строк(и) якого визначається(ються) через оціночне поняття або шляхом вказівки на подію, яка неминуче настане, проте на момент укладення невідомо, коли саме. Договором з невизначеним строком є цивільно-правовий договір, при укладенні якого не встановлено жодних часових орієнтирів щодо його тривалості, хоча й передбачається його тимчасовість. Невизначений строк дії договору характерний для зобов’язань, у яких неможливо наперед передбачити їх часові межі.

Як уже було зазначено вище, за ознакою ступеню визначеності пропонується виділити ще один вид строків договору – ситуаційно-визначені. На нашу думку, саме така назва є доречною для строків дії тих договорів, у яких часові орієнтири, тобто момент початку (виникнення) та закінчення є настільки близькими, що фактично співпадають. Пропонуємо зазначені договори називати одномоментними. Про договори з подібною характеристикою в юридичній літературі згадують при поділі договорів за їх тривалістю, коли поряд з ними виділяють короткострокові, середньострокові та довгострокові договори. Проте детальна характеристика таких договорів, виникнення, виконання та припинення яких співпадають, у наукових дослідженнях відсутня.

Строк одномоментних договорів є ситуаційно-визначеним з таких аргументів:

1) виконання зобов’язання співпадає в часі з моментом укладення і припинення цивільно-правового договору, і зводиться до терміну в

розумінні ч. 2 ст. 251 ЦК України, що, як ми доводили вище, є допустимим. Це зумовлюється, як правило, не бажанням сторін чи законом, а саме суттю зобов'язання – ситуацією;

2) цей момент у часі визначається не сторонами, а виключно ситуацією, що не завжди може бути спрогнозована: коли саме відбудеться передача майна (коли підійде черга до каси у магазині), чи коли нотаріус (чи інший державний реєстратор) зареєструє (внесе у відповідний реєстр інформацію про речові права). Як би сторони не планували, все ж обставини можуть скластися по-іншому. Більше того, в договорах побутового характеру зазвичай спеціального планування не буває: момент укладення договору відбувається спонтанно.

Одномоментні договори залежно від їх груп можна поділити на прості одномоментні договори та одномоментні договори з ускладненою процедурою оформлення.

До ознак простих одномоментних договорів можна віднести такі: об'єктом договору є виключно рухомі речі; укладення, виконання та припинення договору пов'язуються з вчиненням лише дій фактичного характеру; форма договору – усна. Наприклад, одномоментними є договори роздрібної купівлі-продажу, дарування рухомої речі.

Складні одномоментні договори (договори з ускладненою процедурою оформлення) наділено такими ознаками: об'єктом такого договору є нерухомі чи інші речі, щодо яких передбачається державна реєстрація; форма договору – письмова; договір потребує нотаріального посвідчення та (або) державної реєстрації; укладення, виконання та припинення договору пов'язується з нотаріальним посвідченням; моментом виникнення права власності в набувача є момент нотаріального посвідчення договору, а якщо передбачена державна реєстрація – з її моменту. Так, до договорів цієї групи віднесено договори купівлі-продажу земельної ділянки, єдиного майнового комплексу, житлового будинку (квартири) або іншого нерухомого майна (крім договорів купівлі-продажу майна, що перебуває в податковій заставі); договір дарування нерухомої речі; договір дарування валютних цінностей на суму, яка перевищує п'ятдесятикратний розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

Отже, одномоментні договори характеризуються строком, який за способом його визначення є ситуаційно-визначеним.

Зазначене дозволяє підсумувати, що ситуаційно-визначеним є строк договору, який характеризується майже повним співпадінням моменту виконання зобов'язання із укладенням та припиненням цивільно-правового договору і встановлення якого обумовлюється конкретною ситуацією.

Таким чином, класифікація строків договору за ступенем їх визначеності дозволяє виокремити такі види строків договору: абсолютно-визначені, відносно-визначені, невизначені, ситуаційно-визначені.

УДК 342.1

Титаренко А. А.,
аспірант кафедри історії та теорії держави і права,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПРАВОВА ПРИРОДА ДЕФІНІЦІЇ «НАЦІЯ»

Розуміння дефініції «нація» передусім залежить від того, який зміст надати даному поняттю. Зважаючи на це, слід зауважити, що в суспільствознавстві (зокрема, у таких науках як етнологія, етнополітологія, етнопсихологія, етнографія, історія) існує щонайменше три інтерпретації зазначеного поняття, а саме як спільноти: а) етнічної; б) територіальної; в) політичної (державно-громадянської).

Загалом, нація (від лат. *natio* – плем'я, народ) – полісемантичне (багатозначне) поняття, що застосовується для характеристики великих соціокультурних спільнот індустріальної епохи. Існують два основні значення терміна:

1) політична спільнота громадян певної держави – політична нація (нація-держава) – це сукупність політично суб'єктивних громадян, що здійснюють колективні національні інтереси через механізм власної політичної організації – національної держави. Нація визначається, як основний державотворчий елемент, джерело державної влади та носій державного суверенітету. Часто вживається як синонім терміну держава, коли мається на увазі її населення, наприклад для посилення на «національні» університети, банки та інші установи;

2) етнічна спільнота (етнос) – спільнота, яка має спільне історичне походження, з єдиною мовою і самосвідомістю (як особистим відчуттям «національної ідентичності» так і колективним усвідомленням своєї єдності і відмінності від інших), власною державністю або прагненням до її створення. У цьому значенні фактично є синонімом терміну народ.

Як правило, семантика даного поняття різниться в поглядах науковців та досі немає уніфікованого значення в правовій доктрині, хоча і має майже тотожні ознаки.

Так, Д. Симеунович стверджує, що націю найбільше відрізняє від етносу (найчастіше вживається в синонімічному поєднанні з поняттям

«народ»), так це її політичні властивості (політичність), наявність держави або прагнення до того, щоб держава виникла як національний інститут. Хоча слід зауважити, що держава не створює націю, а нація не створює держави. Вони створюють один одного.

І. Кант, пов'язує між собою терміни «нація» і «народ» (етнос). Зокрема, він писав: «Під словом народ (populus) розуміють об'єднану в тій чи іншій місцевості кількість людей, оскільки вони становлять одне ціле. Ця кількість або її частина, яка зважаючи на загальне походження визнає себе об'єднаною в одне громадянське ціле, називається нацією (gens), та частина, яка виключає себе з цих законів (дика юрба в цьому народі), називається черню (vulgus), протизаконне об'єднання яке називається збіговиськом (agege per turbas); це така поведінка, яка позбавляє їх гідності громадян».

Е. Сміт, перераховуючи основні риси національної ідентичності в порядкувій послідовності, а саме: історична територія або батьківщина; загальні міфи й історичні спогади; загальна, масова громадська культура; загальні юридичні права і обов'язки для всіх членів; загальна економіка з територіальною мобільністю для членів, – формує складене визначення безпосередньо самої нації, говорячи про те, що нація може бути визначена як найменована людська популяція, яка проживає на історичній території, має спільні міфи та історичні спогади, масову, громадську культуру, спільну економіку і загальні юридичні права і обов'язки для всіх членів.

М. Мур визначає, що характерним для націй є те як вони формують свої устремління або розуміють себе в термінах певної соціальної солідарності. Їх колективна ідентичність включає в себе риторику про неподільність, суверенітет або прагненні до суверенітету, політичної легітимності, загальним походженням або загальній культурі і особливим ставленням до певної території. Це не визначення або ідеальний список ідеального типу нації, а загальна модель такого роду претензій, яка свідчить про колективну ідентичність, яку ми називаємо державністю.

Ернст Ренан, підкреслює, що нація – це духовний принцип, результат глибоких ускладнень історії, духовна родина, а не група, яка визначається формою поверхні. Для створення такого духовного принципу недостатньо: раси, мови, інтересів, релігійної спорідненості, географії, військових потреб. Нація – це душа, духовний принцип. Дві речі, які є по суті однією, складають цю душу, цей духовний принцип. Одна – в минулому, інша – в майбутньому. Одна – це загальне володіння багатою спадщиною спогадів, інша – загальна угода, бажання жити разом, продовжувати спільно користуватися отриманою нероздільною спадщиною.

Девід Міллер перераховує п'ять елементів, які разом утворюють націю, а саме «спільнота, яка складається із загальних переконань і взаємних зобов'язань, розширена в історичних межах, існуюча за власними переконаннями, пов'язана з певною територією і відокремлена від інших спільнот завдяки своїй окремій громадській культурі».

Отже, як бачимо, правова дефініція «нація» є динамічним структурним поняттям, становлення якого, наразі, і досі продовжується, та має визначальне значення, з огляду на загострення геополітичних та глобалізаційних світових процесів.

УДК 347.6

Січко Д. С.,

канд. юрид. наук, доцент
доцент кафедри цивільного та кримінального права і процесу,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ УСИНОВЛЕННЯ ДИТИНИ ІНОЗЕМЦЯМИ

На сучасному етапі розвитку держави одним із основних напрямків державної політики України є впровадження та реалізація системи заходів, спрямованих на охорону дитинства. Зокрема, відповідно до Закону України «Про охорону дитинства», охорона дитинства є в Україні стратегічним загальнонаціональним пріоритетом.

І одним з інститутів, головним завданням якого і є забезпечення політики держави в сфері охорони дитинства є передбаченим чинним законодавством інститут усиновлення, який забезпечує надання дітям-сиротам та дітям, які залишились у силу тих чи інших обставин без батьківського піклування, благополучних умов виховання в сім'ї. При цьому все більшого поширення набуває усиновлення дітей фізичними особами – не громадянами України.

З урахуванням вищезазначеного та кількісного збільшення випадків усиновлення дітей іноземцями, виникає нагальна необхідність уніфікувати норми щодо захисту прав дитини під час здійснення усиновлення та удосконалення внутрішнього законодавства шляхом імплементації міжнародних стандартів. В той же час, потрібно врахувати забезпечити повну уніфікацію законодавства в сфері усиновлення досить важко, оскільки різні держави мають різні системи права та вимоги, що відносяться до документів, гарантії захисту прав дитини

після усиновлення та виражається в неоднаковій процедурі усиновлення дітей в різних державах.

Усиновлення іноземцем в Україні дитини, яка є громадянином України, здійснюється у порядку, встановленому Європейською конвенцією про усиновлення дітей (переглянута) від 27 листопада 2008 р. (ратифікована Україною 1 вересня 2011 р.), главою 18, ст. 283 Сімейного кодексу України, Постановою Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 р. № 905 «Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених» та ін.

Згідно із законодавством, пріоритетне право на усиновлення українських дітей мають громадяни нашої держави. Виявившись сиротою, дитина протягом року перебуває на обліку за місцем проживання, і лише після закінчення цього терміну може бути усиновлена особами-іноземцями. І я вірно означає Погорецька Н. В., що лише за умови неможливості влаштувати дитину в рідному середовищі, приймається рішення про міждержавне усиновлення

Законодавством України встановлено низку вимог, які слід враховувати під час здійснення усиновлення з іноземними громадянами:

1) іноземці можуть усиновити українську дитину лише після вичерпання національних можливостей її влаштування в сім'ю;

2) переважне право на усиновлення дитини-громадянина України мають іноземці, які є родичами дитини, громадянами держав, з якими Україна уклала договір про надання правової допомоги, подружжя;

3) для здійснення усиновлення іноземцями дитина має пробути не менше одного року на обліку в урядовому органі державного управління з усиновлення й захисту прав дитини;

4) іноземні громадяни не можуть усиновлювати українських дітей віком до одного року.

Як видно законодавство встановлює чіткий строк протягом дитина повинна перебувати на обліку в урядовому органі державного управління з усиновлення та захисту прав дитини. І якщо вжиті вищезазначеним органом заходи не призведуть до позитивного результату, дитина може бути передана на усиновлення громадянину іншої держави. Але це не означає, що документи для усиновлення дитини громадянином іншої держави не можуть готуватися заздалегідь, до сплину цього терміну.

Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 283 СК України, усиновлення може бути здійснено до закінчення річного строку перебування на обліку, а також до досягнення дитиною п'яти років, якщо:

1) усиновлювач є родичем дитини. Зазначене правило ґрунтується на положеннях статті 213 Сімейного кодексу, яка надає переважне право на усиовлення родичам дитини незалежно від їх громадянства та місця проживання.

В науці сімейного права існує дискусія щодо позиції, що зазначена норма не регулює випадки, коли іноземець є чоловіком (дружиною) матері (батька) усиновлюваної дитини, адже дитина, яка має одного з батьків, не обліковується в урядовому органі державного управління з усиовлення та захисту прав дитини.

Для вирішення подібних ситуацій, як зазначає І. П. Рогальська, слід виходити з того, що іноземець, який є дружиною (чоловіком) батька (матері) дитини, може усиовити цю дитину й тоді, коли вона перебуває на обліку в урядовому органі державного управління з усиовлення та захисту прав дитини;

2) дитина страждає на хворобу, що внесена до спеціального переліку хвороб, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я. До таких хвороб відносять: хронічний вірусний гепатит В або С; хвороба, зумовлена вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), що проявляється у вигляді злоякісних пухлин; злоякісні новоутворення (II-IV стадій); комбіновані імунодефіцити; епілепсія; спастичний церебральний параліч; сліпота обох очей, одного ока; вроджена відсутність вухної раковини; вроджені вади розвитку порожнин серця та сполучень, серцевої перегородки, вроджена відсутність кінцівки; синдром Дауна та ін.;

3) здійснюється усиовлення усіх рідних братів і сестер в одну сім'ю, якщо один з них досяг п'яти років і перебуває на обліку в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиовлення та захисту прав дітей, не менш як один рік;

4) іноземці виявили бажання усиовити дитину, яка є братом або сестрою раніше усиовленої ними дитини.

Важливою особливістю цієї категорії справ є також необхідність додержання заявниками обов'язкової досудової процедури, яка складається зі звернення до Міністерства соціальної політики України, подання до служби в справах дітей заяви про бажання усиовити дитину та отримання висновку про доцільність усиовлення, отримання згоди Міністерства соціальної політики України на усиовлення дитини, що у свою чергу є передумовою для звернення до суду та доказами. Однак як зазначають окремі вчені, зазначена процедура є досить громіздкою й ускладненою, на практиці кандидати в батьки частіше намагаються оминати її, звертаючись до посередників. Отже, відбувається прискорення процесу оформлення документів, часто порушу-

ються строки перебування дітей на обліку, приховується вік усиновлених дітей, що у свою чергу є порушенням сімейного законодавства. І тому, як вважає **Заборовський В. В.**, важливим кроком у цьому напрямі могли б стати некомерційні агентства, які здійснювали б законне посередництво в процесі міжнародного усиновлення.

Усиновлені іноземцями діти-громадяни України виїжджають за кордон до місця постійного проживання разом з усиновителями за паспортами громадянина України для виїзду за кордон. Посадова особа Державної прикордонної служби України здійснює перевірку законності виїзду дитини за кордон. Одним із підтверджень законності виїзду може бути рішення суду про усиновлення. Крім того, батьки/усиновлювачі мають заздалегідь подбати про оформлення для усиновленої дитини дозволу/візи на в'їзд до країни майбутнього проживання.

Усиновлена дитина має право на збереження своєї національної ідентичності відповідно до Конвенції про права дитини, інших міжнародних договорів. Відповідно до частини 1 статті 283 Сімейного кодексу, усиновлення дитини, яка є громадянином України, провадиться рішенням районного (міського) суду в установленому порядку на загальних підставах, встановлених главою 18 Сімейного кодексу України, незалежно від громадянства особи, яка бажає усиновити цю дитину. Документи, видані за кордоном, які надаються суду безпосередньо заявниками, потребують консульської легалізації, якщо інше не встановлено міжнародним договором, учасником якого є Україна.

Відповідно до пункту «с» ст. 21 Конвенції про права дитини, держави-учасниці забезпечують, щоб при усиновленні дитини в іншу країну застосовувалися такі ж гарантії та норми, які застосовуються щодо усиновлення всередині країни. Для забезпечення цієї вимоги суд може вимагати від заявника надання відповідних нормативних актів законодавства його держави, що забезпечуватимуть дитині її основні права, які вона має в Україні. Якщо діти усиновлені іноземцями і проживають за межами України, то відповідна консульська установа за дорученням Міністерства закордонних справ України веде облік цих дітей і здійснює нагляд за дотриманням їх прав до досягнення ними вісімнадцяти років

ЗМІСТ

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

ПІДСЕКЦІЯ: Міжнародні відносини та світова політика..... 1

- Богданова Т. Є.* Перспективи американсько-чилійських відносин у світлі президентських виборів у Чилі 2017 р. 1
- Бойченко Г. В.* Історія створення Ягеллонського університету 3
- Вовчук Л. А., Поддубняк Д. О.* Проблеми канадсько-бразильських економічних відносин на сучасному етапі... 5
- Вовчук Л. А.* Українсько-болгарські дипломатичні відносини у період національно-визвольних змагань 8
- Габро І. В., Кошеварова В. Д.* Особливості військово-політичного співробітництва України та Греції 10
- Звездова О. О.* Офіційна позиція Азербайджану і Вірменії щодо де-факто державності Нагірного Карабаху 12
- Погромський В. О.* Особливості початку діяльності Американської адміністрації допомоги у відновленні Польщі 1918–1920 рр. 14
- Тихоненко І. В.* Проблеми Кашміру та Пуштуністану у регіональній політиці Пакистану: спільне та відмінне 16
- Тригуб О. П.* Британські консули у східному Причорномор'ї другої половини ХІХ – початку ХХ ст.: до постановки питання 19
- Хмель А. О.* Позиція США щодо брекзїт (2016 рік)..... 21
- Шевчук О. В.* Трансформація зовнішньополітичної стратегії США щодо КНР за адміністрації Д. Трампа 24

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

ПІДСЕКЦІЯ: Політична наука в Україні та зарубіжжі 27

- Іванов М. С.* Знання про політику як засіб формування демократичної політичної культури в Україні..... 27
- Курілло В. Є.* Роль особистості в латентній політиці на заключному етапі ліквідації апартеїду в Південній Африці..... 28

Чупрін Р. В. Загальна класифікація виборчих систем та параметри її побудови	31
Громадська Н. А. Типологія методів політичного аналізу.....	33
Соловійова А. С. Роль інститутів громадянського суспільства у «суспільстві майбутнього» за Н. Чомські	35
Лушагіна Т. В. Особливості здійснення децентралізації в європейських країнах: досвід Румунії.....	38
Колесніченко Н. М. Толерантність в системі забезпечення прав людини	41
Орленко М. В. Вплив європейських стандартів на становлення молоді в Україні.....	45
Шкірчак С. І. До питання змішаних моделей взаємодії громадянського суспільства і державної влади	46
Гідулянов В. А. Політично-народна організація як інструмент дій людей у політичному житті України	48
Куцев К. О. Перспективи розвитку місцевого самоврядування при взаємодії з місцевими органами державної влади	51
Подольська В. В. Сучасні технологічні системи електронного голосування під час виборів загально національних масштабів	53
Проценко С. Ю. Місце та роль України у світовому політичному процесі.....	55
Шпаков В. В. Технології використання фанатських угруповань у політичній боротьбі	57

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ ТА НАБЛИЖЕННЯ ЇЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

ПІДСЕКЦІЯ: Публічне управління та адміністрування на шляху до євроінтеграції	59
Беглиця В. П. Досвід східних країн з формування антикорупційної стратегії	59
Смельянов В. М., Шульга А. А. Нові перші вибори депутатів сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад та відповідних сільських, селищних, міських голів	61

Євтушенко О. Н. Управління персоналом організації через створення ефективної системи його стимулювання.....	64
Плеханов Д. О. Актуалізація процесів модернізації військової освіти в Україні.....	66
Багмет М. О., Штирбов О. М. Відображення проблем децентралізації влади в Україні під час проведення євроінтеграційних заходів у ЧНУ імені Петра Могили (вересень 2017 р.).....	69
Андріяш В. І. Медіація як форма врегулювання конфліктів на державній службі.....	70
Дерега В. В. Статті Сан Хосе – міжнародний документ на захист життя ненародженої дитини.....	73
Козлова Л. В. Урбанізація та інформатизація: зміст основних негативних тенденцій.....	75
Тимофеев С. П. Імідж публічного службовця як об'єкт дослідження.....	76
Малікіна О. А. Корпоративна культура в органах державної влади: джерела та конфліктність.....	78
Верба С. М. Стандарти публічної етики та корпоративна культура у розвитку органів місцевого самоврядування.....	81
Лізаковська С. В. Місцеве самоврядування і третій сектор: до проблеми доцільності їх взаємодії.....	83
Лізаковські П. Безпека у сфері охорони здоров'я в Європейському Союзі.....	85
Гіржєв А. О. Окремі проблеми кадрового забезпечення в об'єднаних територіальних громадах.....	87
Кравцова О. В. Внутрішній аудит як інструмент керівника державного органу, спрямований на удосконалення системи управління і контролю.....	90
Іванченко Г. В. Вектор змін методологічних засад кадрової політики в системі державної служби.....	92
Лотарєв А. Г. Інновації в публічному управлінні – запорука розбудови конкурентоспроможної держави.....	94
Валенков В. Є. Теоретичні засади формування соціального потенціалу держави: просторовий аспект.....	95

Федорук Є. І. Потенціал і напрями розвитку державного регулювання логістикою АПК України 98

ПРАВО

ПІДСЕКЦІЯ: Галузеві юридичні науки 102

Грицаєнко Л. Р. Співвідношення конституціоналізму і політичної системи України на сучасному етапі державотворення 102

Валецька О. В. Порядок накладення дисциплінарних стягнень у проекті Трудового кодексу 104

Кириченко А. А., Ланцедова Ю. А. Значение новой доктрины сущности и видового деления юридических фактов для наиболее полного восстановления правового статуса социосубъектов 106

Тунтула О. С. Развитие базисных антиделиктных направлений оперативного предупреждения нарушения и восстановления правового статуса социосубъектов 109

Плеханова О. П. Актуалізація процесів удосконалення системи нотаріату в Україні 111

Коваль А. А. Проблеми захисту прав людини у кримінальному судочинстві в аспекті міжнародних стандартів 114

Колодочка О. Є. Інститут приватних виконавців судових рішень в Україні: перспективи та світовий досвід 116

Кравченко І. А. Адміністративно-правові норми як складові механізму адміністративно-правового регулювання торгівельної діяльності..... 120

Лазарєва Н. М. Модернізація органів державної фіскальної служби України: історія та перспективи 123

Шаповалова О. І. Чи є майнові права об'єктами права власності? 125

Шведова Г. Л. До питання про кримінально-правову охорону використання бюджетних коштів в Україні 127

Коновалов В. В. Проміжні висновки експерта в системі доказів..... 129

ПДСЕКЦІЯ: Теорія, історія, філософія, соціологія права; порівняльне правознавство	133
<i>Ковальова С. Г.</i> «Суд Божий» у стародавньому праві та правосвідомості індоєвропейських народів.....	133
<i>Лісна І. С.</i> Розвиток зовнішньополітичних та дипломатичних відносин на українських землях в X–XIII ст.	136
<i>Панченко С. С.</i> Щодо сутності ситуаційно-визначених строків цивільно-правового договору	139
<i>Титаренко А. А.</i> Правова природа дефініції «нація»	142
<i>Січко Д. С.</i> Деякі питання правового регулювання усиновлення дитини іноземцями	144

Редактори *Л. Бернацька, А. Якименко.*
Технічний редактор *Л. Бернацька, А. Якименко.*
Комп'ютерна верстка *Л. Бернацька.*
Друк *С. Волинець.* Фальцювальні-палітурні роботи *О. Кутова.*

Підп. до друку 08.11.2017.
Формат $60 \times 84^{1/16}$. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 9. Обл.-вид. арк. 8,4.
Тираж 66 пр. Зам. № 5381.

54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3460 від 10.04.2009.

